

ZABAVNA KNJIŽNICA

MATICE HRVATSKE.

SVEZAK LXIII—LXV.

KOMEDIJE JOSIPA EUGENA TOMIĆA.

SVEZAK DRUGI.

ZAGREB.
TISAK DIONIČKE TISKARE.
1882.

KOMEDIJE

JOSIPA EUGENA TOMIĆA.

SVEZAK DRUGI.

NOVI RED. Komedija u tri čina.

GOSPODIN TUTOR. Komedija u tri čina.

ZAGREB.

NAKLADA „MATICE HRVATSKE“.

1882.

NOVI RED.

KOMEDIJA U TRI ČINA.

Nagradjena od „Matice Hrvatske“ iz zaklade ***Dušana Kotura***
za god. 1881.

OSOBE:

Tomo Plentaj, vlastelin.
Ivica, njegov sin
Karlo Sebar, Plentajev svak, financijalni savjetnik.
Jeaneta, njegova žena, Plentajeva sestra
Jelka, kći Sebarova i Jeanetina.
Berta
Malvina } Jelkine vršnjakinje.
Podban.
Marcel
Milivoj
Stjepko
Janko } pravnici.
Viktorija, gostioničarka.
Uhodić, tajni redar.
Hajek, ravnatelj redarstva.
Kohar, činovnik redarstva.
Jedan redar.
Kostanjar.
Honzik
Wenclik } guslači.
Dva žandara.
Miško, Plentajev sluga.

Čin biva u Zagrebu. Vrieme: godina 1855.

ČIN PRVI.

Soba za goste u gostioni kod „divlje mačke“. U sobi ponamještena su četiri prostrta okrugla stola sa stolci. Uz jednu stienu prislonjen je ormar za stakleninu tanjire, zdjele itd. Starinska ura visi na drugoj strani naprama ormaru.

PRIZOR PRVI.

VIKTORIJA i UHODIĆ.

Viktorija sjedi u velikom naslonjaču kraj ormara i plete s naočali na nosu. Uhodić sjedi za jednim stolom i puši smotku, imajuć pred sobom mjericu vina, iz koje pomalo utače u čašu i pije.

UHODIĆ.

Evo se već i mrak hvata, a još nema nikoga. Inače je u to doba sve puno gostî.

VIKTORIJA.

Nije me strah, da će gosti izostati. Malo se gdje ovako dobro i jeftino jede kao u mene, a kapljica vina, koju ja točim, poznata je dobro u Zagrebu.

UHODIĆ.

Zato ovamo rado i dolaze najčuveniji poznavatelji vina: umirovljena gradska gospoda i stari odvjetnici. Ovo su vabci, koji ostali sviet ovamo mame.

VIKTORIJA.

U zadnje vrieme dolaze ova gospoda vrlo riedko i to samo onda, kada znadu, da će biti na samu.

UHODIĆ.

A zašto to, ako se smije znati?

VIKTORIJA.

Mislite si, — tuženi su bili policiji, da su u mojoj gostioni psovali na neke novote, koje se u zemlji uvadjaju. Jedva su se nekako čitavi izkopali iz pandža redarstva.

UHODIĆ.

A tko ih je prijavio?

VIKTORIJA.

Tko? Protuha jedna, koju „špicelom“ zovemo, koja je svaku večer ovamo piti dolazila, da sluša, što ljudi pri vinu govore, da ih kašnje, možda i krivo, obtuži. Nu ja sam toj hulji za uviek pokazala vrata na ulicu.

UHODIĆ.

Oho!

VIKTORIJA.

Tako je, dà! Molim vas, zar ću ja mirno gledati, da mi izostaju stari, dobri gosti radi nitkova, koji cielu večer nepotroši više od deset krajcara.

UHODIĆ na stranu.

To se donekle i mene tiče! (Glasno.) To je istina, al su i gosti često neoprezni. Dan danas i zidovi imaju uha; nevalja govoriti sve, što čovjek misli.

VIKTORIJA.

Nevalja! Lahko je to reći, . . al čovjeku često dodija štogod, pa mora da si srdce izkali. Zar je možda vam po ćudi sve, što dan danas biva?

UHODIĆ.

Meni? . . A što sam ja? Mari tko za to, što je meni pravo ili ne!

VIKTORIJA.

No, ja vas i nepoznam pravo, niti znam tko ste, ni što ste, al svejedno, — ima stvari, koje se svakoga do-

nekle tiču. Svaki dan novi porezi i daće, svaki dan sve to više činovnika, a k tomu zle godine, poslovi slabi. Zar vi to nevidite, neznate toga? Doći će napokon dotle, da ljudi neće moći smagati, a što onda?

UHODIĆ.

Nije još tako loše. Ima sviet novaca.

VIKTORIJA.

Ej, moj dragi prijatelju, to ja bolje znam od vas. Ako baš i ima još u koga novaca, to su novci iz onih boljih vriemena, kad još nismo znali, što su žandari i financijaši. Sada si neće nitko ni prebite pare uštediti.

UHODIĆ na stranu.

Da nije ženska glava, ovo bi bila dobra mušterija za policiju. (Glasno.) Za boga! Negovorite tako na sva usta!

VIKTORIJA.

A što će meni tko? Što kažem istina je, a žalostno bi bilo, kad bi se već i babjega jezika bojali.

PRIZOR DRUGI.

PRIJAŠNJI. MILIVOJ, JANKO, MAKSO, STJEPKO i MARCEL unidu na glavna vrata.

MILIVOJ.

Dobar večer, majčice!

VIKTORIJA ustavši sa naslonjača.

Dobar večer, mlada gospodo! Čim mogu služiti?.. Imam i vrlo sladka mošta,.. možda bi gospoda izvoljela?...

MAKSO.

O, hvala, hvala! Staro vino, mlade snahe ... to je naše pravilo.

MARCEL i STJEPKO.

Tako je!

VIKTORIJA.

Dobro je to pravilo, samo kad bi se uviek držati moglo. Dakle oku vina gospodo, zar ne?

MAKSO.

Donesite odmah dvie, da neustajete često. Vidite, da nas više ima!

VIKTORIJA.

Dobro, dvie.

UHODIĆ Viktoriji.

A meni još jednu mjericu! (Na stranu.) Čini se, da nije prilika loša. Tu bi se dalo koješta čuti, što u javnost nespada.

VIKTORIJA, natačuć boce.

Naš grad postao je od jučer mnogo živahniji. Sve ulice su pune djaka, koji se tužnim srdcem vraćaju u školu.

UHODIĆ.

Na nove muke!

VIKTORIJA.

Što ćemo; tko danas sutra želi javnu službu obavljati, mora učiti.

MARCEL.

I to živo učiti.

MAKSO.

Da sve moždjani vriju.

VIKTORIJA noseć vino.

Uboga djeca!... (Položiv oke na stol.) Evo gospodo!.. baš vam je ivzrstno kašinsko vino! Ja već dvadeset godina kupujem od kašinskog župnika. Ovo vam je pet godina staro.

MARCEL natočiv si medjutim vina, kuša ga.

Izvrstno vino,... nuderte braćo!

VIKTORIJA, odilazeć od stola.

Sad još mjericu ovomu gospodinu! (Ode k ormaru i natoči vino.)

MILIVOJ.

U zdravlje naše, gospodo! Dao bog, da kao prošlu, tako i ovu godinu srećno smirimo!

SVI OSTALI.

U zdravlje! (Piju.)

VIKTORIJA donese Uhodiću vina.

I vam evo! . . . da nebudete u krčmi žedni . . .

UHODIĆ.

Dok groši zveče i vino teče! (Smije se sam sebi.)

MAKSO.

Sbilja je krasno vino; doći ćemo mu više put u pohode!

MILIVOJ, paleć si smotku na svieći.

U malo da nisam zaboravio priobćiti vam vrlo važnu novost, koja se najbližje tiče naše kože?

SVI.

No?

MILIVOJ.

Prije podne bijah kod našega rektora i on mi reče, da će se odsele i na našoj pravoslovnoj akademiji svi predmeti predavati njemačkim jezikom.

SVI.

Sbilja?

UHODIĆ za se.

Aha, to su pravnici, mudrijaši; treba dobro paziti!

MILIVOJ.

Do sada je naš akademički senat nekako odbijao uvedenje njemštine u akademiju, nu sada su odozgor

čvrsto pritisli i kažu, kad moraju djeca u gimnaziji učiti njemački, da tim više moraju pravnici, kojim i onako valja službovati u tom jeziku, čim nauke svrše.

STJEPKO.

Dakle njemački! — U ostalom drugo nismo ni očekivati mogli.

MARCEL.

Ništa za to braćo! Ako i moramo učiti njemački, nećemo zato zaboraviti hrvatski mislıti i govoriti.

UHODIĆ za se.

Već otvara srdce.

MARCEL.

Čim više nam jezik tudjinci progone, tim ga jače mi prigrlimo. Učimo revno krasni naš jezik i njegujmo knjigu hrvatsku.

STJEPKO

Dà, knjigu našu treba svojski podupirati.

MILIVOJ.

Kad budemo slavili u Maksimiru pobratimstvo s našimi novimi drugovi, koji dolaze u prvu godinu, predložiti ćemo i zaključiti svetčano, da se svaki pravnik predplati na jedini naš zabavni list: „Neven“, i da će kupiti svaku knjigu, koja izadje na hrvatskom jeziku.

SVI.

To hoćemo!

MILIVOJ.

Nije velika žrtva . . . Žalibože svaka godina donese nam jedva jednu, ili dvie knjige hrvatske.

JANKO skoči sa stolice vatreno.

Pravo si rekao: žalibože! Mi ovdje, koji smo kao mladići motrili onaj plamen narodnoga zanosa, koji nas

je Hrvate obuhvaćao za vrieme pokreta prije sedam godina, mi se u čudu pitamo, gdje su ti žarki rodoljubi, gdje li svietli umovi našega preporoda? .. Ljudi, koji su bili „fax et tuba“ hrvatskoga naroda, od kojih smo se svi nadali, da će duhom, perom proslaviti ime hrvatsko; ljudi, koji su kao divovi prednjačili oduševljenoj massi, gdje su sada? .. Kao jazavci zavukoše se oni, čim je okrenuo oštri sjever, u svoje jazbine, nedajuć glasa od sebe. Mladež obazira se i pita na sve strane, gdje su vodje, gdje su naši živi putokazi? — — Svuda tiho, svuda mrtvo! Dvojica, trojica još od sve silesije živi i mari za nas, radeć, da nam uciepi u srdce vjeru, da još nije sve propalo, da će opet doći sunce pred naša vrata.

SVI OSTALI.

Dat će bog!

UHODIĆ za se.

Ovoga moram osobito uzeti ad notam.

JANKO.

I dat će bog! Nu ja vam velim, da neškodi što je nadošlo doba, što duva vjetar, koji čisti pljevu od zrna. Sram vas bilo malovriednici, koji ste si nekoč kitili grudi nebrojenimi kokardami, da zastrete kukavna srdca vaša! Sad vas poznamo! U vas se ugledati nećemo!

MILIVOJ.

I nećemo, pobratime! Al čemu si danas tako elegičan!

MARCEL.

Ti zdvajaš brate!

JANKO.

Nezdvajam, ali sam odlučio! . . .

MARCEL.

Odlučio? . . . Kakova je ta tvoja odluka?

JANKO.

Odluka za život! . . .

MAKSO.

Nam je valjda nećeš kriti?

JANKO.

Nije već tajna! Ja se razstavljam s vami braćo. Odabrah si drugi stališ!

MILIVOJ.

Što si nakanio?

JANKO.

Idem u svećenike. . . .

SVI.

Ah! . . . Je li moguće!

JANKO.

Nečudite se! . . . Stupam u stališ, gdje mislim, da ću najviše moći koristiti domovini. Tamo u sjemeništu duhovničkom, na starodavnom trgu kaptolskom, odrekav se svieta i njegove taštine, oružati ću si um i srdce, da budem valjanim apoštolom hrvatskoga naroda. Odlučio sam, da živim puku, za njegovo dobro.

MARCEL.

Promisli Janko, što radiš! Mogao bi se gorko kajati, ako si stvorio tu odluku pod utiskom časovite sjete i ogorčenosti.

JANKO.

Dobro sam sve razmislio. Dugo sam motrio i motrio, a vidio uviek isto: odrodjeno boljarstvo, nesviestne trgovce i obrtnike, skučeno činovničtvo — — sve skupa malodušno, izgubljeno. Al nešto još nije izgubljeno. Još živi naš puk, čist i nepokvaren. Njega treba sačuvati od

strana upliva i mi ćemo se iz puka našeg opet preporoditi novom snagom i životom.

MILIVOJ.

Velik je to, svet zadatak.

MAKSO.

Al i mučan; ta je staza trnjem obrašćena.

JANKO.

Neplašim se. Od povoja do pokrova treba puk svećenika. On mu je otac i majka, učitelj bogom poslani, prijatelj i uzdanik u životnoj .borbi, tješitelj u biedi i nevolji. Takav stališ sačuvat će duh hrvatski, koj živi na polju u priprostih seljačkih kolibicah. S oduševljenjem stupam u taj stališ!

UHODIĆ za se.

Idi, idi samo; jer bi inače imala policija s tobom često posla.

MAKSO ogrliv Janka.

Al tvoja Jelka brate!.. Liepa, plavokosa Jelka? Zar nemariš više za nju?

JANKO.

Negovori o Jelki! Ona je kao i ostale plitko naobražene djevojke. Sve, što je naše, što je nam sveto i čim se ponosimo, njoj je mrzko, odurno i smiešno. Naši stari, čestiti običaji, naš krasni jezik, naša dražestna pjesma njoj se nemili. Stidi se priznati, da je Hrvatica a hrvatski govori samo sa služavkom, koja inače neumije. Ona se odbila od svoga roda. Takova djevojka nije kadra ljubiti nikoga, neg svoju taštinu. Neka bog prosti Jelki!

MILIVOJ.

Kad si odlučio, podji! Naše te prijateljstvo prati i u taj stališ. U tvoje zdravlje Janko!

SVI prihvativ čaše

Živio! (Kucaju se i piju.)

PRIZOR TREĆI.

PLENTAJ, IVICA i MIŠKO.

Plentaj u bundi i kučmi kapi, noseć na noguh visoke čizme, ulazi na glavna vrata; zatim Ivica obučen u konviktorsko odielo s kabanicom o ramenu, napokon kočijaš Miško, noseć u ruci manji kovčeg.

PLENTAJ, stupiv u sobu stane.

Aha! (Tare si oči rubcem.) Jest, to je ona ista soba! (Opazi Viktoriju.) Gle! i ista krčmarica! . . . Vikice! zar me više nepoznate? (Pristupi joj bliže.) Nuderte me bolje pogledajte! . . . . No!

VIKTORIJA smješljivo

Ta, to nije baš težko pogoditi . . . Vi ste gospodin Plentaj . . .

PLENTAJ čudeć se.

Pa me još poznate . . . Nuto! Nuto! . . . a ima već osam godina, što se nismo vidjeli . . . .

VIKTORIJA.

Dà, posve ste me iznevjerili . . . Nekoč ste uviek kod mene odsiedali, a sada vam je „divlja mačka“ preprosta, pa idete valjda k „caru austrijanskomu“ . . .

PLENTAJ.

Boga mi, nemate pravo, jer morate znati, da ja, odkad smo konstituciju izgubili, nisam nikada ni zavirio u Zagreb . . . Zadnji put sam bio, kad smo držali posljednju županijsku skupštinu, i onda smo baš veseli bili kod vas . . . Poslije je nastao novi red, došli su

žandari, Bachovi husari, štempel, monopol i svaki bies . . . Odtada me nevuče srdce u Zagreb.

UHODIĆ za se.

Ho, ho! Taj dobro uru navija . . .

MARCEL potiho svojim drugovom.

Ovo je još stara korenika!

VIKTORIJA

Dà, dà! Mnogo se je toga promienilo . . .

PLENTAJ.

A sve na gorje. (Uhvativ za ramena Viktoriju.) I nas dvoje nismo već onakovi, kao što smo nekoč bili! . . . Terembalta! Prije osam godina bio je Tomica drugi momak. Zar ne?

VIKTORIJA.

Oh, sjećam se, sjećam! No i sada, kako vidim, još nije vrag u vas umro . . .

PLENTAJ.

Aj, aj, težko vam je bolestan, skoro će mu biti kraj! Već su godine pritisle . . . Petdeset treća već mi je natovarena na ledja . . . Nu skoro sam zaboravio . . . Možemo li sobu dobiti?

VIKTORIJA.

I to vrlo liepu sobu . . . Broj 3. je prazan . . . Ja ću slugi pokazati, kamo da odnese stvari!

PLENTAJ Mišku.

Hodi za gospodjom i pazi, da sve stvari odneseš gore. Konjem daj, što ih ide, a sutra me za rana probudi. Hajd! (Viktorija i Miško odu.)

PRIZOR ČETVRTI.

PRIJAŠNJI bez VIKTORIJE i MIŠKA.

IVICA viče.

Ja bi išao spavat, tatice!

PLENTAJ.

Čekaj, golube moj, iti ću i ja skoro, pa ćemo zajedno.

IVICA zieva.

Al ja sam jako pospan!

PLENTAJ.

A ti sjedni na stolac i spavaj ovdje!

IVICA.

Baš neću!

PLENTAJ.

Pa dobro, meni je pravo! (Pogladi ga po glavi.)

IVICA, promotriv djački stol, potiho otcu.

Ovo su gospoda pravnici . . . . Onaj tamo je Marcel Crnković, takodjer konviktorac.

PLENTAJ pristupi k djakom.

Dobar večer, moja gospodo . . .

DJACI, pokloniv se.

Dobar večer!

PLENTAJ.

Oprostite! Po vašoj fiziognomiji sudim, da ste pravnici, juris prudentes, budući svećenici sliepe boginje Themide . . . I ja sam taj zanat izučio, al sam onda volio ići na svoje imanje, nego u službu. Vidite, dakle, da spadamo u isti ceh. U ostalom zovem se Tomo Plentaj, vlastelin iz Struge, starinski Hrvat, a mislim i pošten čovjek.

SVI naklonivši se.

Drago nam je!

PLENTAJ.

Osam godina nisam bio u Zagrebu, ali sada sam morao doći, da dovedem svoga sinčića u plemićki konvikt i da se zahvalim mogućemu zaštitniku, čijom preporukom je primljen u taj zavod. (Potiho i povjerljivo.) To vam je sam viceban, moj stari prijatelj i saučenik Benko... poštena duša!

MARCEL.

Na koju zakladu dolazi mali gospodičić?

PLENTAJ.

Na zakladu kneza Nikole Frankopana, slavnoga bana hrvatskoga... dao mu bog sjajno mjesto u diki nebeskoj! To je onaj isti, koji je utemeljio zagrebački plemićki konvikt, u kom možda i koji od vas gospodo uživa blagodat obuke i podpune obskrbe.

MARCEL.

Ja sam takodjer pitomac konvikta, a uzdržaje me obiteljska zaklada, koju je pradjed moje majke utemeljio...

IVICA Marcelu.

Možda ćemo biti u istoj kameradi?

MARCEL.

Moguće je i to.

PLENTAJ Marcelu.

Onda bi vas molio, da pripazite na moga maloga.. Dobro se uči, ali je suviše živahan, nemiran...

IVICA.

Ha! nemiran! A tko vam je to kazao?

PLENTAJ.

Meni kazao? . . . Ta gledao sam te svaki dan kroz praznike, kakav si. Ali to nije ništa. Biti ćeš stariji i pametniji.

MILIVOJ Ivici.

U koji razred idete?

IVICA.

U četvrti.

MAKSO.

Dakle još ovu godinu, pa ćete doći u višju gimnaziju.

IVICA.

Jedva čekam. Nemogu vam reći, kako mi je težko slušati, kad mi profesori kažu „ti“, a doma sve me zove „mladim gospodinom“, pače i „njihovom milosti“.

STJEPKO.

No u višjoj gimnaziji svi će vam govoriti „Vi!“

PLENTAJ.

Je li ga samo čujete. Tako mlad i malen, pa već ima punu glavu svakojakih hira. Ali ja nemarim, samo neka dobro uči. Čovjek prazne glave nevriedi dan danas ništa. Hvala bogu, u mojoj se obitelji vrlo na to pazi. Moj pradjed, koj je bio arkebuzir kod glavnoga generala Herbersteina, obvezao je oporukom sve svoje nasljednike, da svi mužki potomci porodice Plentaj moraju učiti ma koju znanost. Moj otac na primjer bio je glasovit filozof, ja pravoznanac, a moj sin . . .

JANKO.

Neka bude svećenikom.

IVICA.

Šta ja? . . . svećenik . . . Hvala liepa . . Ja se kanim ženiti.

SVI smiju se.

PLENTAJ.

Ti se ženiti?... Ti još smiješ o tom govoriti?.. (Prieti mu prstom.) Za te je još virga virgae, a ne virgo virginis. Jesi li me razumio, domine puer?

IVICA prkosno.

Ako ćete praviti ruglo od mene, odmah ću otići spavat.

PLENTAJ strogo.

Tamo sjedi na stolac i čekaj, dok ja dodjem. (Ivica prkosno ode i baci se na stolac za Uhodićevim stolom, na koji polegne gornjim dielom tiela.)

UHODIĆ Ivici.

No, nesrdite se, mladi gospodine, tà vaš se gospodin otac neljuti na vas.

IVICA otresne se.

To na vas ništa nespada.

PLENTAJ potiho djakom.

Vidite ga, kakov je! Nije taj za svećenika. A onda morate još znati, da mi je jedinac, a naše pleme je staro, nebi rado da izumre.

MILIVOJ.

To je šta drugo.

PRIZOR PETI.

VIKTORIJA. PRIJAŠNJI.

VIKTORIJA vrati se sa sviećom u ruci.

Sada je sve u redu; stvari su odnešene gore i postelje su gotove; kad god izvolite možete ići na počinak. Nu možda bi htjeli prije nešto večerati?

PLENTAJ,
koji seće sveudilj izmedju stola, gdje su djaci i gdje sjedi Uhodić sa Ivicom.

Nisam baš nimalo gladan. U Sesvetih navratio sam se momu prijatelju župniku, koji me je podvorio mrzlom puretinom i dobrim vincem. Baš smo ga se pošteno nasrkali. Moj Jožica veseo, da sam došao, toči čašu za čašom, a Tomica pije kao fratarska lakomica. Baš smo se kako treba ugrijali; nu sad je već sve izhlapilo; još bi mogao smiriti jednu oku vina, prije nego idem leći.

VIKTORIJA.
Dakle da donesem jednu oku staroga?

PLENTAJ.
Dà, jednu oku staroga i dvie čaše; možda bi moj mali djak htjeo sa mnom piti. Je li mali? (Podrma ga.)

IVICA polusneno.
Ja nisam žedan.

PLENTAJ pram djakom.
Nisam boga mi ni ja, al ću zato piti. Nepije se samo radi žedje, nego i zato, da čovjek srdce razveseli.

JANKO.
Vinum laetificat cor hominis! veli sveto pismo.

PLENTAJ.
Ecce! A što sveto pismo veli, toga se moramo držati.

VIKTORIJA metne na stol vino.
Evo vino! A što je s malim gospodičićem? Nebi li on htjeo šta založiti. Imam tustu pečenu patku, telećih narezaka sa korunom, pržolice s češnjakom, guljaša, paprikaša, — što samo izvolite.

PLENTAJ podrma Ivicu.
Hej, golube moj! Bili htjeo što večerati?.. Je li?

IVICA polusneno.

Uhm!

PLENTAJ.

Hoćeš teletine, patke, paprikaša . . . Ha?

IVICA kao gore.

Ja bi trešanja.

SVI smiju se.

PLENTAJ.

A zar nebi jagoda? . . . Trešanja, sada u listopadu! . . . Nezna dječko ni što govori, bunca kao izza sna . . . Mahnimo ga se! Pospan je od puta! (Natočiv si čašu.) Hajde, da vas pozdravim, gospodo! (Djakom.) Vidi vam se na licu, da ste valjani, pošteni mladići, koji ćete danas sutra sebi i drugim na hasnu biti. Bog vas poživio do siede starosti.

DJACI, ustavši kucaju se.

Hvala, gospodine!

MILIVOJ.

I vas bog poživio!

PLENTAJ.

Nezamjerite! Mi Hrvati, kadgod se sastanemo, najprije se pozdravljamo, a onda si odmah nazdravljamo.

MARCEL.

To je naš stari običaj.

PLENTAJ pristupi s čašom u ruci k Uhodiću.

Izvinite, s kim imam čast?

UHODIĆ ustane ponešto smeten.

Ja . . . ja sam pisar kod odvjetnika Stipančića.

PLENTAJ potrepta ga po ramenu.

Liepo, liepo! Mala, ali poštena zasluga; nemogu biti svi velika gospoda. Živili! (Kuca se s Uhodićem.)

VIKTORIJA

donese jedan arak papira i tintu, pa metne na stol, gdje je Uhodić i Plentaj.

Izvolite se upisati gospodine Plentaju!

PLENTAJ.

Koji je to bies?

VIKTORIJA.

To je arak, gdje se upisuju strani gosti, koji u mojoj gostioni odsiedaju.

PLENTAJ.

A čemu to?

VIKTORIJA.

Takav je novi red.

PLENTAJ.

Što treba tko znati, gdje ja odsiedam; znam da neće nitko za me platiti stan i hranu.

MILIVOJ.

To je novi propis! Svaki gostionik mora svoje goste prijaviti redarstvu, a zato su te upisnice, gdje svaki upiše svoje ime, stališ i mjesto, odkuda dolazi.

PLENTAJ.

Hm! kad je već takav red, onda dajte, draga Vikice, napišite vi, što se ima izpuniti u tom arku.

VIKTORIJA.

To neide. Prvo, jer ja vrlo težko pišem; a drugo, svaki pismeni čovjek mora se vlastoručno ovdje podpisati.

PLENTAJ.

Eh, pa dajte! Neka i to bude! (Traži po džepovih.) Gdje su mi očale! Bez toga nevidim pisati! . . . (Djakom šaljivo.) Piti sam pogodio i bez očala, al pisati nebi mogao.

MAKSO.

To je posve naravno, čaše su mnogo veće od slova.

PLENTAJ.

Bene dicit! . . . Nu kamo sam ih spravio? . . . Ha, tu su! (Izvadi očale i natakne ih na nos.) Ha, sada da vidim tu upisnicu! (Uzme papir i čita za se.)

MARČEL potiho ostalim djakom.

Tomu će se još koješta nova činiti, što je nam već staro.

JANKO.

Osam godina nije ga bilo u Zagrebu.

MILIVOJ.

Živi još u staroj, srećnoj dobi.

PLENTAJ.

Sada ćemo odmah izpuniti te rubrike. (Piše i govori.) Tomo Plentaj sa sinom Ivanom; vlastelin . . . iz Struge! . . . Sada još moj podpis . . . no evo ga! . . pa je sve u redu. (Ustane i skida očale.) Sekatura i ništa drugo nego sekatura!

UHODIĆ.

Ima toga i više, čega prije nije bilo.

PLENTAJ.

Vjerujem, vjerujem! Već sam i sám nešto doživio. (Djakom.) Kad sam stigao do mitnice na početku vlaške ulice, . . . pristupi kočiji mitničar sa željeznim štapom . . . „Imate li sa sobom vina?“ upita. „Imam“ odgovorim ja „dvie oke vugrovačkoga, ali u želudcu!“ Gosp. mitničar razsrdi se na to i reče osorno, da si zabranjuje takove šale . . . Ha, ha, ha! A ja se baš nimalo nisam šalio, nego sam istinu kazao, jer toliko sam sigurno izpio kod prijatelja Jožice u Sesvetih.

UHODIĆ.

A nije li vam kočiju pretražio?

PLENTAJ.

I to je bilo, al nije ništa našao. (Djakom posve po tiho.) Imao sam u prednjem sjedalu, gdje kočijaš sjedi, jednu oveću vrećicu izvrstnoga magjarskoga duhana, koji nije bio u monopolskom purgatoriju, nu moj Miško gledao je tako goropadno sa svoga sjedala, da se mitničar nije usudio micati ga s mjesta. (Još tiše.) Taj duhan ponio sam za gospodina prefekta; kako čujem vrlo rado lulu puši.

MAKSO tiho.

Budite oprezni, za boga! Za takova kriomčarenja plaćaju se strašne globe.

PLENTAJ.

Nemajte brige! Tu ćemo vrećicu zašiti u blazinu moga sina i odpraviti u konvikt. Treba imati pameti.

UHODIĆ za se.

Nešto im tajna pripovieda, šteta da nemogu čuti.

PLENTAJ glasno.

Tako vam je to, gospodo. Mnogo se je toga promienilo, odkako me nije bilo u Zagrebu ... Što mi je takodjer jako palo u oči, jesu oružnici, kojih sam, vozeć se u grad, više susreo. Idu dva a dva s puškami, na kojih su nataknuti bajoneti. Zar vlada takova nesigurnost u ovom gradu.

VIKTORIJA.

E, moj dragi gospodine, to vam je opet novi red. Nekoč su gradski panduri po noći obilazili sumnjiva mjesta; a sada danju i noćju čuvaju nas žandari s nataknutimi bajoneti. Što više, ima ih konjanika, ako bi do nužde došlo.

PLENTAJ.

Onda mora da ima mnogo tatova i lupeža u Zagrebu.

VIKTORIJA.

Nečuje se ništa takova.

PLENTAJ.

Pa što onda rade ti ljudi? Čemu su?

VIKTORIJA.

To neka bog zna! Ja ih samo poznam iz svoga posla. Ako u jedanaest sati nisam odmah zatvorila gostionu, dodju žandari i očiste gostionu.

PLENTAJ.

Koga biesa? Tko da ide spavat već u jedanaest sati, ako je u veselu družtvu u gostioni?

UHODIĆ.

To je svakako prerano.

VIKTORIJA.

Al tako jest! Tko neide s dobra, toga na policiju odtjeraju.

PLENTAJ.

Toga bih ja vidio! (Djakom.) Gospodo! Danas sam baš dobre volje! Hajde, da se proveselimo i prieko jedanaeste ure!

UHODIĆ.

Ja sam pripravan!

JANKO.

Danas nije vrieme za ovakav prkos. Sada se sve drugim okom gleda i drugom mjerom mjeri. Kanite se, gospodine, zadjevica!

VIKTORIJA.

Pravo ima ovaj mladi gospodin! Šta bi ja imala od toga, da vas, gospodo, zatvore; a vi opet, da ja globu platim?

PLENTAJ.

Imate pravo, imate pravo! Ali mi to ipak nikako neide u glavu. Zašto čovjek, koji mirno sjedi i nikomu ništa zla nečini, nebi mogao i prieko jedanaeste ure ostati u gostioni.

MILIVOJ.

Ako se ranije zatvore krčme i gostione, manje će biti pijanstva. To je, kažu, povod ovoj novoj uredbi.

PLENTAJ.

Ljuto se varaju. Tko hoće da se opija, neće ga smetati ona naredba. Taj će svaki ranije ići u krčmu, da dospije opiti se.

UHODIĆ.

Vele, da je ovako i drugdje u svietu: po Njemačkoj, Francezkoj itd. Nu ja mislim, da nije sve za nas Hrvate, što nalazimo kod drugih narodâ.

PLENTAJ.

Tako je! neide svaka čizma na svaku nogu. U ostalom ja si malo tarem glavu za ovaj propis. U Zagreb ću riedko zalaziti . . . a ako i dodjem, znam da me neće žandari tjerati iz gostione, jer ja obično vrlo rano spavat idem. Kad sam kod kuće, već sam u osam sati u postelji. Ah liepo moje ladanje! Tu još vlada stari red, moja slobodna volja. Ja sam vam najsrećniji, kad sam doma, jer čim se pomolim iz svoga dvorca, već moram koješta vidjeti, što me sjeća, da se tudjinci šepire u našoj kući, a mi Hrvati da smo potisnuti k zidu.

UHODIĆ.

Istina je! Živio gosp. Plentaj! (Ustane i kuca se s Plentajem.)

VIKTORIJA.

Molim vas gospodo! Govorite radje o čem drugom. Ja sam već i onako u crnoj knjizi na policiji, da se u mojoj gostioni najviše politizira. Sad ima uhoda na sve strane.

UHODIĆ.

Hvala bogu, ovdje su sve sami pošteni ljudi.

PLENTAJ.

Marim ja, neka me samo jave, onda će još više čuti od mene. Tko plaća toliku štibru, kao ja, smije nešto i reći.

UHODIĆ.

Sigurno, sigurno!

STJEPKO.

To se načelo neuvažava. Sada kažu: plati pa šuti!

MILIVOJ ironički.

Takav je novi red!

PLENTAJ.

Hvala liepa, onda sam ja za stari red!

PRIZOR SEDMI.

HONZIK i WENCLIK (guslači). PRIJAŠNJI.

HONZIK.

Dobrý večer, pánove!

PLENTAJ okrene se.

Gle, muzikaši! Baš su nam dobro došli! Kad nesmijemo politizirati, a mi ćemo muzicirati. To mi je još draže.

VIKTORIJA.

Ako nemaju dozvole, nesmiju igrati, takav je novi red!

PLENTAJ.

Opet taj novi red! A zašto nebi smjeli?

VIKTORIJA.

To ja neznam; ali znam, da bez dozvole nesmiju igrati; inače kaznit će mene i njih.

HONZIK.

Zde je, prosim pěkně: Erlaubniss! (Pruži knjižicu Viktoriji, koja pročita dozvolu.)

VIKTORIJA.

Onda slobodno igrajte, ako gospoda žele.

STJEPKO.

Neka samo igraju; to je sirotinja, koju treba pomoći.

PLENTAJ.

Naša česka braća! (Guslačem.) Odkud ste djeco draha, jeste li od Zlate Prahy?

WENCLIK.

Ano, pane, od Zlate Prahy.

PLENTAJ.

To mi je drago! I ja tam byl 48. roku; o, to je pěkny hrad ta Zlata Praha!

HONZIK.

Ano, pěkný, a welký hrad!

PLENTAJ.

No, a sada něco hrajte. Počkejte, ja znam jednu česku pjesmu! (Domišlja se.) Kako ono ide, (pjevajuć napjev) la, la, la, la, la, la, la, la, la, ...

HONZIK.

Už vim pane, to je: Šušelka nam piše . . . .

PLENTAJ.

Tako je „Šušelka nam piše“, vrag mu pero zarezao! (Djakom.) To je ona pjesma, koju sam naučio u Pragu, kad sam bio 48. godine na sveslavenskom saboru. (Guslačem.) To mi igrajte djeco, to će mi uzbuditi sladke uspomene na surke i crvene kape.

UHODIĆ.

Gle ti toga šljivara! Taj sanja još o surkah i crvenih kapah, o sveslavenskom saboru . . . Čekaj, čekaj, navesti ću te ja na tanak led!

GUSLAČI (slagajuć gusle zagude nekoliko puta.)

IVICA prene se i protare si oči.

Što je to?

PLENTAJ.

Još ništa, ali ćeš odmah čuti! (Guslačem.) Nuder panove!: jedan, dva, tri . . . .

GUSLAČI

gudc i pjevaju, dočim im Plentaj rukom takt daje i ovda onda pomogne pjevati.

Šušelka nam piše
'Z te německe říše,
Aby chmo šli Němcům pomoc,
Zě je žere v' břiše.

Aj vy Němcy chámi
Nehrajeme s Vami;
Co ste si vy nadrobili,
Pojeste si sami.

Německo je Vaše,
Chorwatsko je naše:
Nefoukejte nam 'z Frankfurtu
Do chorwatske kaše.

PLENTAJ.

To valja! Německo je Vaše, Chorwatsko je naše. Svaki neka živi u svom leglu, i neka drugoga nesmeta; onda ćemo biti prijatelji. Evo vam djeco! (Pruža Honziku forintu.) Baš ste me razveselili!

HONZIK.

Děkuji, pane!

MARCEL guslačem.

Evo i od naše strane! (Pruža Wencliku forintu.)

WENCLIK.

Děkuji pěkne!

UHODIĆ za se.

Kad ovi toliko daju, onda netrebam ja ništa dati.

IVICA guslačem patetički.

Evo vam srebrena šestica, igrajte to još jedanput. (Tisne Honziku šesticu u ruku.)

PLENTAJ.

Nemoj, dragane moj! Siromaci moraju počinuti... Dat ćemo im malo piti, onda će nam još ljepše igrati.

IVICA.

Onda ja idem dalje spavati! (Sjedne na stol kao i prije.)

PLENTAJ guslačem.

Znam da ste žedni! Dao bih vam piva, da pijete, ali ga ovdje nema. Hoćete li vina?

HONZIK.

Mi pijeme take vino!

PLENTAJ Viktoriji.

Dajte im, dakle, polić vina! Nek se okriepe! (Dok Viktorija natoči i odnese vino guslačem, — govori Plentaj djakom.) To treba istom vidjeti, gospodo, kako se u Českoj pivo pije. Mi nismo kadri toliko vina piti, koliko se tamo potroši te

ječmene juhe. Niemci i Česi, staro i mlado, sve vam to ide na pivo, kao žohari! Ja se, boga mi, nisam mogao priviknuti na to piće. Uviek sam uzdisao za mojom domaćom kapljicom vina. Neću nikad zaboraviti čas, kad sam, vrativ se kući iz Praga, izpio prvu čašicu moga alodijalca. Bila mi je sladja nego poljubac moje drage supruge, kojim me je dočekala.

JANKO.

Dakle i vi, gospodine, bijaste na sveslavenskom saboru u Pragu?

PLENTAJ.

Jesam, jesam, dragi moj gospodine! To vam je bio sabor, kakova već neće biti. Došlo znamenitih ljudi iz svih slavenskih zemalja i krajeva. I nas Hrvata došla liepa četica. Bilo nas je vlastele, literata, županijskih častnika; svega po malo. Bez mene, dakako, nije taj sabor mogao proći, jer sam bio jedan od najljućih Ilira.

MILIVOJ.

Vidi se to i sada!

PLENTAJ.

Zar ne? . . . Eh, vatra, gdje ima mnogo žeravke, neugasi tako skoro. . . Ja sam bio rodoljub od uvjerenja, a ne kao mnogi drugi, koji su danas najveće kukavice, radi koristi, ili samo zato, jer je tako moda bila.

DJACI.

Poznamo ih, poznamo!

PLENTAJ.

O, dragi moji, ja ih još bolje poznam! Al pustimo ih, . . . neka ih voda nosi! . . . Pripoviedat ću vam radje o pražkom saboru.

MARCEL.

Molimo vas!

PLENTAJ.

Gdje sam ono stao? . . . Dà, bilo nas je svake fele, sve samih korenitih Ilira . . . Svi, dakako, u našem narodnom odielu . . . Ja sam vam izgledao šaren, kao djetelj . . . Crvena kapa, biela kabanica i modre hlače, a o bedri svjetla juratska sabljica! Ej, da vam je bilo vidjeti, kako su nas liepe Pražanke gledale! Ala su vam krasne te panenke! umalo da nisam zaboravio na moju dragu Malčiku.

MILIVOJ.

Napast je, napast!

VIKTORIJA.

Ako vas mladi gospodičić čuje!

PLENTAJ tiho.

Istina je . . . vrag nespava! Ova djeca su kao zeci; spavaju, al čuju uviek na jedno uho! (Glasno.) No, da vam u kratko kažem i sastali smo se, pozdravili i odmah konstituirali. Gospodina Šafarika, glasovitoga učenjaka, izabrasmo za predsjednika, a sav sabor razdielismo u odsjeke. Ja sam bio u hrvatskom odsjeku perovodja, . . . ali nije došlo do toga, da bi pero zamočio bio.

MILIVOJ.

Kako to?

PLENTAJ.

Posve liepo! Već kad smo došli u Prag, sve je tamo vrielo i kipjelo, — u to bukne buna, sav Prag ustao na noge, digle se barikade, i eto vam katastrofe . . . . Došao knez Vindišgrec sa svojimi kiraziri, pa raztjerao sve k biesu . . . insurgente i sav naš sabor. . . .

MAKSO smješljivo.

Dakle ste bježali? . . .

PLENTAJ.

Ni sveti Juraj nebi nas na konju stigao! . . . Još dan danas žalim za mojom bielom kabanicom, koju sam u hitnji ostavio u saborskoj dvorani . . . .

JANKO.

A o čem ste tamo viećali, gospodine?

PLENTAJ po tiho.

Nije ni došlo do pravoga viećanja! (Još tišje.) U ostalom je i bolje, da je tako bilo. Da smo duže ostali na okupu, doživili bi drugu gradnju babilonskoga tornja . . . Znate, kad su burna vremena, onda se koješta radi, čemu se kašnje i sami čudimo.

(Čuje se s vana krupan dječački glas: „Kostanja vrućega“!)

IVICA skoči kao izvan sebe i vikne.

Kostanja! . . . (Ogleda se.) Jesam li dobro čuo, ili sam samo sanjao?

VIKTORIJA.

Dobro ste čuli, mladi gospodičiću! . . . Ako želite kostanja, odmah ću ga zovnuti.

IVICA.

O molim vas liepo!

VIKTORIJA, otvoriv na pol prozor.

Kostanjaru! Hodi u nutra!

IVICA Viktoriji.

To je, što najvolim jesti. Najviše novca, što mi otac šalje za potrošak na mjesec, ode na kostanj.

PLENTAJ.

No, drago mi je, da ćeš bar nešto večerati.

PRIZOR OSMI.

KOSTANJAR. PRIJAŠNJI.

KOSTANJAR,
noseć o vratu sepet s kestenom, kukavno obučen i musav u licu.

Izvolite gospodo! . . . (Opaziv Ivicu.) A, vi ste tu, mladi gospodine! Imam baš liep kesten. (Ivica izabire kesten, nanizan u vience.)

MILIVOJ Plentaju.

To su dobri znanci!

KOSTANJAR.

Mladi gospodin je jedna od najboljih mojih mušterija.

PLENTAJ.

Vidi se, vidi!

KOSTANJAR Ivici.

Molim liepo, da i ove godine samo kod mene kupujete.

IVICA.

Samo mi nesmiješ pušljivu ili priesnu robu prodavati, inače ću te ostaviti! (Izabrav tri vienca.) Evo ti novci!

KOSTANJAR.

Hvala liepa! (Napram ostalim.) Izvolite li možda i vi gospodo.

DJACI i PLENTAJ.

Nećemo!

KOSTANJAR,
opaziv Uhodića, koji se nekako krije od kostanjara, povuče na stranu Ivicu, tiho.

Čujete, mladi gospodine! znate li vi, tko s vami sjedi za vašim stolom.

IVICA.

No?

KOSTANJAR.

To vam je „špicel“; znate li vi, što je to?

IVICA.

Ljudi, koji na domorodce paze, pa ih prijavljuju.

PLENTAJ djakom.

Je li ih vidite, imaju nekakove tajne medju sobom.

KOSTANJAR.

To je jedan od tih ljudi, i to od poglavitih, nekakav „arcišpicel“; ja ga dobro poznam, jer stanuje na tavanu kod moje tetke, u petrinjskoj ulici. Čuvajte se ga, jer ćete imati posla s policijom (Glasno.) S bogom! (Ode žurno.

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI bez KOSTANJARA.

IVICA
pristupi žurno k otcu i odvede ga na stranu tamo, gdje Viktorija sjedi; govori tiho i brzo.

Tatice, znaš li, tko je onaj čovjek, što sjedi s nami za jednim stolom?

PLENTAJ.

Da čujem?

IVICA tiho.

To je špicel!

PLENTAJ glasno.

No, pa što zato; ja se zovem Plentaj, a onaj gospodin Špicel.

VIKTORIJA skoči sa stolca.

Tko je ovdje Špicel?

DJACI.

Što je to? (Ustanu i obkole Plentaja.)

PLENTAJ.

Ništa, ništa! Došao mi je mali prišaptnuti, da je — ovo (Pokazuje na Uhodića.) gosp. špicel!

UHODIĆ u velikoj smetnji.

O, molim, molim! Ja se zovem Uhodić.

IVICA odrešito.

Al ste po zanatu „špicel“, i to „arcišpicel“, ko što mi kostanjar reče.

DJACI.

Tako li je to?

VIKTORIJA.

Pak vi dolazite u moju gostionu?

PLENTAJ.

Al molim vas gospodo, koji je to bies: špicel?

JANKO gnjevno.

To su vam stvori, koji su prodali poštenje, pa jer nemaju obraza, nose krinku na licu, da tako uhode i zavode poštene, bezazlene ljude . . . Propalice su, koji, da mogu sami kruh jesti, često drugoga zasluge i kruha lišavaju . . . Jednom riečju, ovo su vam kovači laži i potvore, izmet ljudskoga družtva, od koga treba bježati, kao od kužna stvora!

PLENTAJ Uhodiću.

Dakle vi ste takova ptica? . . .

UHODIĆ drzovito.

Molim, ja se ogradjujem proti vašim pogrdam!

VIKTORIJA Uhodiću.

Moja je gostiona za poštene ljude, a jer vi nespadate medju nje, nosite se!

DJACI odlučno.

Tamo su vrata!

PLENTAJ otvori glavna vrata.

Ja ću vam ih još otvoriti, samo da brže dodjete na dvor.

UHODIĆ
zastrašen donekle, uzmiče prama vratima i neprestano govori.

Ja prosvjedujem, gospodo, . . . to je uvreda poštenja, . . . vi ćete imati posla sa sudom, — ja se nedam kao pas napolje tjerati . . . .

IVICA viče iza glasa.

Napolje, napolje!

PLENTAJ guslačem, koji su ustali.

Igrajte mu tuš!

GUSLAČI igraju tuš.

VIKTORIJA
turi Uhodića, koji je stajao na vratih na polje i zalupi za njim vrata.

PRIZOR DESETI.

PRIJAŠNJI bez UHODIĆA.

PLENTAJ.

Zar je i ovaj, što ga sad otjerasmo, stvor novoga reda?

MILIVOJ.

Bar se prije nije znalo za tu vrst ljudi . . . Nu sada, gospodo, podjimo i mi, . . . ovdje nam nema obstanka . . . Svaki čas mogli bi nadoći žandari, da nas pohvataju, jer smo se usudili onu hulju otjerati na vrata. (Viktoriji.) Što smo dužni, gospodjo?

PLENTAJ.

Ništa, ništa! . . . Ja sve plaćam! . . . Vi ćete već dopustiti! . . Dok sam ja bio djak . . . nisam se protivio, kad su starija gospoda htjela za me plaćati.

MARCEL.

Liepo zhvaljujemo na vašoj dobroti, . . . ali je ipak suvišno! . . .

PLENTAJ.

Ništa nije suvišno, . . . dok nemate suvišna novca u kesi . . . Da ste mi zdravo, gospodo! (Rukuje se s djaci.)

DJACI.

Lahku noć, gosp. Plentaju! Lahku noć gospodjo! (Odilaze.)

GUSLAČI podju za djaci.

Dobru noc! S bohem!

PLENTAJ, VIKTORIJA i IVICA.

Lahku noć!

PRIZOR JEDANAESTI.

VIKTORIJA, PLENTAJ i IVICA.

PLENTAJ.

Valjani mladići! Pošteni i odvažni!

IVICA.

I ja ću biti takav! . . . Nisi li čuo, tatice, kako sam mu doviknuo: napolje!

PLENTAJ.

Jesam, jesam! Nije ništa nova; uz veće pse i mali psići laju!

VIKTORIJA.

Gospodo! Gledajte, da se uklonite. Idite spavat, jer svaki čas mogu banuti žandari; — moglo bi zlo biti.

PLENTAJ.

Šta? šta bi se moglo dogoditi?

VIKTORIJA.

Odveli bi vas u zatvor.

PLENTAJ.

Ej nije već još nješta! Ta ja nisam nikakova protuha, . . . pa imam gore svoju sobu . . .

VIKTORIJA.

Takav vam je novi red!

PLENTAJ.

Kad je tako, pa hajdemo spavat! . . . (Viktoriji ljubezno.) Vikice draga, vi ste vitežka žena! . . Hajde da vas poljubim prije nego odem spavati! (Razširi ruke.)

IVICA za se.

No, da to mama vidi!

VIKTORIJA.

Ne, to neide! (Uzmiče.)

PLENTAJ.

Zar je i to novi red?

VIKTORIJA.

O, to je stari red!

PLENTAJ.

Hm, hm! Ipak je onda drugačije bilo . . . Zar se već ništa nesjećate? . . . Baš ništa?

VIKTORIJA.

Posve ništa . . . .

SLUGA otvori malko vrata i poluglasno vikne.

Žandari!

VIKTORIJA.

Za boga žandari! . . . Sad je kasno . . . Sigurno će vas odvesti na policiju.

PLENTAJ.

Idem gore!

VIKTORIJA.

Nikamo! Baš bi naišli na njih . . . Znate šta? . . . Sakrijte se sa malim tu pod ovaj stol; ja ću vas već zaklanjati, . . . samo budite mirni.

IVICA neodlučno.

Šta pod stol?

PLENTAJ pograbi Ivicu.

Pod stol! (Čučnu oba pod stol s licem k publici.)

PRIZOR DVANAESTI.

DVA ŽANDARA

s kacigami na glavi unidu na glavna vrata, držeć u ruci puške s nataknutimi bajoneti.

OBA ŽANDARA.

U ime zakona!

PLENTAJ pod stolom za se.

Ta mi smo pokorni!

JEDAN ŽANDAR.

Ovdje se sbio izgred; gdje su oni gosti?

VIKTORIJA,
stojeć pred stolom, pod kojim je Plentaj i Ivica.

Već su otišli.

ISTI ŽANDAR.

Svi?

VIKTORIJA.

Svi!

ISTI ŽANDAR.

Jedan je gost kod vas odsjeo.

PLENTAJ za se.

Baš liepo sjedi!

VIKTORIJA.

I taj je nedavno otišao.

PLENTAJ.

Evo pod stol!

ISTI ŽANDAR.

Ništa zato! Vi ćete odgovarati za sve! . . . Jeste li razumjeli? (Odilaze.)

VIKTORIJA.

Dobro, dobro! . . . (Zatvori vrata za njimi.)

PRIZOR TRINAESTI.

PRIJAŠNJI bez ŽANDARA.

PLENTAJ izpod stola poluglasno.

Jesu li otišli?

VIKTORIJA.

Otišli!

PLENTAJ izvukav se s Ivicom izpod stola.

Hvala bogu! Za stolom sjediti, nemarim; ali pod stolom, nekako je nenaredno . . .

VIKTORIJA.

Gospodine Plentaju, kako vidite, stvari zlo stoje . . . Što ste nakanili?

PLENTAJ.

A što ja znam? Svjetujte mi vi! . . . Vi bolje poznate taj novi red!

VIKTORIJA.

Ako me hoćete slušati, a vi čujte! Noć prospavajte ovdje, a već u zoru tražite si drugdje utočište. Ako vas ovdje nadju, mogli biste zlo proći!

PLENTAJ.

Dakle, lahku noć, draga Vikice! Budite dobri i posvietite nam! (Ivici.) Hajde sinko, da spavamo po novom redu! (Odilaze. Viktorija im svieti.)

(Zastor pade.)

ČIN DRUGI.

Ukusno, ali ne sjajno uredjen salon u stanu savjetnika Sebara. Glavna i dvoja pobočna vrata, sa desna i lieva, vodeća u druge sobe.

PRIZOR PRVI.

JEANETA i KARLO

izlaze iz sobe s desna; Karlo je u crnu odielu s frakom, a Jeaneta ima na sebi vrlo ukusnu jutarnju opravu.

JEANETA iduć napried drži ruku s rubcem na čelu.

Tako me boli glava, da mi se sve magli pred očima.

KARLO.

Nahladila si se, draga moja . . . Jučer si se cielu uru vozila na vodi u Maksimiru, kada je već sunce nagnulo k zapadu. Sada su jesenski dani i temperatura se pod večer naglo mienja. Treba se čuvati. Da si me poslušala i izašla iz čamca, kad sam te zvao, nebi danas jadikovala.

JEANETA.

Htjela sam ja izaći, ali policajni ravnatelj nije dao, nego je sve dalje od obale tjerao.

KARLO.

I pristao s čamcem za otočić u velikom ribnjaku, gdje ste se valjda nasukali na piesak . . .

JEANETA.

Kako to misliš?

KARLO ironički.

Jer je mnogo vremena trebalo, dok ste se opet pomolili izza zaklona. Sigurno ti je odkrivao velike policajne tajne? . . .

JEANETA ponešto dirnuta.

Kakovo je to sumnjičenje? . . .

KARLO nehajno.

Sumnjičenje? . . . Ha, ha! gdje počima uvjerenje, tu sumnjičenje prestaje. Moja draga, ako se i nevješt činim, vidim ja koješta, o čem ti i nesanjaš . . .

JEANETA takodjer nehajno se smije.

Ha, ha, ha! Baš sam ljubopitna čuti moje griehe, zabilježene na rovašu tvoje ljubomornosti . . . . Nuder drugi Othello!

KARLO.

Tvoja je sreća, da to nisam! Predbacuješ mi, da sam ljubomoran, jer neznaš, da je cielo družtvo jučer opazilo, kako je policajni ravnatelj tebe, a ti opet njega susretala neobičnom ljubežljivošću, — kako ste poput mladih zaljubljenika šetali izpod ruke po perivoju i daleko pred nami drugimi izmicali, — kako je kašnje u gostioni ponajviše samo s tobom plesao, a kad smo se igrali zaloga, uviek te osudjivao, da moraš svoje zaloge cjelovi od njega odkupiti. Toga je toliko bilo, da su tvoje prijateljice oko mene počele zlobno primiećivati, da je to već i: „polizeiwidrig“.

JEANETA.

A da je nje tim načinom odlikovao, onda bi bilo u redu . . . Moje tobožnje prijateljice dobro znadu, da ravnatelj Hajek ima velik upliv u Beču, pa su mi zavidne, da mi takav čovjek daje prednost pred njimi.

KARLO.

Mnogo bi mi draže bilo, da te toliko neodlikuje ... To u ostalom samo do tebe stoji.

JEANETA pikirano.

To je najlakša stvar. Ako to hoćeš, ja ću mu prvom zgodom, kad mi bude laskao, kazati najveću grubijanštinu u lice.

KARLO.

To bi mi još trebalo! Sada, gdje se radi o tom, da njegovom pomoćju postanem nadsavjetnikom.

JEANETA.

Što onda zanovetaš? ... Istina, ravnatelj Hajek malo je neoprezan, očitujuć svoje osjećaje, ali šta da mu učinim? Da odbijem ta njegova laskanja, moglo bi ti jako škoditi.

KARLO.

Ne, za boga ... Onda s bogom moja kariera!

JEANETA.

Vidiš dakle, da inače nemože biti! ... Meni samoj nisu po ćudi te izjave njegove privrženosti, al moram ih radi tebe primati. U ostalom kao žena znam što smijem, što li nesmijem činiti ... (Koketno.) Mio pogled, sladka rieč, poljubac u igri, jedva osjetljiv stisak ruke ... to su sve mali griesi, a čula sam još kao diete u školi, da ni sto malih grieha nečini jedan veliki grieh.

KARLO.

Sve je to liepo, samo se bojim, da malo po malo nepaneš u veće griehe, kojih sigurno nećeš meni izpovjediti ... Ali prestanimo o tom govoriti, ... ja mislim, da se još mogu pouzdati u tvoju viernost? ... Je li Jeaneto!

JEANETA afektiranom srdačnošću.

Uviek, uviek!

KARLO poljubi joj ruku.

Neka nebude zamjere! (Pogleda na džepnu uru.) Prošlo je devet ura. Idem dakle javiti se svomu predstojniku, da sam se vratio s dopusta i da ću sutra nastupiti službu.

JEANETA.

Opet u jaram.

KARLO.

Žalibože! . . . S bogom slobodice moja!

JEANETA na stranu.

Ah i moja!

KARLO.

Danas se mislim ranije kući vratiti; pripazi zato, da objed bude prije gotov. (Pruži joj ruku.) S bogom Jeaneto!

JEANETA poprati ga do vrata.

S bogom, Karlo!

PRIZOR DRUGI.

JEANETA sama.

Vidiš, vidiš! Moj muž počima biti ljubomoran! Iz njegovih rieči sudim, da je oštro pazio na moje vladanje na jučerašnjoj zabavi u Maksimiru, koju smo u slavu njegova povratka sa dopusta priredili . . . . (Potiho.) Ali svega ipak nije vidio . . . Najljepši prizor za otočićem, gdje je ponositi policajni ravnatelj preda mnom klečao i trajnu mi ljubav prisizao . . . nije mu dano bilo vidjeti. A što mu i treba sve znati? . . . I ja si netarem glavu za njegove pustolovine. Takova je praksa u našem braku već više godina. Doista bi smiešno bilo, da u braku budemo veći robovi, nego li sviet od nas zahtieva. . . . (Sjedne na naslonjač.) Skoro sam zaboravila na moju glavobolju . . . nikako neće da mi popusti. (Zvoni.) Upo-

triebit ću moj stari liek, kolonjsku vodu; možda će i ovaj put pomoći.

PRIZOR TREĆI.

JEANETA i JULKA.

JULKA unišav na glavna vrata.

Zapoviedate milostiva?

JEANETA izvadi iz džepa bočicu kolonjske vode.

Silno me boli glava ... Evo kolonjska voda! ... Protari mi dobro sljepočice i ruke!

JULKA uzme bočicu i tare Jeaneti sljepočice i ruke.

Jamačno ste zlo spavali, milostiva?

JEANETA.

Mislim, da sam se nahladila; nu i spavala nisam baš najbolje.

JULKA.

Gospodična Helena pripoviedala mi, da je krasna bila ta zabava u Maksimiru?

JEANETA.

Vrlo krasna; plesala sam toliko, da me svi udovi bole.

JULKA.

Sigurno najviše s gospodinom policajnim ravnateljem?

JEANETA.

Tako po prilici ...

JULKA povjerljivo.

Gospodin ravnatelj nemienja svaki dan svoje osjećaje, kao većina mužkaraca ... Njegovo štovanje naprama vašoj osobi neće tako skoro prestati.

JEANETA tiho.

Pst . . . Negovori tako glasno . . . Helena je polag u sobi. . . .

JULKA produžuje tišjim glasom.

Ali nije ni čudo . . . Vi ste, milostiva, danas još dražestnija nego mnoga liepa djevojka od 17 godina . . .

JEANETA.

Hvala bogu, još sam u najljepšoj dobi; ove godine navršujem trideset i šestu godinu.

JULKA.

Svatko bi vam deset godina manje dao . . . Sbilja, što mi se je jutros dogodilo . . .

JEANETA ljubopitno.

No?

JULKA.

Na stubah sastao me je gospodin pristav Milić, uštipnuo me po običaju za lice i upitao: Što radi liepa vaša gospodja?

JEANETA samodopadljivo.

A!

JULKA.

Ja mu na to odgovorim: Što se vas tiče gospodja? . . . mi imamo i liepu gospodičnu, — brinite se radje za nju! . . . A on mi na to odvrati: Šta vi razumijete, Julko; mati je i danas još ljepša od kćeri!

JEANETA.

Gle ti njega! . . . Al nema pravo; Helena je ljepušna djevojka; u njezinih godinah baš sam tako izgledala . . . Nu sada je dosta . . . Nešto mi je lakše, . . . ipak je dobra ta kolonjska voda! . . . (Izvadi iz džepa mali etui, otvori ga i prikapča si broš izpod vrata.) Nà, odnesi taj etui u moju spavaću sobu! . . .

JULKA pogleda broš.

To nije broš, koji obično nosite.

JEANETA.

Onaj s potočicami izgubila sam jučer na zabavi . . . Sigurno je kod plesanja morao nekamo pasti . . . Tako mi je žao!

JULKA.

Ah, koja šteta! . . . Pa još tako liepa uspomena, dar od gospodina ravnatelja . . .

JEANETA.

Pst! . . . Toliko put sam ti kazala, da to nikad nesmiješ spomenuti . . . Moj suprug vjeruje, da sam si ga od uštedaka kupila, pa ga treba ostaviti u toj vjeri.

JULKA.

Nisam još pred nikim o tom ni riečce spomenula, ni pred istom gospodičnom . . . .

JEANETA.

Ja se i nadam, da ćeš opravdati moje pouzdanje u te . . . U ostalom za svoju odanost znala sam te uviek obilno nagraditi . . . .

JULKA.

O da! Ja sam zato uviek gotova na vašu službu . . .

JEANETA

Prva dužnost svake sobarice jest: uviek stajati uz svoju gospodju. Inače nemože se nigdje održati.

(S vana čuje se Plentajev glas: „kad neznaš hrvatski, a ti hodi s bogom".)

JEANETA Julki.

Idi žurno vidjeti, tko je to?

JULKA

poleti k vratam i otvori ih, u taj čas hrupi na vrata Plentaj i Ivica.

PRIZOR ČETVRTI.

PRIJAŠNJI. PLENTAJ i IVICA

PLETAJ, nakloniv se malko Julki.

Hvala liepa!

JEANETA ustav podje u susret Plentaju.

Ah! . . . . ti si to Tomice! . . . . (Julki.) Možeš otići! (Julka ode.)

PLENTAJ ogrliv Jeanetu.

Kako si mi, sestro? (Ivici.) Poljubi ruku tetki!

JEANETA Ivici, koji joj je poljubio ruku.

Jesi li liepo sproveo praznike? (Ogrli ga.)

IVICA uzdahne.

Ah! liepo je bilo, al je kratko trajalo.

JEANETA Tomi, koj već bješe sjeo na fotelj.

Na koga si ono vikao vani?

PLENTAJ.

Što ja znam . . . valjda je tvoja kuharica, jer je iz kuhinje izašla bila. Upitam ju: je li doma, milostiva gospodja? a ona će: verstehe nichts krawatisch, bin eine Deutsche aus Windisch-Landsperk . . . Na to joj rekoh; kad neznaš hrvatski, a ti hodi s bogom! . . .

JEANETA.

Danas u svih boljih kućah samo se takove služki nje primaju, koje umiju njemački.

PLENTAJ.

I to je novi red!

JEANETA.

Mnogo se je toga promienilo, odkada nije tebe bilo u Zagrebu.

PLENTAJ.

O izkusio sam to jučer kod „divlje mačke“, gdje smo jednoga špicela na polje bacili.

JEANETA sklopiv ruke.

Za boga, što ste učinili?

IVICA.

Nije mu se ništa zla dogodilo; dapače smo i vino za njega platili.

JEANETA Plentaju.

Šta, i mali bijaše polag? . . . No to je liepa stvar! A, moj Tomo, ti se nećeš nikada opametiti.

PLENTAJ.

A kakav je to zločin? Ovakovi njuškari nespadaju u pošteno družtvo, zato smo ga odpravili . . .

JEANETA.

Sigurno će te zvati na policiju.

PLENTAJ.

Kad bi znali, gdje sam. U zoru već preselio sam se od „divlje mačke“ k momu prijatelju prebendaru Hraniću. Tamo sam siguran, a po ulici vozim se u zatvorenoj kočiji . . . Nu, gdje je tvoj muž, gdje je Jelka?

JEANETA.

Jelka je još kod toalete, a Karlo je malo prije otišao u ured, da se predstavi svomu predstojniku, jer će sutra opet nastupiti službu.

PLENTAJ.

Bio je dakle na dopustu?

JEANETA.

Puna četiri tjedna u Glini kod svoga roda.

IVICA.

Ja bih išao k Jelki.

JEANETA.

To neide sada, ona je kod toalete!

IVICA.

A gdje je ta Toaleta? Idem ja tamo!

JEANETA smijuć se.

Aj ti seoski kavaliru! Neznaš ni što je toaleta!

PLENTAJ.

No da ti kažem ladanjski: Jelka se oblači i kiti pred zrcalom.

IVICA.

Tim bolje, ja ću joj pomoći! . . .

JEANETA.

Ali to neide; dok nije posve obučena, nesmije se k njoj.

IVICA.

To je opet novi red! Lani sam joj još češljao vlasi i pravio pletenice . . .

JEANETA.

Što je lani bilo, nemože biti sada. Helena je već podpuna djevojka.

IVICA.

Koja Helena? . . .

JEANETA.

No, tà naša Helena, . . tvoja sestrična, ti divljače! . .

IVICA.

Ta ona se zove Jelka . . .

JEANETA.

Jelke su na selu, a u gradu Helene . . .

PLENTAJ.

Opet novi red! (Sobarica unidje i predav pismo Jeaneti ode.)

JEANETA za se.

List je od ravnatelja! (Poluglasno, otvarajuć list.) Baš sam ljubopitna, što mi ima javiti. (Čitajuć u sebi.) Tako zlo piše, da nemogu ni čitati.

IVICA.

Daj meni tetice, ja čitam i najružnije kvake.

JEANETA.

Ja ću već sama pročitati. (Čita poluglasno na „šteher".) „Broš je nadjen, sretni našastnik doći će sam po našastbinu!" ... Bravo!

PLENTAJ.

Ugodna viest?

JEANETA.

Veoma ugodna ... Jučer sam priredila zabavu u Maksimiru u slavu povratka moga muža, gdje se je i plesalo ... Plešuć izgubim liep jedan broš ... Sad mi javlja policajni ravnatelj, da je broš nadjen i da će mi ga donieti.

PLENTAJ u čudu.

Odkud se ti poznaš s policajnim ravnateljem?

JEANETA.

To je stari naš znanac ... Već ima pol godine dana što nas pohadja, i svakom zgodom pokazuje, da je velik prijatelj naše kuće.

PLENTAJ potiho Jeaneti.

I domaćice ... Je li?

JEANETA nehajno.

I to! ... On me doista vanredno odlikuje ... Svakako nam je drago njegovo prijateljstvo, jer ima velik upliv u Beču i mogao bi nam mnogo pomoći.

PLENTAJ.

Na primjer tvomu mužu do veće službe? Sada razumijem. (Potiho Jeaneti.) Jedan ima avancirati u službi, drugi u ljubavi. (Glasno.) I to je novi red! . . . U ostalom ja duboko štujem gospodina ravnatelja, al neimam volje s njim sastati se! . . . Valja mi još obaviti nekoliko posala, a za uru doći ću opet amo . . .

IVICA.

A gdje ću ja dotle biti?

PLENTAJ.

Ti ćeš ostati kod tetke, ako dopusti?

JEANETA.

Neka samo ostane; i Helena će skoro doći.

PLENTAJ Ivici.

Tu se liepo zabavi, oko jedne ure ići ćemo skupa podbanu na objed.

JEANETA.

Podban ti je najviše i pomogao, da je mali primljen u plemićki konvikt?

PLENTAJ.

On jedini; pa sada neće ni da čuje o kakvoj hvali. . . . Kad sam danas došao k njemu s Ivicom, da mu se toplo zahvalim na milosti njegovoj, mahnu rukom i reče: šuti, molim te, stari brbljavče, radje dodji danas k meni na objed! To ti je stari Hrvat, čovjek staroga reda, kakav sam i ja . . . (Čuje se s vana vika „Helene! Helene! Wir kommen!“ Odmah na to banu Malvina i Berta na glavna vrata i smetu se ponešto, opaziv Plentaja i Ivicu.)

PRIZOR PETI.

PRIJAŠNJI. MALVINA i BERTA.

MALVINA i BERTA poljubiv ruku Jeaneti.

Entschuldigen gnädige Frau, wir dachten . . .

JEANETA s blagim ukorom djevojkam.

So ungestüm! (Predstaviv Plentaja.) Moj brat i nećak (Pokaže Plentaja, zatim Ivicu.) Gospodične su prijateljice Helenine!

PLENTAJ nekako zlovoljno motreć djevojke.

Liepo, liepo!

MALVINA.

Ist Helene schon auf?

JEANETA pokaže lieva vrata.

Noch bei der Toilette.

BERTA i MALVINA priskoče k vratam i kucaju.

Ist's erlaubt?

JELKA iz nutra.

Kommt nur Kinder! Kommt!

MALVINA i BERTA
naklone se brzo Plentaju i Jeaneti, te zamaknu u sobu s lieva.

PRIZOR ŠESTI.

PLENTAJ. JEANETA. IVICA.

IVICA, sklopiv ruke.

Uh! Kako te djevojke njemčare! To smo mi djaci ipak drugi momci.

PLENTAJ Jeaneti.

Čije su to djevojke?

JEANETA.

Jedna je kći sudbenoga savjetnika Krilića, a druga odvjetnika Mutilića.

PLENTAJ.

Dakle hrvatska djeca, rodjena u ovoj zemlji, pa govore tudjim jezikom!

JEANETA.

Kakovo je to čudo?

IVICA žestoko.

To je sramota!

PLENTAJ tisnuv Ivicu natrag.

Kakovo čudo, pitaš? Što bi ti kazala, da ti slavulj zapjeva vrabčjim glasom? Rekla bi sigurno, da je to protunaravno.

IVICA.

Sigurno!

JEANETA.

Ah, moj dragi Tomica, dandanas nećeš daleko doći s hrvatskim jezikom. U svakoj javnoj službi traži se znanje njemačkoga jezika.

PLENTAJ.

Vi ženske bar niste u nikakovoj javnoj službi, — što dakle govorite tim stranim jezikom?

JEANETA.

Sav otmeni sviet govori njim.

PLENTAJ.

Čuo sam, čuo! I tvoja kuharica govori s tim jezikom. (Pruži joj ruku.) U ostalom, čemu da se s tobom o tom uzalud prepirem? Jedno samo hoću da ti kažem: Tko zanemaruje svoj rodni, materinski jezik, pokazuje ili da je pokvarena srdca, ili plitka uma, jer samo ovakovi ljudi kadri su prezirati takav krasni dar božji, kao što je jezik svoga naroda, pa još kad je tako liep, kao što je milozvučni naš hrvatski jezik. Nadam se ipak, da ćete se i Vi Hrvatice jedanput osviestiti; al svakako biti ćete zadnje na svietu, koje ćete se prilagoditi zakonu prirode. S bogom! (Ode na glavna vrata.)

PRIZOR SEDMI.

JEANETA. IVICA.

JEANETA Ivici.

Naopako, ako budeš takav zanešenjak, kao što ti je otac.

IVICA.

Mi smo djaci svi takovi, kao što je otac.

JEANETA.

Jako liepo! Samo neuči njemački, daleko ćeš dotjerati.

IVICA.

Znam ja njemački, možda bolje nego sve poniemčene. Hrvatice, al neću da govorim.

JEANETA.

Nije dosta da razumiješ taj jezik, moraš ga znati i govoriti.

IVICA.

Znam i to! Al javno s nikim negovorim, već na samu i sam sobom. Zatvorim se u sobu, ili idem u Tuškanec, 'gdje me nitko nevidi i nečuje, pa tu se razgovaram tako živo, da bi me od milinja zagrlila, da me čuješ. (Smije se.)

JEANETA prieteć mu šaljivo prstom.

Ti si veliki ugursuz! . . . Bolje je u ostalom, da i tako radiš, nego da ništa neučiš. Ali i to još nije dosta. Govoreć u družtvu mnogo bi se bolje vježbao, nego svojimi monolozi u samoći.

IVICA.

O ja se samo u dialozih vježbam i to obično u takovih, gdje se mladić s djevojkom razgovara. Vidiš ovako tetko! (Mužkim, krupnijim glasom) „Wie geht es Ihnen, werthes Fräulein, heute finde ich sie sehr verstimmt“? onda si odgovorim: (ženskim, tankim glasom) „„Sie haben leider recht! bin so ziemlich unwohl, . . . fülle ein leises Zittern im Herzen!““ (mužkim glasom) „Leises Zittern im Herzen? O, das ist verdächtig! an dem leiden alle verliebten Leute? Wollen Sie, ich werde sie kuriren“? I tako dalje i tako dalje.

JEANETA.

Zaista krasni razgovori! Gdje si to naučio?

IVICA.

Imamo jednoga suučenika, sina savjetnika Spitzfussa, koj nezna ništa hrvatski. Taj ima pisanu knjigu, kako treba udvarati gospodičnam. Ovaj dialog je iz te knjižice.

JEANETA.

To su ružne stvari . . . moj Ivica!

IVICA lukavo.

Al to su njemačke stvari! . . .

JEANETA.

Koje nisu za mladež! . . .

IVICA.

To sam htjeo čuti! Vidiš, tetice, ovakove knjige nam upravo narivavaju, da si kvarimo srdce; a čujem, da takove stvari naše gospodične najvolė čitati.

JEANETA.

Nemoj toga vjerovati! (Na stranu.) Istinu govori!

IVICA.

To nam je kazao naš profesor hrvatskoga jezika, do koga mi svi puno držimo. (Dosjet se nečemu, uzme na stolu ležeću knjigu i otvori ju.) Dopusti da vidim!

JEANETA.

Helenina je knjiga!

IVICA čita naslov.

„Wielands Werke“. I to je, čujem, jedna od onih knjiga, koje mlada djevojka nebi smjela čitat: (Lista.) Sve sami Wielandovi romani, od kojih su jedan baš njemački djaci spalili; tako je gnjusno pisan.

JEANETA.

Moram iskreno priznati, da nisam čitala te knjige; al Helena veli, da su vrlo liepe pripoviesti.

IVICA.

Ima i sladkih otrova . . . Kaže opet naš profesor.

PRIZOR OSMI.

PRIJAŠNJI. JELKA. MALVINA i BERTA
hrupe na lieva vrata u salon.

JELKA.

Aj gle, moga Ivice! (Pruži mu ruku.) Kako je mladi gospodine šljivaru?

IVICA.

Kad me hrvatski liepo pozdravljaš, hoću te baš poljubiti. (Ogrli ju i poljubi ju u lice.)

JEANETA djevojkam.

Moram vas odmah sada umoliti, da s ovim gospodičićem govorite samo hrvatski, jer on s djevojkami govori vrlo ružno njemački. (Uhvati Ivicu šaljivo za uho.) Jesi li čuo, nevaljanče!

IVICA.

Jesam, jesam! i veseli me, da si takovu pokoru zadala ovim gospodičnam.

JEANETA.

Neprestano me boli glava, morat ću malko leći . . . Vi se medjutim, djeco, liepo dalje zabavljajte! (Ode na desna pobočna vrata.)

PRIZOR DEVETI.

JELKA. MALVINA. BERTA. IVICA.

IVICA Jelki.

Majka se ljuti na te, da nisi htjela samnom na praznike.

JELKA.

Na selu je dosadno, dragi moj! Ljepše je u gradu.

MALVINA i BERTA.

Gewiss!

IVICA djevojkam.

Jako se varate! Nikad nije u gradu tako liepo, kao na ladanju. Sve vrieme bio sam na kolih i vozio se s jedne zabave na drugu.

JELKA.

Ah te vaše zabave! gdje se samo pije.

BERTA.

I karta.

IVICA.

Vidi se, da nepoznate naš život na selu. U našoj okolici ima vrlo mnogo vlastelina, koji se uviek medju sobom pohadjaju i izvrstno zabavljaju. Tu se lovi, jaši, pjeva . . .

MALVINA.

Je li i plešete?

IVICA.

O, i koliko! Svaki put, kad se sastanemo.

JELKA.

Tako? A gdje su vam plesači i plesačice?

IVICA.

O, ima mnogo mlade gospode i gospodična.

JELKA.

Valjda sami civiliste?

IVICA Jelki.

Nego šta bi ti želila? Možda oficire?

BERTA.

To su ipak najbolji plesači. Nicht wahr, Helene!

JELKA.

To se zna! Onako, kao što pleše adjutant Rosner, nepleše nijedan civilista.

IVICA.

Vi ste zagrebačke gospodične sve poludile za tim častnikom.

MALVINA.

O ne sve! ima i drugih krasnih častnika.

IVICA.

Vi se sigurno sve nadate, da ćete biti častničke gospodje.

JELKA.

A zašto ne?

IVICA.

K tomu treba novaca, mnogo novaca! (Jelki.) Gdje ti je jamčevina od 12.000 for.?

JELKA.

I toga će biti!

IVICA.

Da se tvoji hiri primaju za novce, ti bi lahko položila jamčevinu.

JELKA.

Grubijan! Kako mi možeš to u lice kazati? Schaut ihn!

BERTA afektirano.

Za one, koje ljubimo, smoći ćemo i jamčevinu.

MALVINA.

Nismo tako siromašne, wie Sie meinen!

IVICA.

Onda molim, da mi oprostite! Ja sam samo zato napomenuo jamčevinu, jer o njoj zapinju mnoge udaje za vojničke častnike. (Jelki.) Dakle, ti draga Jelkice, želiš poći za adjutanta Rosnera... Hm! Nemaš loš ukus! Liep je to častnik, osobito kad je u paradi...

JELKA s interesom.

Zar ne, kako mu samo krasno pristoji onaj Sturmhut mit Federbusch!

IVICA.

O da!... Ali sam čuo, da on na sve strane udvara, tako, da se i nezna, koju najvoli. (Malvini i Berti.) Zar ne, gospodične?

BERTA.

O, zna se to, zna se! (Pogleda Jelku.)

MALVINA Jelki.

Darf man sprechen? . . .

JELKA nehajno.

Nije napokon nikakova tajna . . .

IVICA Jelki.

Dakle ti si ta izabrana . . . Čestitam ti! (Na stranu.) Samo da ima jamčevinu! (Glasno.) A jesi li ti baš sigurna, da si (patetički) kraljica njegova srdca, kao što vele pjesnici?

JELKA.

O imam za to dosta dokaza. (Uzme sa stola pametar i otvori ga.) Osim ostalih evo jedan, koji dosta jasno govori.

IVICA gleda u pametar.

Pjesma u pametar! . . .

JELKA.

I to vrlo krasna pjesma, koju je adjutant sam sastavio. Čitaj samo glasno!

IVICA čita:

„Oft seh' ich Deinen süssen Blick
Sich in mein Aug' versenken,
Wie Taucher in das tiefe Meer,
Wenn Perlen sie drin denken . . . .

(Prestane čitati.)

Ta mi je pjesma odprije već poznata; pače ja ju i na pamet znam.

JELKA.

Ti? . . . .

MALVINA.

Nicht möglich?

BERTA uzme Ivici pametar iz ruke.

Lassen Sie uns hören . . . Govorite dalje!

(Gleda u otvoren pametar.)

IVICA.

Dakle čujte:

O tauch' Dich in mein Auge nur,
Du wirst den Schatz ergründen!...

JELKA nemilo začudjena.

A!

IVICA.

Dà, dà! (dalje recituje:)

Du wirst die schönste Perle drin,
Du wirst Dein Bildniss finden!

Je li tako?

MALVINA i BERTA.

Merkwürdig, ganz so!

JELKA.

Tko je, dakle, to spjevao?

IVICA.

Izvolite slušati! U našem plemićkom konviktu izlazi pisani beletristički tjednik „Vila", u koji sami djaci pišu, da se vježbaju u jeziku i književnih radnjah. Za taj list preveo sam ja ovu njemačku pjesmu na hrvatski jezik, a jer sam se dosta mučio, dok sam ju preveo, naučio sam svu pjesmu na pamet.

JELKA.

Sad još neznamo, tko je njemački to spjevao?

IVICA.

Tu pjesmu spjevao je Saphir, čovjek vrlo pametan i glasovit pjesnik.

BERTA.

Saphir! O to vjerujem!

JELKA.

Kad se prvi put sastanem s adjutantom, neću ga ni pogledati. Zašto mi je rekao, da je ta pjesma od njega?

IVICA ublažujuć ju.

Htjeo se je malko našaliti s tobom. Sigurno si tražila, da ti on sam nješto u pametar spjeva, pa je u

neprilici posudio pjesmu od Saphira. Što čovjek sam nema, treba da od drugoga posudi. To je naravna stvar!

MALVINA Berti tiho.

Diese Enttäuschung!

BERTA isto tako Malvini.

Köstlich!

JELKA.

Govorimo o čem drugom! Ova stvar tiče se samo mene, i nikoga drugoga. (Ivici.) Ti Ivice, umiješ liepo deklamovati. Nuder pokaži svoju vještinu.

IVICA.

Ja samo hrvatski deklamujem.

NALVINA.

Mi ćemo već slušati.

IVICA.

Samo ako ćete razumjeti . . . nije to obični jezik, već uzvišen, pjesnički govor.

BERTA.

Izvolite samo. Wir werden schon etwas verstehen.

JELKA.

No, nedaj se toliko moliti!

IVICA.

Neka bude! Deklamovat ću vam „Grobničko polje" od našega pjesnika Demetra. Slušajte dobro! (**Stane nasried sobe i zanosno počme deklamovati, dočim djevojke sjede.**)

„Ja od Brente vidjeh obale zelene,
Čuh žuborit njene hitre vode,
Pokraj kojih grleći se hode
Umjetnost i narav kô sestre rodjene.
Vidjeh iz valova sjajna svoja lica
Kako diže ljuba Neptunova,

Oholosti i dražesti puna,
Kao vrat svoj labud, ponosita ptica.
U svoj hlad me mrke primiše maslene
Od arkvajskih brežuljaka milih,
U ljubavi gdje svak listak cvili,
U ljubavi cvate, u ljubavi vene . . .

MALVINA brzo Berti.

Schrecklich fad!

BERTA isto tako Malvini.

Versteh' gar nichts!

IVICA.

Visoki platani grożdjem ovijeni,
Lombardije ravnice svilene,
Boromea nedostižne stiene . . .

MALVINA Berti kao gore.

Gehen wir zum Fenster!

MALVINA i BERTA odšuljaju se polagano k prozoru.

IVICA.

Od tisuća lieta nakrcani plieni,
Pepeo kosti ljubovnikâ od Verone,
Latinskoga neba vječno ljeto,
Kist Urbinskog, od Kanove dlieto
I od Paladija zidine smione . . .

BERTA tiho od prozora.

Helene! Komm'!

JELKA

obazre se, i pošto joj Malvina i Berta kimnu, da dodje k njim, odšulja se također k prozoru i gledaju sve tri na ulicu.

IVICA

s dubokim čuvstvom, tako da ništa nevidi, što biva oko njega.

Sladke uspomene, najmiliji dio
Mog života! . . . Jedno samo polje

U srdcu mi ustani se bolje,
Na kojem sam jednom tako liepo snio!
Komad od cvatućeg raja, mislit ćete
Srebrom bistrog potoka opasan,
A na svakoj svrži slavulj glasan . . .

MALVINA glasnije.

Ho! dort gehet er!

IVICA trgne se i opazi djevojke kod prozora.

Gle, gle!

JELKA i BERTA.

Wer, wer?

MALVINA.

Mein Lieutenant?

IVICA motreć ih prezirom i jarošću.

Neslušaju me! Ono im je sladji posao . . . Koketiraju s častnici . . . To razumiju bolje nego uznosite rieči domaćega pjesnika! . . . (Motri ih sa strane.)

BERTA.

Schaut, schaut! Jetzt kommt der Rosner und der Adjutant des Banus . . .

JELKA.

Ein schöner Mann!

MALVINA.

Wer?

JELKA.

Der Adjutant des Banus.

MALVINA.

Die Person ist hübsch, sonst ist er ein simpler Grenzer: Dujo, Mujo!

IVICA na stranu.

Nije stranac, zato im se nedopada.

BERTA.

Jetzt sind sie stehen geblieben! Discuriren mit dem Lieutenant, . . . jetzt schauen alle drei hinauf!

MALVINA i BERTA odzdravljaju.

Guten Tag, guten Tag!

IVICA oponaša ih na stranu.

Guten Tag, guten Tag! O, to umijete!

JELKA odvrnuta malko od prozora.

Ich will ihn g'rad nicht anschauen, diesen abscheulichen Rosner!

IVICA na stranu.

Jako me je strah!

MALVINA.

Sei nicht kindisch; er salutirt fortwährend!

JELKA.

Wirklich? (Okrene se, pogleda na prozor i tobož otresito nakloni se glavom, te rekne.) Guten Tag! (Na to se sve tri djevojke sgledaju i odskočiv malko od prozora udare u glasan smieh.)

IVICA.

Bravo! bravo! Vidim, da se sada bolje zabavljate nego mojom deklamacijom.

JELKA.

Uz tvoju deklamaciju bile bi skoro zaspale! . . . (Malvini i Berti.) Jetzt aber Kinder, seidt g'scheidt! (Pristupe opet k prozoru i koketno gledaju dolje.)

BERTA.

Sie lachen auch!

MALVINA.

Nur der Grenzer nicht: (Grubom štokavštinom) Drži se mrko kao lubarda.

SVE TRI

Ha, ha, ha!

JELKA.

Pst! Der Rosner droht uns mit dem Finger.

IVICA

primaknuo je posve blizu k djevojkam stolčić, popeo se nanj, i počeo pantomimom onim dolje očitovati ljubav.

JELKA.

Was ist auf einmal?

MALVINA.

Sie gehen!

BERTA.

Ohne zu grüssen!

JELKA.

Diese Unart! (Okrene se i vidi na stolčiću pantomimujućega Ivicu.) Ha! . . . ti derane, ti si tomu kriv! . . . Taj bezobrazluk!

MALVINA i BERTA.

Aaa!

IVICA skočiv sa stolca nakloni se djevojkam.

Neljutite se, mile gospodične! Bijah slobodan, te sam pratio vaša čuvstva sgodnom pantomimom.

MALVINA.

To si vi dopuštajte s vašimi drugovi, ne s nami.

BERTA.

Samo se vi šalite s častnici!

IVICA.

Hvala na ukoru! Kao djak dobivam ih češće, nu zato ću možda danas sutra postati valjan čovjek. Kamo sreće za vas, da imate koga, koji bi i vam davao lekcije. Znale bi nešto više nego ljubovati i koketirati.

MALVINA.

To se vas jako malo tiče.

IVICA.

Dapače ništa . . . al ticat će se onih, koje bog usreći vašom rukom, koja nezna ni kuhačom, ni iglom vladati . . . (požestoko) Ima nas do stotine djaka, koji smo se zavjerili, da nećemo ženiti djevojke, koje nisu dobre Hrvatice i dobre kućanice . . .

JELKA.

Ha, ha, ha! Ihr Buben! . . . (Pristupi k prozoru.)

MALVINA.

Mi vas netrebamo!

JELKA pokazujuć na prozor Ivici.

Ha! sada govori adjutant Rosner sa policajnim ravnateljem . . . Sigurno mu pripovieda o tvom bezobrazluku! . . . On te dobro pozna!

IVICA.

Pa?

JELKA.

Ravnatelj jamačno k nam ide. Veseli se, ako te ovdje zateče!

IVICA.

Šta je meni policajni ravnatelj? Ja imam svoga ravnatelja u gimnaziji . . . (Sjedne na fotelj.) Baš ću ga tu dočekati!

JELKA Malvini i Berti.

A mi idemo u moju sobu! Već nam je dosta tvoga družtva.

IVICA ustane i nakloni se kičeno.

Vaš najponizniji sluga!

MALVINA i BERTA.

Adieu!

IVICA afektirano.

Adieu!

PRIZOR JEDANAESTI.

IVICA sam.

Ljute se gospodične! Vidi se, da im se istina nemili ... U ostalom nije mi žao, makar i držale o meni, da sam neuljudan ... Naše ladanjske djevojke razumiju se ipak u svaki kućni posao i po vas dan rade u kući i gospodarstvu, a ovdje u gradu samo spavaju, kite se, na prozor gledaju, a nerade ništa, van ako napišu odgovor na kakovo ljubavno pisamce! Prije toga nije bilo. Imam toliko godina, da pamtim, da je nekoč bilo posve drugačije. I to je valjda došlo s novim redom!

PRIZOR JEDANAESTI.

HAJEK. IVICA i SOBARICA.

SOBARIĆA otvoriv vrata od salona.

Izvolite samo gospodine ravnatelju; milostiva će gospodja odmah doći.

IVICA na stranu.

To je taj ravnatelj!

HAJEK.

Dobro, dobro! (Opaziv Ivicu, sobarici.) Tko je taj mladi gospodičić?

SOBARICA.

Nećak naše milostive gospodje!

HAJEK.

Liepo! (Sobarica ode; Hajek Ivici.) Vi ste djak, zar ne?

IVICA.

Dà! ... Polazim četvrti razred gimnazije.

HAJEK.

Idete istom u četvrti razred, a čujem, da ste već vještak u pantomimi.

IVICA čineć se nevješt.

Što mislite tim gospodine?

HAJEK pristupi k Ivici i prieteć prstom govori mu.

U kratko ću vam reći, mlado djače, da nije uljudno rugati se starijim od sebe, kao što vi učiniste malo prije nekojim častnikom . . . Razumijete li me sada?

IVICA.

Oprostite, gospodine ravnatelju! Konverzacija na prozoru postala je tako živahna, da je već trebalo prekinuti ju!

HAJEK smješljivo.

Sbilja?

IVICA lukavo povjerljivo.

Moja sestrična i njezine prijateljice gotovo luduju za častnici, a ovoj gospodi se to dopada, pa se suviše šale s mladimi, neizkusnimi djevojkami . . . Razumijete li me, gosp. ravnatelju? . . . (Posve povjerljivo.) Ja bih se okladio, da nijedan od njih nemisli na ženitbu.

HAJEK za se.

Ovaj dječak pametno govori! (Glasno.) Kako se zovete, vi mladi gospodičiću?

IVICA.

Ivica Plentaj.

HAJEK žacnut.

Plentaj? (Za se) Gle slučaja! Njegov otac biti će sigurno onaj prevratnik. (Glasno.) Vaš je otac vlastelin u Strugi?

IVICA.

Jest.

HAJEK *za se.*

Dakle je pravi! Hm! Gospodja Jeaneta ima takove srodnike, da ću morat svaki daljnji odnošaj s njom prekinuti. Mogao bih se još kompromitirati. (*Glasno Ivici.*) Vi ste ove godine primljen u plemićki konvikt?

IVICA.

Jesam. (*Za se*) Odkud on to sve zna?

HAJEK.

Je li se gosp. otac već vratio kući iz Zagreba?

IVICA.

O ne, danas smo na objedu kod podbana, a otac može svaki čas amo doći.

HAJEK *za se.*

Riedko se kada desi ovakova zgoda, gdje mogu pokazati svoju vanrednu službenu viernost i revnost... Za koji čas biti će u mojoj vlasti!

PRIZOR DVANAESTI.

PRIJAŠNJI. JEANETA
u drugoj ukusnoj toaleti.

JEANETA *pružajuć ruku Hajeku, koju ovaj ukočeno poljubi.*

Izvinite, gospodine ravnatelju, ako ste nešto duže čekali... Danas sam sva slomljena...

HAJEK *hladno, ukočeno.*

Molim, molim; ja ću samo kratak čas smetati. (*Predavajuć broš.*) Evo izgubljeni nakit, a našastbina se oprašta.

JEANETA.

Liepa hvala, gospodine ravnatelju!... Suviše usluge s vaše strane... Našastnik ste dakle vi glavom?

HAJEK.

Kako se uzme. Jutros izvezao sam se u Maksimir, gdje mi gostioničar odmah izruči broš, čim sam ga zanj upitao. (Hladnim osmjehom.) Ja mislim, da mi u ovom slučaju nepripada našastbina.

JEANETA uvriedjeno.

Vrlo ste pravedan! (Na stranu.) Odkud ta hladnoća u jedanput? (Ivici.) Ivice! ti možeš baš i u drugu sobu ići.

IVICA.

Meni je posve svejedno, gdje čekam! (Podje lievo i hoće da unide na vrata.) Oho! zaključano je! (Viče.) Otvorite!

JEANETA.

Tko je to zaključao?

JELKA iz nutra.

Mi te netrebamo!

IVICA.

Tetka me šalje u nutra!

MALVINA iz nutra.

Sie müssen sich aber gut aufführen! (Otvore mu i Ivica unide.)

PRIZOR DVANAESTI.

PRIJAŠNJI bez IVICE.

JEANETA.

Sigurno su se nešto posvadile . . . Ta mladež! (Hajeku.) Opažam, da ste veoma zle volje, gospodine ravnatelju?

HAJEK.

O nimalo, nimalo!

JEANETA.

U mene je oštar vid, nevaram se. (Povjerljivo.) Jučer ste se topili kao vruć vosak, a danas ste hladni poput leda. Što je tomu uzrok?

HAJEK.

Uvjeravam vas: ništa takova. Nešto sam indisponiran, a uzrokom su tomu silni poslovi, koji me i sada odazivlju u ured! (Ustane.)

PRIZOR TRINAESTI.

PRIJAŠNJI. SEBAR.

SEBAR, duboko se klanjajuć.

Ah, kolika sreća, gospodine ravnatelju, da vas mogu opet viditi. Upravo sam htjeo, da vas u vašem uredu potražim. Poslije moga predstojnika kanio sam, da se odmah vam poklonim.

HAJEK hladno.

Vrlo mi laska ... ja medjutim taj poklon i ovdje primam. (Pruži ukočeno ruku Sebaru, koji ju s dubokim naklonom prihvaća.)

JEANETA na stranu.

Ta ukočenost! Nešto mora da je u stvari.

SEBAR.

Budite uvjereni o neograničenom mojem počitanju ... Nebiste li htjeli imati milost? ... (Pokaže na naslonjač.)

HAJEK suho.

Hvala, ja sam na polazku ... (izvadi iz džepa uru i pogleda no nju). Oho! Sad vidim, da sam se predugo ovdje zabavio. (Poljubi ruku Jeaneti.) Milostiva gospodjo, vaš najponizniji sluga! (Sebaru.) Ostajte zdravo, prijatelju! (Ode s naklonom na glavna vrata.

PRIZOR ČETRNAESTI.

JEANETA i SEBAR.

SEBAR zabrinuto.

Što je danas ravnatelju?.. Možda se ljuti, što sam nadošao, ... ili si mu ti šta povjerila o našem jutrošnjem razgovoru?

JEANETA.

Ni jedno, ni drugo... Danas je veoma hladan, ukočen, gotovo neprijazan. Jedva je bio došao, već se diže, da ode.

SEBAR.

A veli, da se je predugo zabavio ovdje?

JEANETA.

Nekoliko časaka....

SEBAR.

Što to znači?... Da ga nisi čim uvriedila?

JEANETA.

Niti riečcom; pače sam mu predbacila njegovu hladnoću.

SEBAR.

To je kobno po me! Ako izgubim njegovo prijateljstvo, onda s bogom moje promaknuće.

JEANETA.

On će već doći k sebi... Biti će kakve spletke, koje ću ja presjeći!

SEBAR.

Gledaj samo, da ga što prije udobrovoljiš. Tebi će to bolje poći za rukom no meni... jer se bolje s njim poznaš od mene!... Nezaboravi, da se tu radi o mojoj karieri, koja je za nas najprečija star... Netko dolazi!

PRIZOR PETNAESTI.

PRIJAŠNJI. PLENTAJ.

PLENTAJ udje na glavna vrata.

Evo me opet! Jedva jedanput! (Opazi Sebara.) Zdravo Karlo! hodi, da te zagrlim!

SEBAR.

Dobro došo, dobro došo! (Grle se.)

PLENTAJ.

Kako si mi?... Nekako mi zlovoljno izgledaš... Ljutiš se valjda, da si morao opet službu nastupiti?... Ha?

SEBAR.

Da, dà! Težka je služba!

PLENTAJ.

Svaki ima, što ga tišti. Tebi je težka služba, a meni štibra...

SEBAR plaho.

Nemoj za boga tako glasno govoriti.... Čuje se negdje na ulicu!

PLENTAJ.

Pa to cieli sviet zna, da je velika štibra...

SEBAR sklopiv ruke.

Smiluj se, neviči tako!... Činovnik sam, moglo bi me kruha stajati, da tko čuje, kako se govori u mojoj kući.

JEANETA.

Prošla su vremena kongregacijâ, kad je svatko smjeo vikati po volji.

PLENTAJ.

Žali bože, žali bože!... Ali vratit će se opet konstitucija, a s njom i kongregacije...

SEBAR začepi mu rukom usta.

Umukni, čovječe, ako boga znadeš! . . . (Tiho, prietećim glasom.) Ta ti si buntovnik! . . .

JEANETA.

Već je više od jedne ure . . . Zakasnit ćeš podbanu na objed!

PLENTAJ smije se izza glasa.

Ha, ha, ha! Nebojte se, dragi moji, sada ću vas odmah izbaviti iz nemila položaja . . . (Sebaru.) Kad se razstanemo, a ti otvori sve prozore, da te neokuži moja buntovnička sapa . . . (Potiho.) Nekoč si ti još paprenije govorio, nego ja sada . . .

SEBAR uzvrpolji se.

Molim te, molim te, negovori o tom . . . . to nije istina, . . . to ti se je tako činilo; . . . ja neznam ništa o svem, — — ništa, ništa!

PLENTAJ.

Dobro, dobro, . . . ta vidim ja: tempora mutantur et nos mutamur in illis . . . Sad je novi red, i ti si posve nov čovjek, kao i mnogi drugi . . . (Jeaneti.) Gdje je moj sin?

JEANETA.

Ivica? evo ga u toj sobi. (Otvori vrata i zove u nutra.) Ivice! Helene!

PLENTAJ.

Gle, Jelke nisam ni vidio. Mora, da je već velika djevojka . . .

PRIZOR ŠESTNAESTI.

PRIJAŠNJI. JELKA i IVICA.

JELKA ulazeć.

Ljubim ruku, ujače! (Poljubi mu ruku.)

IVICA isto učini Sebaru.

Dobar dan tetče!

SEBAR.

Zdravo mali! zdravo!

PLENTAJ grleć Jelku.

Aj gle, gle! Kolika je to djevojka postala!... Je li se sjećaš, kad sam ti prije osam godina kupio lutku, veliku, kao što si sama bila?

JELKA.

Ah, davno je to bilo...

PLENTAJ.

Davno boga mi; sada sigurno želiš mnogo veće lutke, — nu koje nenose suknje, nego suču brkove... Ha?

IVICA.

Mit Sturmhut und Federbusch...

JELKA.

Ali Ivice!...

JEANETA tiho Jelki.

Pravo ti je, zašto mu povjeravaš tajne...

IVICA.

Tatice, ja sam jako gladan...

PLENTAJ.

Dobro si spomenuo! I mene sjeća želudac, da je podne davno prošlo. (Ivici.) Oprosti se liepo, pa idemo.

PRIZOR SEDAMNAESTI.

PRIJAŠNJI. KOHAR.

KOHAR unide brzo na glavna vrata i nakloni se svestrano.

Oprostite! (Pristupi k Plentaju.) Ako se nevaram imam čast s gosp. Plentajem?

SEBAR tiho Jeaneti.

To je redarstveni činovnik; što će taj ovdje?

PLENTAJ.

Jest, ja sam taj. Čim vam mogu služiti? . . .

KOHAR.

Gospodin policajni ravnatelj želi s vami govoriti u svom uredu . . .

PLENTAJ.

Gosp. policajni ravnatelj? . . . Izvolite ga liepo pozdraviti i kazati mu, da ja imam sada prečjega posla . . . Idem, naime, na objed gospodinu podbanu . . . Ako želi gospodin policajni ravnatelj sa mnom govoriti, ja ga pozivam onamo na crnu kavu.

KOHAR.

Moram se jasnije izraziti. Vi se službeno pozivate pred gosp. ravnatelja.

SEBAR i JEANETA medjusobno.

Šta je to?

PLENTAJ.

Nemam ja s njim nikakova posla . . ,

KOHAR.

Tim više on s vami?

SEBAR na stranu.

Naopako!

PLENTAJ.

Tko ste vi gospodine?

KOHAR.

Činovnik redarstva. Dolazim ovamo po višjem nalogu i molim gospodina domaćina i milostivu gospodju, da izvole izviniti . . .

SEBAR pokloniv se.

O molim, molim, izvolite samo uredovati! . . .

KOHAR Plentaju.

Podjite sa mnom, gospodine, ja vas pozivam u ime zakona . . .

SEBAR Plentaju.

Gospodine, pokorite se odmah! Ta sablazan u mojo kući!

JEANETA.

Ta neprilika!

JELKA.

Entsetzlich!

PLENTAJ presenećen.

Valjda smijem znati zašto? . . . Zar sam što skrivio? . .

KOHAR.

Sjetite se samo na vaše jučerašnje izgrede kod „divlje mačke“ i nepitajte dalje . . . Sve ostalo čuti ćete na policiji. Izvolite sa mnom!

JEANETA Plentaju.

Nesretniče! Što si učinio?

IVICA odvažno Koharu.

I ja idem s otcem!

KOHAR Ivici.

Vi ćete ovdje ostati!

JEANETA.

Nijedan čas! . . . (Ivici.) Ti ćeš s mjesta u konvikt!

PLENTAJ Ivici, koga ogrli, tiho ganutim glasom.

Umiri se sinko! . . . Idi odmah k podbanu, . . . kaži mu, što se sbilo i moli njegovu pomoć! (Pogleda Sebara, Jeanetu i Jelku, stojeće u grupi, s prezirom na stranu.) Podle duše! (Koharu. Ajdmo, gospodine! (Podje k vratam.)

KOHAR prama Sebarovim.

Izvinite!

IVICA plačno za otcem.

Otče! (Klone na stolac.)

JELKA porugljivo gleda za Plentajem.

Dieser Phantast!

JEANETA zamišljeno.

Sad razumijem držanje ravnateljevo!

SEBAR zdvojno.

S bogom moja kariera! . . .

(Grupa. Zastor pade.)

ČIN TREĆI.

Ured policajnoga ravnatelja. S lieva namješten je poveći pisaći stol s foteljom a naprama tomu stolu stoji na desnoj strani garnitura.

PRIZOR PRVI.

HAJEK sam.

HAJEK podpisuje i puši uz to.

Tako! Sada je sve podpisano, što se odpremiti ima, a sada na drugi posao! (Zvoni.) Nikad se neću riešiti tih prijava i iztraga. Ovaj sviet težko se prilagodjuje novomu redu.

REDAR unide.

Zapoviedate gosp. ravnatelju?

HAJEK.

Uhodić neka dodje! (Redar ode.) Ta hulja dolazi često u trag najzanimivijim tajnam; i danas, veli, da je puno toga sabrao.

PRIZOR DRUGI.

HAJEK. UHODIĆ.

HAJEK.

Što imate, dakle, prijaviti? Kazujte samo brzo, jer imam još silna posla.

UHODIĆ.

Kad sam jutros oko desete ure išao prieko Markova trga, susreo sam posve stranu ličnost u družtvu dvojice hrvatskih literata, koji stoje pod stalnom našom pazkom. Izašli su, čini mi se, iz zemaljskoga arkiva i na jedanput zamakli u narodnu tiskaru.

HAJEK za se.

Uhm! K starom agitatoru! (Uhodiću.) Kako izgleda stranac?

UHODIĆ.

Povisok, smedje kose s očali. Nosi bradu à la Napoleon . . .

HAJEK.

Kako su govorili? . . .

UHODIĆ.

Govorili su tako tiho, da nisam ništa čuti mogao . . . Čini se, da me poznaju . . .

HAJEK za se.

Povisok, smedja kosa, očale, brada à la Napoleon . . . Sigurno je on! (Uhodiću.) Taj stranac je bez dvojbe poljski grof Jablonski, . . . čiji opis imam u rukuh. To je vrlo opasan konspirator i treba neprestano paziti nanj. Prije svega saznat ćete, gdje je odsjeo, jer ga nisam čitao u prijavnici stranaca; onda imate dobro otvoriti oči i čim šta sumnjiva opazite, odmah mi prijavite . . . Što dalje?

UHODIĆ.

S Markova trga sašao sam na Jelačićev trg, gdje sam zatekao malu gungulu. Stari odvjetnik Mužinić izašao na ulicu u modroj ilirskoj surki, kakove su najviše cvale godine 1848.

HAJEK.

Valjda nema šta drugoga obući . . . starac je siromah čovjek . . . Je li to sve?

UHODIĆ.

U jedan čas sakupilo se je oko njega sijaset djece, kojoj je to odielo nešto nova bilo. Starac na to stade i progovori djeci: Ovo je stara hrvatska haljina; tako su se nosili naši djedovi, a ufam se nosit ćete se i vi!

HAJEK.

No, to je već naša briga... Malo po malo zaboravit će se posve na barbarsku tu nošnju, a i sam jezik. Što dalje?

UHODIĆ.

Na Jelačićevom trgu čujem, da će danas pravnici slaviti pobratimstvo s novimi drugovi u Maksimiru, gdje su naručili obilan objed. Pohitim onamo. Veće sigurnosti radi uzeh sobom krive brkove i vlasulju i dobro sam učinio, jer sam medju inimi opazio i onu četvoricu, koja su me sinoć pomogla na polje iztjerati. Gostioničar mi dozvoli, da se ušuljam u susjednu sobu, odkale sam mogao čuti svaku rieč.

HAJEK.

Što su, dakle, govorili? Samo brzo!

UHODIĆ.

Prvi je govorio mlad čovjek, crne kose i živih vatrenih očiju. Imena mu neznam. Govorio je žestoko i oštro, da se je vidjelo, kako mu iz srdca ide i u druga srdca prelazi. Spomenuo je najprije uzvišeno zvanje pravničko i naglasio, kako je zadaća hrvatskih pravnika iztisnuti iz javnih služba tudjince, koji vriednim domaćim sinovom kruh iz usta trgaju...

HAJEK ironički.

Ah, ah!...

UHODIĆ.

Da treba ići na ruku siroti seljaku, s kojim sada bezdušno postupaju ljudi, što nerazumiju ni njegova jezika, ni ćudi . . .

HAJEK.

Dakle demagogi hoće da budu! Prekrasno! Što dalje

UHODIĆ.

Rekao je još i to, da mora doći vrieme, kad će hrvatski jezik biti službenim i kada će narod dobiti opet izgubljeno blago, za kim sada plače. Kakovo da je to blago, nije kazao.

HAJEK.

Razumijem već! (Ustavši, na stranu.) Ustav bi rado, vi lieni divljaci, razmaženi feudalci! Želite nered, anarhiju, kao do godine 1848, da se države igrate, rate navješćujete i vojne dižete! (Ironički) Gledat ćemo, da se što skorije izpune želje vaše!

UHODIC.

Za onim govorom zapjevaše svi jednoglasno buntovnu pjesmu. „Prosto zrakom ptica leti“, a kasnije govorili su još mnogi drugi onako po prilici kao i prvi, jedni žešće, drugi blažije. Mogu uvjeriti vašu milost, da su svi mladići opojeni opakim, pogibeljnim duhom. Svi su prezirno govorili o novom redu u zemlji.

HAJEK.

Dobro, pobrinut ćemo se već zato, da ohladne te usijane glave. Imate li mi još šta kazati?

UHODIĆ.

Ništa!

HAJEK.

Tad idite! (Pokaže na desno.) Tu čekajte polag u sobi, ako bi vas možda trebao pri razpravi sa sinoćnimi izgrednici. (Uhodić izidje.)

PRIZOR TREĆI.

HAJEK sam.

Ta mlada inteligencija, to je otrovna biljka, koju valja do kraja utamaniti. Odmah sutra napisati ću energičan izvještaj ministru nastave i predložiti mu, da dokine ovdješnju pravoslovnu akademiju. Šta će Hrvatom takav zavod? Neka idu mladići u Beč, Gradac, Insbruck, gdje imaju priliku usisati dobar patriotičan duh . . ., gdje su učitelji pouzdani ljudi, kojim se može mladež povjeriti . . . Dà, to će biti najbolje sredstvo, da se mladi naraštaj popravi i postane iskrenim prijateljem novoga reda. (Zvoni. Redar unide.)

PRIZOR ČETVRTI.

HAJEK.

Neka dodje gostioničarka od divlje mačke.

REDAR okrene se, otvori glavna vrata i viče na polje:

„Divlja mačka!"

PRIZOR PETI.

PRIJAŠNJI. VIKICA.

VIKTORIJA iz vana još viče.

Tko je divlja mačka? Tu nema nikakove divlje mačke! (Unišav gnjevno na vrata.) Ja sam poštena purgarica, a zovem se Viktorija Prepelić . . . (Redaru.) To si zapamti ti neotesani glupane!

HAJEK ustane vičuć.

Tiho! U uredu morate se pristojno ponašati, inače ću odmah uzeti vas na zapisnik. (Mahne redaru rukom, te ovaj ode.)

VIKTORIJA gnjevno i naglo.

Najprije učite svoje ljude pristojnosti, da nevriedjaju poštene udovice. Mi stare gradjanke nismo na to naučene, da kojekakove preobučene protuhe od nas ruglo prave. Prije, dok je bila stara regula . . .

HAJEK ljutito.

Tiho, velim! Ovdje ja govorim, a vi imate mučati! Jeste li me razumjeli?

VIKTORIJA.

Ako moram mučati, zašto me onda zovete preda se?

HAJEK.

Vi dobro znate, zašto stojite predamnom. Sinoć sbio se u vašoj gostioni velik izgred. Jedan agent policije iztjeran je na polje.

VIKTORIJA.

I biti će uviek kad god dodje! Takovo smeće nespada u moju čistu hrvatsku sobu.

HAJEK.

Dobro, dobro! Imat ćete povoda o tom kasnije razmišljati. Za sada vam samo kažem, da se neusudite moje organe smećem nazivati. . . . Jeste li čuli, to su moji organi . . .

VIKTORIJA.

Čula sam, čula! Što držim do njih, to ste opet vi čuli . . .

HAJEK.

Kažite mi, tko je sve sudjelovao kod izgreda? Vi ste ga izazvali, to mi je poznato.

VIKTORIJA.

Netajim, al kad ste to doznali, mogli ste i sve ostalo. Ja nikoga neću da odam, — upravo nikoga, da me baš režete na komade. Čemu imate svoje uhode?

HAJEK.

Svaki gostionik mora da ide policiji na ruku, u svakom pogledu, gdje se radi o javnom poredku... To sam vam već deset put kazao.

VIKTORIJA.

A ja sam vam uviek odgovorila, da tati, lupeži i varalice nedolaze u moju gostionu, a za druge ljude nije me briga.

HAJEK.

Vi dakle nećete sukrivce odati?

VIKTORIJA.

Nikada.

HAJEK.

Al da ih ja već slučajno imam u rukuh? Na primjer gosp. Plentaja?...

VIKTORIJA.

Što me onda napastujete kao sotona našega dragoga Spasitelja. Kad imate krivce u rukuh, onda me pustite doma, jer me posao čeka. Gosti mi već u ovo doba dolaze.

HAJEK ironički.

Bit ćete odmah služeni gospodjo Viktorijo Prepelićko!... Pošto ste priznali, da ste izazvali sinoćnji izgred, pri kojem je jedan tajni redar iztjeran iz vaše gostione, odsudjujem vas kao priupadnicu na novčanu globu od petdeset for. Jeste li zadovoljni?

VIKTORIJA.

Kao obično; izvolite mi samo dostaviti odluku, ja ću rekurirati.

HAJEK.

Uzalud trošite novce.

VIKTORIJA.

Volim, da ih odvjetnik pojede, nego da dospiju u vaš džep.

HAJEK ustavši ljutito.

Ti novci neidu u moj džep, već u ubožku zakladu. Pamtite si to!

VIKTORIJA.

Tako, dakle! Jednomu bogcu uzimate, da možete drugomu dati. Liep red!

HAJEK kao gore.

Ako neželite imati još većih neprilika, ostavite odmah ovaj ured!

VIKTORIJA.

Kamo sreće, da me nikad ovamo ni nezovete! — S bogom!

HAJEK za njom na stranu.

Prokleta pravdašica. Ta bi čovjeka iz kože iztjerala!

PRIZOR ŠESTI.

HAJEK sam, pozvoni; redar odmah unide.

Mužikaši neka dodju! . . . (Redar otidje.) To su moji zemljaci, koji ovdje gude i pjevaju buntovne pjesme . . . Ja ću im već zaguditi poputnicu!

PRIZOR SEDMI.

HAJEK. WENCLIK i HONZIK.

HAJEK.

Vi ste iz Česke? Zar ne?

OBA.

Ano milostpáne!

HAJEK.

Sinoć ste bili kod „divlje mačke“ ?

OBA.

Ano, ano!

HAJEK.

Pak ste igrali gusle i pjevali. Je li tako?

OBA.

Ano, ano!

HAJEK.

A što ste pjevali?

HONZIK.

Zpívali sme našu českou písničku: Šuselka nám piše, a tak dale!

HAJEK.

A tko vam je kazao pjevati tu pjesmu?

HONZIK.

Něký pán Chorwat . . .

HAJEK.

Da vam ga pokažem, biste li ga poznali?

OBA.

Ano, ano!

HAJEK podje k glavnim vratam, otvori ih i vikne.

Gospodin Plentaj!

WENCLIK uzdahne.

Ah, pánbůh z námi! co se to děje?

PRIZOR OSMI.

PRIJAŠNJI. PLENTAJ.

PLENTAJ ravnatelju.

Evo me, što želite?

OBA obradovani.

Dobrý den, pane! dobrý den!

HAJEK Wencliku i Honziku.

Poznate toga gospodina?

WENCLIK.

To je ten samý pán, jenž nám dal píti a peníze.

HAJEK.

I zapovjedio pjevati onu pjesmu?

OBA.

Ano, ano!

PLENTAJ.

Ako se o tom radi, onda ja odgovaram za sve. Nemučite ovu sirotinju!

HAJEK.

To je moja stvar ... Izvolite se opet udaljiti!

PLENTAJ pogledav oštro Hajeka.

Ovaj čovjek mi je odprije poznat; morao sam ga prije više godina negdje vidjeti. (Odilazi.)

HAJEK.

Taj glas kao da sam nekoč čuo u životu ... Sada mi nepada na um!

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI bez PLENTAJA.

HAJEK.

Pjesma, koju ste sinoć pjevali kod „divlje mačke“, strogo je zabranjena, a da si to dobro zapamtite biti ćete kažnjeni. Za prvi put platit ćete deset forinti in solidum.

WENCLIK.

Prosím pěkně, co to je: in solidum.

HAJEK.

Tim se kaže, da ste dužni jedan za drugoga tu svotu platiti.

WENCLIK.

Ale milostpane, my ani jeden, ani druhý nemáme pěnez . . .

HAJEK.

A gdję su novci, koje ste sinoć dobili?

HONCIK.

Vydali sme všecky peníze; Wenclik koupil sobě nové boty . . .

HAJEK.

Vi, dakle, nemate novaca?

WENCLIK.

Nic, pranic, milostpane!

HAJEK.

Dobro, onda vas odsudjujem na zatvor od dva dana.

WENCLIK.

In solidum?

HAJEK strogo.

A poslije zatvora, dat ću vas odpremiti natrag u Česku (Stupiv pred nje, prieti im prstom.) Vy hlupy hoši . . . (Dodje k pisaćemu stolu i pozvoni; redar unide.) Ovu dvojicu odvedite u zatvor. Prekosutra u ovo doba dovedite ih preda me. (Wencliku i Honziku.) Hajd sada!

HONZIK i WENCLIK.

Líbáme ruce, milostpáne!

WENCLIK odilazeć.

Pán direktor musi byti náš krajan . . .

HONZIK.

Mně se také zdá . . . (Odu na glavna vrata s redarom.)

PRIZOR DESETI.

HAJEK sam.

Nečuveno! Ove skitalice usudjuju se pjevati po svietu buntovne pjesme, naperene proti frankfurtskomu parlamentu i njemačkomu savezu! . . — Valjda se ta pjesma još i sad čuje po Českoj . . . medju mojimi tvrdoglavimi zemljaci. Krasne li preporuke za novi red! To je stvar, na koju svakako moram upozoriti ministra policije. Sve oblasti treba složno da rade o učvršćenju novoga reda. (Pristupi k desnim vratam, otvori ih i zovne.) Gospodine perovodjo!

PRIZOR JEDANAESTI.

HAJEK. KOHAR

unišav odmah na desna vrata.

KOHAR.

Što zapoviedate, gospodine ravnatelju?

HAJEK.

Veći dio sinoćnjih izgrednika kod „divlje mačke" kažnjen je već: gostioničarka odsudjena je na globu od 50 for., guslači na dva dana zatvora, a s pravnici vodit će iztragu njihov senat, komu ću toga radi sutra pisati. Sada dolazi na red glavni krivac.

KOHAR.

Vlastelin Plentaj?

HAJEK.

Sada ću ga odmah pozvati, a vi ćete voditi zapisnik o saslušanju. Molim vas, da točno bilježite svaku rieč njegovu, jer ciela stvar zaudara po zločinu . . .

(Zvoni, redar unidje.) Gospodin Plentaj neka dodje! . . (Koharu.) Je li prijava o tom izgredu već odpravljena namjestničtvu?

KOHAR.

Točno u $^1/_2$12 ura prije podne.

HAJEK.

Izvolite sjesti za moj pisaći stol. (Kohar sjedne za ravnateljev pisaći stol.)

PRIZOR DVANAESTI.

PRIJAŠNJI. PLENTAJ.

PLENTAJ Hajeku.

Izvolite me već jedanput saslušati! Ja nemam vremena gubiti; već sam četiri ure u vašem zatvoru, kao zločinac kakav . . .

HAJEK ironički.

Bit ćete odmah služeni . . . Kako se zovete?

PLENTAJ Hajeku osorno.

Molim vas kanite se zadjevica u moju osobu . . . Kad ste me dali uhititi, valjda znate i kako se zovem.

HAJEK.

Izvolite se pristojno vladati . . . Po propisu imate odgovarati na moje pitanje.

PLENTAJ.

Dakle jedanput za vazda: zovem se Tomo Plentaj, vlastelin sam u Strugi.

HAJEK.

Doba?

PLENTAJ.

Ravno 53! (Motreć Hajeka na stranu.) To je sigurno onaj Hajek, koga ja poznam.

HAJEK.

Oženjen?

PLENTAJ.

Oženjen, i hvala bogu slavio već srebreni pir.

HAJEK.

To nespada u zapisnik.

PLENTAJ.

A molim vas, gospodine ravnatelju, dozvolite mi, da vas ja nešto upitam?

HAJEK iznenadjen.

No?

PLENTAJ.

Bi l' vi vjerovali, da smo nas dvojica stari znanci?

HAJEK nesigurno.

Nas dvojica, odkuda?

PLENTAJ.

Kad se je god. 1848. držao sveslavenski sabor u Pragu, ja sam bio perovodja u hrvatskom, a vi u češkom odsjeku.

HAJEK u navećoj neprilici viče.

Ja? . . . Nikada! Nikada! (Na stranu.) Do biesa, taj me je prepoznao.

KOHAR za se.

Oho! To ćemo dobro zapamtiti.

PLENTAJ.

Ja se nevaram. Tà svaki dan smo išli na pivo u vrt „k českomu lavu". Onda ste nosili još punu bradu . . .

KOHAR za se.

Vrlo zanimivo.

HAJEK Plentaju kao gore.

Ja se ogradjujem proti vašim klevetam ... Mene nije nikad bilo u onom sboru zanešenjaka, koje iz sve duše prezirem ...

PLENTAJ.

Nekoč ste inače mislili ... Sad su druga vremena ...

HAJEK biesno.

Šutite! ... Ja vam zapoviedam, da šutite ... (Plenta hoće da govori.) Ni rieči!

KOHAR za se.

Ala se žaca!

HAJEK Plentaju.

Je li znate zašto ste pozvani preda me?

PLENTAJ.

Izvolite mi samo kazati, to ćete vi sigurno bolje znati.

HAJEK.

Prijava je proti vam, da ste jednoga moga organa iztjerali iz gostione.

PLENTAJ.

Istina; ja sam mu otvorio vrata. Vaši organi, koji uhode mirne ljude, nespadaju u pošteno družtvo.

HAJEK.

Moji organi vlastni su dolaziti u svako družtvo, od najvišjega do najnižjega, a tko ih budi riečju, budi činom uvriedi, dok obavljaju svoju službu, čini prekršaj uvrede javnih organa. Po §. 313. kaznenoga zakona podpada vaš sinoćnji čin kazni zatvora od jednoga do šest mjeseci.

PLENTAJ u čudu.

Moj čin? ... da sam vašemu organu vrata otvorio? ... Tà još mi može biti zahvalan, jer inače bi ga bili batinami na polje odpravili.

HAJEK.

Meni je dovoljno vaše priznanje, da ste mu otvorili vrata . . . To je nasilje učinjeno javnomu službeniku . . .

PLENTAJ.

A zar nema kazne u zakonu za onakove hulje, koje idu u družtva, da čestite ljude uhode, zavode i izazivaju, da ih mogu poslije prijaviti i u zlo rinuti?

HAJEK strogo.

To na vas nimalo nespada. Ovi se ljudi u interesu redarstvene službe rabe, a to iziskuje (s naglasom) novi red!

PLENTAJ.

Ha, taj novi red! . . . Ja ga vrlo malo poznam.

HAJEK.

Dat će vam se prilika, da se š njim pobližje upoznate . . . U ostalom, kad smo u rieči o tom novom redu, pitam vas, je li istina, da ste vi vrlo pogrdno govorili o sadanjem načinu vladanja i državnoj upravi?

PLENTAJ.

Netajim, . . . rekao sam, da mi se taj novi red u koječem nesvidja.

HAJEK na stranu, zlorado.

Iskren čovjek! (Glasno.) I vi ste to govorili javno, pred više ljudi, pak načinom, koji je kadar probuditi prezir i mržnju na novi red, na sadanji način vladanja. Znate li vi, da je to po §. 65. kaznenoga zakona zločin smetanja javnoga mira? . . .

PLENTAJ.

Boga mi nisam to znao! U ostalom, ako sam mojim govorom smetao javni mir, to bi se moralo opaziti. Dosele, medjutim, sve je mirno, samo ste vi nekako uznemireni, koji niste ni polag bili.

HAJEK.

Za to se nepita; nu to je glavno, da vi priznajete, da ste javno ružili novi red načinom, koji je kadar mržnju i prezir probuditi.

PLENTAJ.

Koliko se ja sjećam, nije tako bilo. Ja sam čovjek vrlo dobre ćudi, koji neobičajem smutnje praviti.

HAJEK.

A da vam se dokaže?

PLENTAJ.

Tko mi može to dokazati?

HAJEK.

Organ ovoga ureda, koga ste iz gostione iztjerali...

PLENTAJ.

Tako?... Dakle taj da svjedoči proti meni, koji je složno samnom kritizirao novi red?

HAJEK.

Mojim organom to je slobodno.

PLENTAJ.

Revera?... Eh onda uzmite, da sam sinoć i ja bio vaš organ.

HAJEK ironički.

Čestitam vam na vašem dobru humoru... Želim, da vas ni u zatvoru neostavi.

PLENTAJ trgne se.

U zatvoru?

HAJEK jarostno.

Dà, u zatvoru, kamo ćete dospjeti, jer ste zločinac, prevratnik,... koji smeta javni mir, pa naručuje i plaća pjesme, naperene proti obstanku njemačkoga

saveza . . . Znate li vi, da bi taj vaš postupak mogao pasti pod ustanovu §. 58. kazn. zak., koji govori o veleizdaji?

PLENTAJ sklopiv ruke.

Veleizdaja, felonia! . . . Ja veleizdajnik, koga su roditelji odgojili u vjernosti prama našemu kralju i domovini, koji sam prije šest godina u obranu prestolja i domovine bio u narodnoj gardi na Dravi. Moj gospodine! Vi ili sbijate nespretnu šalu, ili krivo tumačite zakon, na koji se pozivate.

HAJEK gnjevno.

Ja vam zabranjujem praviti takove primjetbe. Zakon taj dobro mi je poznat, a da ga pravo tumačim, pokazat će vam sudbeni stol, komu ću vas još danas predati.

PLENTAJ.

Gospodine, to je nasilje od vas, za koje ćete vi odgovarati pred bogom i ljudmi.

HAJEK biesno.

Još jedan takav izraz i dat ću vas disciplinarnim putem s mjesta zatvoriti.

PRIZOR TRINAESTI.

PRIJAŠNJI. PODBAN.

PODBAN dostojanstveno unidje i stane čas.

Oprostite, da smetam javno uredovanje.

PLENTAJ opaziv ga poleti k njemu razširenih ruku.

O, presvietli moj zaštitniče i prijatelju! Sam vas je bog ovamo poslao! Na svu silu hoće da od mene naprave buntovnika, veleizdajicu, i što ja znam sve. Zatrpaše me već toliki paragrafi, da nemogu ni dihati . . . Pomozite gospodine podbane!

PODBAN, pristupiv Hajeku i pruživ mu ruku.

Želim na samu govoriti s gospodinom ravnateljem.

HAJEK Plentaju.

Odstupite! (Koharu.) Izvolite u vašu sobu! (Plentaj izadje na glavna vrata, a Kohar se udalji na desna pobočna vrata.)

PRIZOR ČETRNAESTI.

PODBAN i HAJEK.

HAJEK.

Čim mogu služiti Vašoj presvietlosti?

PODBAN.

Došao sam baš radi ovoga čovjeka. To mi je sučenik i drug od malih nogu...

HAJEK.

Vrlo žalim, stvari nestoje s njim dobro.

PODBAN.

Što je pokazala iztraga?

HAJEK.

Da je počinio prekršaj uvrede javnoga organa, iztjerav ga iz gostione; da je smetao javni mir, psujuć javno na novi red i napokon počinio nešto, što nije daleko od zločina veleizdaje.

PODBAN u čudu.

Nije moguće!

HAJEK.

Ipak je tako. Naručio je, da mu u gostioni sviraju i pjevaju jednu česku pjesmu, naperenu proti njemačkomu savezu, koji stoji pod zaštitom zakona, kao i ostala monarkija.

PODBAN.

Sigurno siromah Plentaj ni nerazumije te pjesme, a ni oni drugi, koji su ju slušali. Niste li to iztražili?

HAJEK.

To nemienja učina. Pjesma je pjesma, njezin sadržaj odlučuje.

PODBAN.

Ja opet mislim, da taj vaš nazor nimalo nestoji. Rieč, koja se nerazumije, ni djelovati nemože. U ostalom mogu vam reći, da sam vašu današnju prijavu o izgredu kod „divlje mačke", što ste ju predložili namjestničtvu, točno proučio, nu moram otvoreno kazati, da u tom izgredu nisam našao onih strahota, koje vi opisujete.

HAJEK.

O molim! . . .

PODBAN.

Dopustite! . . . Ja sam dapače i sam gostioničarku privatno saslušao, pa sam morao čuti, da je upravo onaj vaš organ izazivao izjave proti novomu redu, te mu povladjivao. Imali ste već višeput priliku od mene čuti, da ja neodobravam takav postupak vaših organa.

HAJEK.

Tako biva svagdje, ja nemogu činiti iznimke.

PODBAN.

Onda se ima inače suditi čovjek, koji je u svojoj bezazlenosti nešto izjavio, što, kažimo, nebi smjeo. Osim toga doznao sam, da je Plentaj došao u gostionu nešto široke volje, u kojem stanju čovjek obično koješta čini, što triezan nebi činio. Vi se niste osvrnuli na tu okolnost?

HAJEK.

Nije mi prijavljena bila.

PODBAN.

Tako dakle! A ta se okolnost radi imputacije bar svagdje uvažava; nemožete ni vi činiti iznimku . . . To jedno. A kad vas povrh toga još uvjerim, da je Tomo Plentaj čovjek skroz i skroz pošten, dobroćudan i bezazlen, nu ponešto razgovorne naravi, koji o svem i sva-

čem rado govori, možebit i više nego bi trebalo, — onda ćete mi dopustiti, da ovakov čovjek nemože biti zločinac, kakovim ga vi kanite učiniti. Vi bar moderni pravoznanci velite, da je kod svakoga zločina glavna stvar zla nakana. Jako dvojim, da bi vam, ili sudu pošlo za rukom dokazati zlu nakanu kod moga prijatelja Plentaja.

HAJEK.

Ali učin je dokazan.

PODBAN.

To nije dovoljno. U obće, tko hoće da bude sudijom u kojoj zemlji, treba da dobro poznaje ćud i običaje naroda, koji u toj zemlji živi. To se i vas tiče, dragi moj ravnatelju. Zar da odmah bude zločincem čovjek, koji osam godina nije bio u Zagrebu, pa došav u grad, upoznaje se s uredbami nove uprave, od koje mu se nekoje nesvidjaju, pa on to i javno kaže. Nije mi nakana uzimati u zaštitu tu izgrednike, ali prvo je pravilo svakomu sudiji, da dobro prouči ćud obtuženikovu i sve okolnosti točno uvaži. Vi i sami znate, da je tvrdo slovo zakona, a ljudi imaju ga umekšati.

HAJEK.

Što bi dakle po nazoru Vaše presvietlosti imao bio ja učiniti? . . .

PODBAN.

U to se nećemo upuštati, nu da sam ja ravnateljem policije, ja bih brbljavomu gospodinu Tomi Plentaju dao osbiljnu opomenu, da pro primo nepije prieko mjere, a pro secundo da pazi u buduće, što govori i radi na javnom mjestu. Tim bi ga odpustio.

HAJEK.

Vrlo žalim, da nemogu pristati uz nazore Vaše presvietlosti. Prijava i iztraga izniela je na vidjelo takovih stvari, da moram obtuženika još danas predati sudbenomu stolu.

PODBAN za se.

Pokvarit ću ti tu radost. (Glasno.) Tako? ... To bi bio velik, i po mojem mnienju nezaslužen udarac ubogu čovjeku i njegovoj obitelji ... (Lukavo — ironički.) Vam bi sigurno bilo pravo, gosp. ravnatelju, ako bi pošlo za rukom izbaviti obtuženika iz te neprilike?

HAJEK.

O sigurno, ... nu ja nevidim tu nikakova izlazka...

PODBAN.

Slučajno ga ima ... Svietli ban, kao zemaljski poglavar, želi i odredjuje, da se Tomo Plentaj odmah pusti na slobodu i sav postupak proti njemu obustavi.

HAJEK za se.

To je prostitucija moga ugleda! (Glasno.) Neka mi je slobodno primietiti, da obustava postupka proti obtuženiku može sliediti samo na pismenu odredbu Njegove preuzvišenosti.

PODBAN.

Znajuć, da ste čovjek, koji se skroz drži propisa, poskrbio sam se i za to. (Izvadi iz prsnog džepa dekret.) Evo banove odredbe! (Preda ju Hajeku.)

HAJEK razmota i čita odredbu.

Pokoravam se; nu ako se proti glavnomu tuženiku obustavlja postupak, onda valja to i za druge, manje sukrivce, koji su sudjelovali kod izgreda.

PODBAN.

Sasma logično. Neka bude general-pardon!

HAJEK.

Usudjujem se samo opaziti, da će djelovanje redarstvene oblasti postati nemoguće, budu li se često izdavale ovakove odredbe.

PODBAN s naglasom.

Odredba je od zemaljskoga poglavara, a niži organi nisu ju vlastni kritizovati.

HAJEK.

O, molim, molim! . . . To mi ni s daleka nije na misli . . . Držao sam samo, da sam dužan upozoriti Vašu presvjetlost na ovu okolnost u interesu redarstvene uprave. Neka samo izvoli Vaša presvietlost prosuditi, koliko je poniženje za me, da moram obtuženiku priobćiti višju odredbu, kojom se sav moj postupak proti njemu ukida.

PODBAN.

Iz te neprilike izbavit ću vas ja . . . Ako dozvolite, ja ću mojemu znancu priobćiti sadržaj odredbe i povrh toga dati mu spasonosan nauk.

HAJEK.

Bit ću veoma zahvalan Vašemu gospodstvu. (Zvoni, redar unide.) Gosp. Plentaj neka dodje! (Redar ode.) Čast mi je preporučiti se Vašoj presvietlosti.

PODBAN nakloni se.

HAJEK odilazeć na stranu.

I to je jedan od zakukuljenih hrvatskih nezadovoljnika; nu ja mu jamčim, da neće dugo sjediti na svom visokom mjestu. (Ode na desna vrata.)

PRIZOR PETNAESTI.

PODBAN. Odmah za tim PLENTAJ.

PODBAN.

Pokunjen je svemogući gosp. ravnatelj! . . . Ljuti ga, da ima u zemlji od njegove jača volja.

PLENTAJ unidje na glavna vrata, opaziv samoga podbana.

Zar smo sami? . . . (Pobrza k podbanu.) Što je sa mnom? . . . Kaži der dobri, mili prijatelju!

PODBAN.

Dobro je, ali moglo je i zlo biti . . . Na moj zagovor sklonuo se svietli ban i odredio, da se svaki postupak proti tebi obustavi. Sad si slobodan!

PLENTAJ.

Slobodan! (Ogrli podbana.) Oh, dobri, mogući moj zaštitniče!... Nu sada hajdmo, bježmo iz te zlokobne kuće, gdje se čovjek mota med samimi paragrafi, strašnijimi nego noćne sablasti.

PODBAN smješljivo.

Samo čašak još počekaj! (Metnuv mu ruku na rame.) Ti stari brbljavče! Pamti si, što ću ti sada reći. Kad drugi put dodješ u Zagreb, čuvaj se čaša, a u Zagrebu baci uzdu na jezik... Minula su žalibože stara, dobra vremena, — i sada imamo n o v i r e d!

PLENTAJ.

Ne, dok traje taj novi red, neće Tome Plentaja vidjeti bieli Zagreb grad. Poslije osam godina došao sam sad prviput u našu metropolu: vidio dobra malo, a mnogo zla: nestalo slobode, nestalo iskrenosti; javnost predana u pazku uhodam i kruhoborcem, — družtveni život otrovan i potudjen, — poštenje i čestitost kao da je bez traga nestala, a osim šačice starijih domorodaca i rodoljubne mladeži malo tko mari za narodnost i prosvjetu našu... Ne, neželim si više vidjet Zagreba u tom novom ruhu!... Nu valjda neće do vieka ostati tako! Valjda će opet doći sunce i pred hrvatska vrata. Kad to bude, kad čujem, da Hrvati opet imaju svoj sabor, da su otvorena vrata županijskih dvorana, da smo opet svoji u svojoj zemlji, a ne kao sada tudje sluge, — ej onda će Tomica veselim srdcem pojuriti u Zagreb, da pozdravi uzkrišene stare pravice i sladke uspomene staroga reda. (Uzme podbana izpod ruke i brzo s njim odilazi prama glavnomu izlazu.)

(Zastor pade.)

KONAC.

GOSPODIN TUTOR.

KOMEDIJA U TRI ČINA.

OSOBE:

Brigita Dobročaj, vlastelinka.
Tito, njezin sin.
Olga, kći Titova.
Marcel Vojnić, vlastelin, štićenik Titov.
Župnik.
Silvin Borković, poručnik ulanski.
Irena, njegova sestra.
Gizela Dorner, udova trgovca.
Janko, inoš kod Dobročajke.
Polonka, sobarica kod Dobročajke.
Janica, služavka kod Dobročajke.
Vinko, lugar kod Dobročajke.
Dvie sluge.

Čin biva u Zagorju. Vrieme: Sadašnjost.

ČIN PRVI.

Oveća soba za blagovanje. Nasried sobe velik eliptičan stol, sivo oličen. Uzanj poredani visoki stolci. Uz stiene dva starinska, povelika naslonjača i kredenca. Na stieni takodjer starinska ura i dvie, tri obiteljske slike. Glavna i s obiju stranâ pobočna vrata. Na podu kraj stiene do glavnih vratâ stoji oveća škrinja od kože, na njoj dvie škatulje i ukusna krletka sa dva kanarinca.

PRIZOR PRVI.

JANKO. JANICA i DVIE SLUGE.

JANKO

ulazi na glavna vrata, noseć na ruci malo, bielo-kudrasto psetance sa uzicom oko vrata; za njim unidju dvie sluge u seljačkom odielu i Janica.

Sada dobro pazite, vi tupoglavci, što ću vam reći. Tu veliku škrinju odnesite polahko niz stube i čvrsto privežite s traga uz kočiju . . .

OBIE SLUGE.

Razumijemo! . . .

JANKO.

Šutite, dok ja govorim! . . . Dakle ovu škrinju čvrsto privežite uz kočiju . . .

JEDAN SLUGA.

Molimo liepo čim?

JANKO.

Tvojim dugim jezikom, ti mazgove! . . . Zar neznaš, čim se škrinje privezuju? . . . Dolje će vam dati kočijaš jake, nove konopce i pokazati, kako treba da to načinite . . .

DRUGI SLUGA.

Tako je, tako ... sad već razumijemo! (Sagnu se, da prihvate škrinju.)

JANKO.

Čekajte! ... Zar mislite, da smo gotovi? ... Kamo ćete s timi škatuljami? ... Ha? ...

PRVI SLUGA.

Odnieti ćemo ih dolje ...

JANKO.

I taj odgovor dobar je za tvoju ludu glavu ... Dà, i te škatulje dolje ćete odnieti i metnuti na sjedàlo kočijašu ... Razumjete li?

OBA.

Razumijemo.

JANKO.

A tu krletku s kanarinci metnite na prednje sjedalo. Samo pazite, da vam ptičice neizlete.

DRUGI SLUGA.

O, nebojte se toga! Bio sam ja dvie godine obćinski pandur i čuvao druge ptičice, nego su ove.

JANKO.

Ajte! (Sluge pograbe škrinju i odnesu ju sa stvarmi, što su na njoj na glavna vrata.)

PRIZOR DRUGI.

JANKO i JANICA.

JANKO laskavo pristupi k Janici i pogladi ju po licu.

Kako si mi, dušice? ... Nà, tebi ću dati toga maloga kudronju, pa ga liepo podvori. Daj mu njegov obrok, ... znaš već, onu zdjelicu mlieka, u koju metni dva, tri komadića sladora ...

JANICA.

Ja već znam, što ga ide ...

JANKO.

To je jedno; onda dobro pazi, da mu mačke nepoližu mlieko. Stara bi gospodja pobiesnila od ljutosti. . . .

JANICA.

Znam, znam! Ovo psetance voli ona neg sve nas skupa.

JANKO.

Pravo veliš! Ovdje je bolje Zuckerlu, nego inošu. Čuj dalje! Kada nahraniš psetance, liepo ga pokefaj ovom keficom. (Pruži joj keficu, koju je izvadio iz lievog džepa kaputa.)

JANICA.

Ništa više?

JANKO popipa se po desnom džepu.

Skoro sam zaboravio. Evo fina žemička, koju mu udrobi u mlieko. Taj prokšeni stvor neće drugoga kruha.

JANICA.

Jest, jest! Vidjela sam i ja, da ima gospodski želudac. Neki dan nudila sam mu finoga kukuružnjaka, debelo namazana vrhnjem, pa nije htjeo uzeti.

JANKO laskavo, uštinuv ju za lice.

Vidiš, da si meni ponudila, ja bih odmah primio i još bi te za hvalu poljubio. (Hoće da ju poljubi.)

JANICA trgne se natrag.

Neće biti ništa od toga; zar mislite, da sam ja Polonka?

JANKO.

Polonka? . . . Zašto Polonka? . . . Misliš, da ju volim od tebe?

JANICA.

Tà cieli sviet zna, . . . da je ona vaša draga . . . No, pa neka vam bude. Vi ste inoš, a ona fina sobarica. To se slaže. Što bi vam prosto družinče, kô što sam ja? . .

JANKO.

Ala si lukava! Znam ja, zašto me nećeš. Ja sam star za tebe. Zar ne?

JANICA.

Nemate baš krivo!

JANKO.

Zato ti voliš našeg mladog lugara Vinka? . . .

JANICA.

Nije me toga sram!

JANKO.

Liep momak . . .

JANICA.

I vieran . . .

JANKO.

Čvrst kao kremen . . .

JANICA.

Pa je vojnik, . . . kapral! . . .

JANKO.

Aha, taj zna ljubit po reglamanu. . . .

(Iz sobe na desno zvoni se.)

Zove me stara gospodja! . . . (Brzo poljubi Janicu u lice potrči k desnim vratam.) S Bogom dušice; baš je bilo sladko!

JANICA taruć si obraz rukavom.

Uh, ti stari jazavče! (Ode ljutito na glavna vrata.)

PRIZOR TREĆI.

JANKO, kasnije TITO.

JANKO pristupi k desnim vratam i prigne glavu da sluša.

Zapovieda Vaša milost?

BRIGITA iz sobe.

Je li Polonka već gotova?

JANKO.

Na službu, Vaša milosti; sada pomaže gospodični pri toaleti.

BRIGITA iznutra.

Kada to svrši, neka mi odmah donese čaj.

(Iz sobe na lievo zvoni se.)

JANKO potrči k lievim vratam i prignuv glavu sluša.

Zapoviedate, gospodično?

OLGA iznutra.

Je li došao gospodin Marcel?

JANKO.

Nije još.

OLGA iznutra.

Nije moguće? . . .

JANKO.

Žalibože!

(Iz sobe na desno zvoni se.)

JANKO pritrči k desnim vratam.

Zapovieda, Vaša milost?

BRIGITA iznutra.

Što je s Zuckerlom, je li milo psetance dobilo svoj obrok?

JANKO.

Baš ga sada Janica dvori.

BRIGITA iznutra.

Dobro, dobro!

(Iz sobe na lievo zvoni se.)

JANKO potrči lievo.

Odmah, odmah!

(S desna zvoni se, odmah zatim.)

JANKO stane na sried sobe.

Taki, taki! (Uzvrpolji se na mjestu, neznajuć kamo bi prije.) Prokleta zvonca!

TITO otvoriv glavna vrata vikne.

Janko žuri se dolje za mnom! Gospodin župnik je došao. (Zatvori vrata.)

JANKO sav smeten.

Evo me, evo! . . . Tko bi tolike gospodare služio! . . Nema ništa ludjega na svietu, nego biti inošem.

(Zvoni se s desna.)

JANKO potrči na desno.

Taki, taki!

(Zvoni se s lieva.)

JANKO potrči lievo.

Odmah, odmah!

TITO otvoriv vrata srdito.

Nećeš li se ganuti jedanput?

JANKO.

Evo me, evo! (Poleti na glavna vrata, držeć se za glavu.) Prokleta inošija!

PRIZOR ČETVRTI.

BRIGITA, kasnije POLONKA.

BRIGITA otvori vrata desno i pomoli glavu.

Janko! . . . Nema nikoga! (Izadje u jutarnjoj toaleti u blagovalište.) Ah, ta služinčad! . . . Čovjek bi morao sve sam učiniti, . . . svakamo sám ići, . . . onda bi bilo sve u redu . . . Sad, kamo je otišao?

POLONKA, otvoriv vrata lievo, pomoli glavu.

Janko! . . . Janko! . . . (Izadje u blagovalište.) Nema ga! . . (Opaziv Brigitu.) Gospodična treba Janka. . . .

BRIGITA.

A što ga treba gospodična? . . .

POLONKA.

Gospodična želi, da se Janko popne na brieg pred dvorom, da vidi, ide li gosp. Marcel . . .

BRIGITA.

Ah, to nije tako silno . . . Gosp. Marcel sigurno će skoro doći. . . . Al moj Zuckerl! . . . Zaboravila sam reći Janku, neka kaže družini, da nedadu psetancu piti vode odmah za mliekom. . . . Sirotče imalo je pol godine želudačni katar . . . Znaš, da sam radi tog morala pozvati iz Zagreba zemaljskoga živinara. . . . Ako se nepazi, mogla bi mu se bolest povratiti. . . . To bi bilo užasno!

POLONKA.

Idem ja kazati družini! . . .

BRIGITA.

Ako te gospodična više netreba? . . .

POLONKA.

Ne, gotove smo s toaletom . . .

BRIGITA.

Tad idi i odmah mi donesi čaj.

POLONKA.

Bit ćete služeni! (Ode na glavna vrata.)

PRIZOR PETI.

BRIGITA sáma gleda kroz prozor.

Baš je krasan dan! . . . Već ima dvadeset godina, što putujem u Rogatac i uviek mi je služilo krasno vrieme. . . . Ah, . . . samo ne kiše! . . . To je gotov domaći zatvor u liečilištu . . . Ja zato uviek gledam prije u stoljetni koledar, kad je najstâlnije vrieme, pa si ono odaberem za moju sezonu . . .

PRIZOR ŠESTI.

BRIGITA. OLGA s lieva.

OLGA.

Dobro jutro, majčice!

BRIGITA.

Liepo, liepo! Danas si se požurila! . . . Hodi, da te poljubim, drago diete! (Poljubi Olgu u čelo, a ova nju u ruku.) Kamo si nakanila?

OLGA.

Vidjela sam kroz prozor, da je došao gospodin župnik. Htjela sam ga pozdraviti.

BRIGITA.

Gospodin župnik došao! To mi baš godi. On nikada nepropusti oprostit se sa mnom, kad polazim u Rogatac .. Je li u dvorištu?

OLGA.

Tamo se s otcem razgovara.

BRIGITA.

Onda će doskora doći ovamo. Pripazi, dušice, da bude doručak na vrieme gotov, a ja ću dotle obući se za put ... Polonka neka odmah donese čaj ... Već je mogla doći. Ta služinčad! (Ode na desno u svoju sobu.)

PRIZOR SEDMI.

OLGA sama.

Danas sam tako rano ustala, (zieva) misleć, da će on već biti ovdje ... A još ga nema! ... Baš je neuljudan ... Već unapried znam, da će poslednji doći ... A ja sam tako rano ustala! (Zieva.) Zato sam i gladna, baš jako gladna! ... Sbilja! moram u kuhinju! ... Upravo mi dobro dolazi; ... požurit ću kuharicu, da bude što prije gotova ... Ah taj Marcel! ... Pošteno ću ga izkarati! Taj pospanac! (Ode zievajuć brzo na desna vrata.)

PRIZOR OSMI.

POLONKA

u isti čas stupi, noseć tasu s čajem, na glavna vrata, koja joj Janko kićeno otvori.

JANKO.

Izvolite gospodično.

POLONKA.

Tako se i pristoji, da budeš uljudan s gospodjami.

JANKO.

Uljudan i sladak, kao slador ... To je moja davna kriepost.

POLONKA.

Jako ti na čast služi . . . Daleko si poznat s ote krieposti . . . ti stari griešniče!

JANKO.

Samo polahko, golubice moja! . . . Zar ti smiješ dizati kamen na me . . . Već si zaboravila, što je bilo lani u Rogatcu? . . .

POLONKA.

Nemam vremena slušati tvoje buncanje. . . . Stara gospodja već odavna čeka na čaj. . . . (Ode na lievo s čajem.)

PRIZOR DEVETI.

JANKO sám.

Dobro, dobro! . . . Mrzi ju slušati svoje vlastite griehe, a tudje zna na pamet . . . Fine su ptičice, te ženske! . . . Najvole griešiti u potaji, gdje ih nitko nevidi; to je pametno, a i sladko! . . . Mi mužkarci griešimo na oči svega svieta, pa nas zlobni jezici odmah razviču. . . . Al ja uviek velim, što za to? Svetacâ nema na ovom svietu, a vrag ipak nije onako crn, kao što ga slikaju.

PRIZOR DESETI.

JANKO. POLONKA, došav iz sobe lievo.

POLONKA.

Već sam ti tolikoputa kazala, da mi o Rogatcu ništa nespominješ! . . .

JANKO.

Jer znaš, da si kriva . . .

POLONKA.

Ti si poludio!

JANKO.

Jer znam dobro suditi! ... A što znači ona kita cvieća, koju ti je dao lanjske godine konobar u Rogatcu, kad si odilazila.

POLONKA smješljivo.

To je tamo običaj, ti stari zanovetaoče! Tim se izkazuje čast gospoštiji, koju služim.

JANKO.

Do biesa! ... i ja sam jedne godine odpratio staru gospodju u Rogatac, ali na polazku nisam dobio ni koprive za uspomenu, kamo li onako krasnu kitu cvieća.

POLONKA.

Eh, to je šta drugo; ti si mužkarac. Napram ženskim uviek je sviet uljudniji. Al sada hajdemo odavle; mogao bi nadoći naš gospodin sa župnikom.

JANKO.

Neboj se, da će tako skoro doći! Zašli su u vrt, a župnik je vrtlar na glasu. Tu on o svakoj rotkvi i mrkvi ciele prodike drži. Počekaj samo još časak. ...

POLONKA.

Zar nisi još gotov sa svojom prodikom? ...

JANKO.

Nemam ti puno reći, ili, kako se uzme, malo je al opet puno ... razumiješ li? ...

POLONKA

Nuder da čujem!

JANKO.

Da mi se pošteno vladaš u Rogatcu!

POLONKA.

Tvrdo sam odlučila.

JANKO.

Da izbjegavaš konobare.

POLONKA.

Poslušat ću te.

JANKO.

I da samo na me mišliš!

POLONKA.

Bit ćete služeni! (Razsmije se.)

JANKO srdito.

Dobro, dobro!... Samo se ti smij!... Ako sve nebude tako, onda nećete vi biti služeni, onda s Bogom naša ženitba.

POLONKA.

Aj, aj nesrdi se, mili Jankice!... Moram se smijati, videć, kako si ljubomoran. Ali sad čuj ti i mene!

JANKO.

No, baš sam ljubopitan!

POLONKA.

Da mi nepraviš nikakove sramote za moga odsutstva!

JANKO.

O, molim, molim!

POLONKA.

Da se okaniš Janice!...

JANKO.

Ha, ha, ha! Smieha vriedno!

POLONKA.

I da dobro čuvaš svaki novčić za našu ženitbu, a ne da ih razsipaš na ljubovanje. Jesi li me čuo?

JANKO na stranu.

U duši mi čita! (Glasno.) Sve te opomene su suvišne bile, a ova poslednja osobito. Ta ja svaki novčić spre-

mam, samo da mogu što prije otvoriti krčmu i tebe oženiti. (Ogrliv Polonku.) Ah, to će biti krasan život! . . . Ja ću ti veselo po zagorski nazdravljati, a ti meni pjevati liepe štajerske popievke. . . .

POLONKA.

Onda ćemo skoro krčmu zatvoriti. . . . Vidiš, kako si lahkouman! . . . Čašica i snašica to je dvoje, o čem neprestano misliš. U ostalom, kad budemo svoji, onda ćeš ti plesati, kako ću ti ja svirati.

JANKO na stranu.

Dobro, da mi unapried kaže! (Glasno.) Oh, ta ja ću se već popraviti, — ti znaš, da tebe u svem rado slušam.

POLONKA.

Samo na svoju korist.

JANKO.

Da, da na moju korist! (Na strani.) Al zato ipak neću ja po tvojoj svirali plesati.

POLONKA.

Dolaze uz stube. S Bogom Janko!

JANKO.

S Bogom, ljubice moja! (Ogrle se.)

POLONKA prieteć mu prstom.

Okani se Janice! (Otrči na lieva vrata.)

PRIZOR JEDANAESTI.

JANKO sám.

Okani se Janice!... Ha, ha, ha! Lahko je to reći,... al to je stvorenje tako mlado, jedro i liepo, da se moje grudi ugriju kao krušna peć, kad ju vidim . . . Popravi se! . . . Liepa je to opomena, ali narav je, narav! . . .

Ja sam već tako stvoren; imam mehkano srdce, kao vosak na suncu! Al evo ih! (Otvori glavna vrata, na kojih se pojave Tito i župnik.)

PRIZOR DVANAESTI.

PRIJAŠNJI. TITO i ŽUPNIK.

JANKO klanjajuć se.

Dobar dan, gospodine župniče!

ŽUPNIK.

Dobar dan! Kako si mi stari mladenče? Hoćeš li skoro doći k meni na upis.

JANKO smeteno.

Ah, molim Vaše gospodstvo, — ima tomu još dosta vremena! (Klanjajuć se izpane na glavna vrata.)

PRIZOR TRINAESTI.

TITO i ŽUPNIK.

ŽUPNIK.

Jeste li čuli? . . . Veli, da ima još dosta vremena?

TITO.

Nerazumijem . . . o čem se radi?

ŽUPNIK.

O njegovoj ženitbi. . . . On vam svuda govori, pa i meni je već kazao, da će se doskora oženiti s vašom sobaricom.

TITO.

Polonkom?

ŽUPNIK.

S njom. Svake nedjelje ide s njom zajedno u crkvu, da već svi u to vjeruju.

TITO glasno se smijuć

Nevjerujte! . . . Tako se on vlada napram svakoj sobarici, koja mu povjeruje.

ŽUPNIK.

Je li moguće?

TITO.

U tih stvarih je naš Janko veoma vješt i okretan.

ŽUPNIK.

Hm, hm! Nije ni čudo, jer, oprostite mi, ima u kući toli izvrstna učitelja.

TITO.

Mislite li mene?

ŽUPNIK.

Nije prviput, što s vami o tom govorim!

TITO.

Zar sam opet šta sgriešio?

ŽUPNIK.

Čini se, da vašim porokom nema kraja ni konca.

TITO.

I najpravedniji, veli sv. pismo, pada po sedamput na dan . . .

ŽUPNIK.

Ali i ustaje, . . . no vaše gospodstvo niti se nekuša dići iz prašine svojih zabluda.

TITO.

Ja se, duše mi, od novijega vremena na ništa nesjećam.

ŽUPNIK.

Na primjer zvonareve kćeri? . . .

TITO.

Dà, sjećam se, bila je kod mene za družinče...

ŽUPNIK.

Pa je za osam dana utekla...

TITO.

Zahvalila se je na službi...

ŽUPLIK naglasujuć.

Utekla, velim, utekla pred vašim napastovanjem.

TITO.

Ludorije!... Nek se čovjek malko našali s glupom seljačkom ljepoticom, već je napastovanje. Pa vi to vjerujete, župniče?

ŽUPNIK.

Zar je to možda prvi slučaj... Mislite malo na prošlost,... al što velim prošlost... I u najnovije vrieme vladate se nedostojno...

TITO.

Je l' vi to osbiljno govorite, prijatelju?..

ŽUPNIK.

Posve osbiljno... Zakupnik moje krčme tuži se na vas, da dosadjujete njegovoj mladoj ženi...

TITO.

Dosadjujem?... Ta ona jedva čeka, da se sastanemo.

ŽUPNIK.

Al njezin muž ne... Rekao mi je, da će prekinuti zakupni ugovor i otići bez traga, ako to još dugo potraje... Ja vas zato molim, da se okanite moje krčmarice...

TITO.

A to je pasji život! Onda je najbolje, da odem u fratre... Ako što učinim kod kuće, zlo, — ako izvan

kuće, još gorje . . . Tà molim vas, gospodine župniče, meni je ipak slobodno zabavljati se sa ženami? . . .

ŽUPNIK.

Sve ima svoju mjeru . . . Vi obično prekoračujete pravu mjeru, pa tako inače bezazlena stvar prelazi u sablazan.

TITO.

Do biesa, dok sam bio mladji počinio sam stoput većih stvari, pa nije nitko ni pisnuo proti meni, a sada, gdje sam mnogo oprezniji, ako najmanje šta učinim, diže se na me čitava hajka.

ŽUPNIK.

Crpite odtud nauk, da ovakovi posli nisu već za vas. (U uho mu govori.) Star vuk, pasje ruglo! Razumijete li?

TITO.

Dà, dà uvidjam!

ŽUPNIK.

Kadgod vam dodje zla misao u glavu, stanite pred zrcalo i motrite nekoliko trenutaka vaše sjedine! . . .

TITO.

O, vidim ja njih žalibože i bez zrcala.

ŽUPNIK.

Pak pomislite, da imate već šest križeva na ledjih . . .

TITO.

I te kako me žuljaju . . .

ŽUPNIK.

Pa su vam ipak još ludorije na pameti. Vidite, imate dobro srdce, imajte i čvrstu volju, pa ćete sprovoditi život, kakav dolikuje starijemu čovjeku.

TITO.

Ah, kad bi vi uviek uza me stajali s vašim naukom, ja bi bio posve kriepostan čovjek. Ovako, nejamčim za se.

ŽUPNIK.

Vidi se, da skoro nikada nepolazite crkvu i neslušate moje propoviedi.

TITO.

Priznajem, dvie godine nisam slušao propoviedi, ali tomu ste samo vi krivi!

ŽUPNIK.

Ja?... Sigurno se šalite!...

TITO.

Nimalo! Prije dvie godine dodjoh jedne nedjelje u crkvu malo prije propoviedi. Bijah nekako zlovoljan i odlučim, da ću slušati propovied. Tema propoviedi bijaše deveta zapovied božja: „nepoželi žene bližnjega svoga“. Moram reći, da ste baš krasno propoviedali, ali sam osjećao, da je sva propovied krojena na me, kao ovaj moj kaput. Svi u crkvi stali pogledavati u me, osobito muževi, koji imaju mlade, liepe žene. Učinilo mi se je pače, kao da se neki podsmjehuju. Nemogu tajiti: znojio sam se od težke neprilike. Jedva sam dočekao kraj propoviedi, da pobjegnem iz crkve. Od toga vremena prošla me je volja ići na vaše propoviedi.

ŽUPNIK.

Žalim, ako je to uzrok, nu nije bila moja nakana uzeti vas za nišan.

TITO.

Medjutim nemojte misliti, da sam od toga vremena ostao bez spasonosnih nauka. Moj kućni propovjednik, — moja majka — drži mi po više put na dan podugačke propoviedi.

ŽUPNIK.

Hvalite Bogu, da ju još imate, inače bilo bi još više sablazni.

TITO.

Stroga je, užasno stroga. Postupa sa mnom kao s dječarcem od deset godina, . . . a moram vam priznati, da se i ja nje bojim kao diete, koje strepi pred materinom šibom.

ŽUPNIK.

Kamo sreće, da je to istina; al sudeć po vaših djelih, nebih rekao, da vam vaša majka ulieva toliki strah u srdce.

TITO.

Vjerujte! . . . Ako šta i učinim, biva kriomice, u potaji i na brzu ruku . . . Zato vas molim, da ob onom, što mi spočitnuste, pred majkom ništa nespomenete. Obećajete li? . . .

ŽUPNIK.

Uz uvjet, ako mi zadate rieč, da ćete se okaniti moje krčmarice.

TITO.

Obećajem! (Na stranu.) Tražit ću si drugo svratište!

ŽUPNIK srdačno.

Dragi moj gospodine kolatore! Recite mi, hoćete li se ipak jedanput popraviti?

TITO.

Sve je u božjoj ruci, a mi smo slabi ljudi! Nije li tako, gospodine župniče? . . . (Smije se.)

ŽUPNIK na stranu.

Izgubljena ovca! . . .

PRIZOR ČETRNAESTI.

PRIJAŠNJI. BRIGITA.

BRIGITA, unišav pruža ruku u susret župniku.

Dobro došli, dobro došli, vriedni moj g. župniče. Sve ove dane želila sam, da se s vami sastanem. Imam važna razgovora s vami.

ŽUPNIK, pokloniv se.

Uviek sam gotov na službu vaše milosti.

TITO na stranu.

Sigurno se tiče mene. (Glasno.) Možda ja smetam?..

BRIGITA.

O nimalo, dapače mi je drago, da si ovdje. Tiče se samo tebe, dragi Tito. Ti mi zadaješ najviše brige, kada moram kamo odputovati.

ŽUPNIK.

Razumijem vas, razumijem.

BRIGITA.

Lahkoumje moga gospodina sina neima granicâ.

TITO.

Ali majko! . . .

BRIGITA strogo.

Ni rieči! . . . (Župniku.) Sjetite se samo lanjske godine, kad bijah u Rogatcu . . . Nije minulo ni osam dana, što sam ostavila kuću, sjeo on u kočiju i odvezao se u Zagreb. Kuću i sve veliko gospodarstvo, baš kad su bile najveće radnje, kad je žetva bila . . .

TITO uleti u rieč.

Molim, žetva je bila već svršena . . .

BRIGITA kao gore.

Zabranjujem ti, da mi upadaš u rieč. Dakle u takovo vrieme ostavio svu brigu o kućanstvo i gospodarstvo mojoj maloj sirotici Olgi, . . . neizkusnomu, ludomu djetetu. Nije li to grozno? . . . Tá lahkoumnost u šestdesetgodišnjega čovjeka! . . .

ŽUPNIK.

Žalostno, žalostno!

TITO.

Ali draga majko, tà ovo nisu nove stvari gospodinu župniku.

BRIGITA.

Znam, znam! . . . Ali što je kasnije bilo u Zagrebu, kakvu sam sramotu od tebe doživjeti morala, toga g. župnik još nezna . . .

TITO.

Nije moguće, da ćete . . .

BRIGITA.

Nezaslužuješ obzira, . . . sve ću povjeriti gospodinu župniku . . .

TITO smješljivo župniku.

Mala pustolovina . . . ništa drugo . . .

BRIGITA gnjevno.

Pred menom to kažeš? (Župniku.) Čujte, vriedni prijatelju! . . . U Zagrebu bijaše upravo tada circus Riccioli. Medju inim osobljem bila tu i jedna orijašica Ursina, golema djevojčura negdje iz Švajcarske . . .

TITO.

Iz Trentina . . .

BRIGITA.

Svejedno, . . . prosto i glupo čeljade, koje je odraslo na planini medju govedi, a sada u cirkusu izvodi akrobatske vještine. Taj stvor bijaše kadar zaluditi moga gospodina sina, i on spleo s njom intiman odnošaj . . .

ŽUPNIK sklopiv ruke od čuda.

S orijašicom, šestdesetgodišnji starac! . . .

TITO.

O, krasna bijaše Ursina! . . . Nešto priprosta doduše, al dražestna . . . Koliki su se otimali za njezinu milost, pa nisu uspjeli . . .

BRIGITA *gnjevno.*

A ti si uspio! . . . Možda svojom mladošću, ili ljepotom? (*Župniku.*) Potrošiv novce, koje je uza se imao, stade pozajmljivati novac na mjenice uz najkraće plaćevne rokove. Opojen ludom strašću, razsipao je novac na svoju milostnicu nečuvenom lahkoumnošću, nemisleć na vraćanje. Mjenice dospjele, platio ih nije nitko i došlo do ovrhe. Zaplienili mu krasne, mlade konje, i nove karuce, moje vlastničtvo.

ŽUPNIK.

Nečuveno, nečuveno!

TITO *župniku tiho.*

Ah, da ste ju poznali! . . .

BRIGITA.

Na jedanput dobijem list iz Zagreba od našeg odvjetnika, gdje mi javlja tu sablazan i poručuje, da brzojavno doznačim dvie tisuće for., ako hoću da spasim konje i karuce . . .

ŽUPNIK.

I vi ste to učinili? . . .

BRIGITA.

Što mi je preostalo? Sami konji, čista englezka pasmina, bijahu i više vriedni . . . Dadoh platiti mjenice, a odvjetnika umolih, da s izkupljenimi karucami i konji odveze moga sina natrag na imanje.

TITO *župniku.*

To vam je sve! . . . Takova šta dogadja se i boljim ljudem od mene . . . Ljubovanje, mjenice i ovrha rastu na istom stablu . . . Ništa nova!

ŽUPNIK, *dignuv ruke.*

Prestanite, molim vas . . . Kako možete o takovih stvarih govoriti, kao o kakovoj bezazlenoj šali . . . Ta uvidite, za Boga, da je skrajnje vrieme, da se promienite.

TITO *lukavo župniku.*

Zar neživim sada kao pokornik?

BRIGITA.

Doduše od toga vremena prošla je godina dana i moram reći, da nisam ništa zla čula o njem.

ŽUPNIK *tiho postrance Titu.*

Ali ja, ja . . .

TITO *povukav ga za haljinu.*

Šutite, za Boga!

BRIGITA *župniku.*

Što velite, gospodine župniče!

ŽUPNIK.

Ništa . . . ništa! . . .

BRIGITA.

Kako rekoh nisam ništa čula, ali mu ipak nevjerujem. Moj gospodin sin misli, da još uviek živi u dobi, kad je bio husarski častnik. Nesretna bijaše zamisao, da ga dademo u vojnike, pa još u konjanike. Ja sam se, istina, tomu živo opirala, ali moj pokojni Justin htjeo je tako na svu silu. Iz moje staroplemićke porodice, govoraše on, bio je uviek, počam od moga šukundjeda, svaki mužkarac najprije vojnik. Tito mi je jedini sin, neka i on bude vojnik.

TITO.

Nekajem se, i hvalim za to momu dobromu otcu i na drugom svietu . . . U tom stališu mnogo sam se dobra naučio . . .

BRIGITA.

Još više zla . . . Deset godina služio je u jednoj husarskoj pukovniji i dotjerao do nadporučnika. U to umre moj muž i ja pozovem sina kući, da upravlja gospodarstvom . . .

TITO.

Za koji posao nisam, nota bene, imao nikada prave volje.

BRIGITA.

O tom sam se žalibože dosta rano uvjerila. Tim više volje pokazivao si za druge nekoristne, pače i mrzke stvari, koje si izvan otčinske kuće naučio. (Župniku.) Ljubovanje, kartanje, zaduživanje, nemar za gospodarstvo, to su bile glavne krieposti, koje je sa sobom poneo iz vojničtva.

TITO.

Sve sam to po malo znao, bivši još kod kuće.

BRIGITA skočiv.

Prosvjedujem svetčano! . . . U toj kući nisi imao prilike ništa zla vidjeti.

ŽUPNIK.

Tako je! . . . Ovo je uzoran kršćanski dom . . .

BRIGITA.

Bio! . . . Sada je moj sin u njem . . . Nezaboravite gosp. župniče! . . . Al da se vratim na prijašnje. Vidiv ja, kako mi jedini sin ide stranputicom u zreloj muževnoj dobi, uzeh ga nagovarati i zaklinjati, da se oženi. Brak će ga, mišljah, popraviti.

ŽUPNIK.

To je radikalno sredstvo.

BRIGITA.

Tako sam i ja umovala. Što je divljemu konju uzda, to je brak razuzdanu čovjeku, čula sam još od moje matere.

TITO.

No, pa sam se oženio sa četrdeset godinâ i vrlo srećno živio s mojom pokojnom suprugom.

BRIGITA.

Bijaše to plemenita, dobra duša. Poslije tri godine braka umre sirota, ostaviv nam jednogodišnju kćercu, našu Olgu . . .

ŽUPNIK.

Uboga žena!

BRIGITA.

Uboga, doista! Ali vjerujte mi, da je bolje, što je ranije umrla. U nje bijaše mehkoćutno, vrlo osjetljivo srdce. Uvjerena sam, da bi ju ubila nevjera njezina muža, koji je u zadnje vrieme prije njezine smrti počeo već zabraždjivati po staroj navadi.

ŽUPNIK.

Koli neplemenito!

TITO.

Oprostite, dragi župniče! toga vi nerazumijete. Brak vam je najveća monotonija . . .

ŽUPNIK.

Ali takav sretni brak!

TITO.

Nijedan brak nije sretan, ja bar mislim tako.

ŽUPNIK, sklopiv ruke na prsih.

Vi ste nesretan čovjek, ja vas žalim!

BRIGITA župniku.

Sad sudite! Takav čovjek je otac onoga nevinoga angjela, moje Olge, a tutor malodobnoga našega susjeda Marcela. Na jednoj i drugoj strani on je zvan, da tu djecu ćudoredno odgoji, da ih uči štediti, gospodariti, u obće da od njih stvori poštene, čestite ljude. Moj Tito i taj zadatak! Pomislite si, gospodine župniče!

ŽUPNIK.

Svakako čudnovata stvar

TITO.

Zato vas imam, draga majčice! Što sam ja ovdje u kući? Ništa! I dan danas stojim pod vašom komandom.

BRIGITA.

To je sreća tvoja! . . . Ali sada odlazim i gotov me je strah, kad pomislim, da ćeš ostati bez nadzora. (Župniku.) Zato sam nakanila umoliti vas, gospodine župniče, da za moga odsustva pripazite na moga dobrijana...

ŽUPNIK.

To sam dužan već kao dušobrižnik njegov . . .

BRIGITA.

Pazite, da mi djeca nevide zla primjera . . .

ŽUPNIK Titu.

S vašom dozvolom doći ću vam češće u pohode...

TITO.

Biti ću vam osobito zahvalan. Znate i sami, kako je dosadno na ladanju.

BRIGITA župniku.

Ali molim samo strogo pazite!

TITO na stranu.

Lahko ćemo za taj nadzor!

BRIGITA tiho župniku.

Osobito da sa služavkami . . . Vi me razumijete?..

ŽUPNIK isto tako.

Podpuno!

TITO.

Vi ćete se uvjeriti, majčice, da su sve vaše bojazni bile neosnovane.

BRIGITA.

Prijateljski nadzor neće ti škoditi! . . . Ah jedva čekam, da se iz Rogatca vratim . . . Onda ću što brže

prirediti sve za udaju naše Olge za Marcela, a kad to bude jedanput gotovo, moći ću bar bezbrižno živjeti... Marcel će se preseliti k nam i upravljati gospodarstvom, ... a sva moja briga biti će pazit na moga sina, da se pristojno vlada i da nepravi sablazni.

TITO na stranu.

Na zdravlje!... Liepi izgledi!

ŽUPNIK.

To će biti krasan brak... Gospodična Olga milo je i ljubezno djevojče, a Marcel uredan i marljiv gospodar.

PRIZOR PETNAESTI.

OLGA unidje naglo i ljutito u usobu, nikoga nepogledav. PRIJAŠNJI. Malo zatim dodje JANKO noseć posudje na tasi i počme odmah stol prostirati.

OLGA.

Neću ga ni pogledati, kada dodje, ... sram ga bilo!

BRIGITA.

Što je, Olgice?

OLGA.

Svi su već tu, a njega još nema, ... a kao najmladji morao bi prvi doći...

TITO.

Marcel?...

ŽUPNIK.

Nije još kasno!...

OLGA.

Obećao mi je jučer, da će prije svih doći i šetati sa mnom po našem perivoju, a sada su već svi ovdje, sve je za put spremno, i doručak je gotov, i ja sam već jako gladna, — i svi su gladni, a njega nema.

BRIGITA.

Strpi se, diete drago! Sigurno ga je nešto zapriečilo. Moraš znati, da je on sám na svom dobru sa družinom. Ti još neznaš, što je to biti bez ikakove pomoći. Kada budeš njegova žena, vidjeti ćeš, da nije lahak posao gospodariti i upravljati.

OLGA.

Ja se već sada veselim svomu budućemu zvanju. Dosada sam imala samo neku vlast u sobi i kuhinji, a onda ću u svem dieliti vlast sa svojim mužem. Dvorište, vrt, staje, kokošnjak, kotac, polje, vinograd, pivnica, mlini — sve će to biti pod mojom vlasti. Hvala Bogu, da umijem jahati. Na mom hitrom ponny-u obilaziti ću svaki dan sva tri naša dobra, svakamo ću prigledati, svakamo zaviriti . . .

JANKO na stranu.

Daj mi Bože to doživiti!

ŽUPNIK smješljivo.

Liepo, liepo!

OLGA.

Kad bude ružno vrieme, ili zima, nositi ću visoke čizme, da mogu i po blatu u staju. Tu ću paziti kako se stoka hrani i čisti, kako se krave doje, kako se mlieko u lambure toči itd.; onda ću prigledati moje turopoljske šćetinare, dati ću pred mojima očima nahraniti živad, riečju na sve ću prispjeti . . .

TITO.

Al onda moraš rano ustajati, ne kao dosele . . .

JANKO na stranu.

U deset sati!

OLGA.

I na to sam već mislila. Nad mojom posteljom bit će namještena ura budilica . . . Ako ona neprobudi, nek me slobodno Marcel vodom polije.

BRIGITA.

Ah, to neide! . . .

OLGA.

Al mora tako biti, ako se hoće red u kući. (Župniku.) Ja sam jako stroga, kad se radi o redu u kući. Naša služinčad me radi toga već i ogovara. Veli, da ništa nerazumijem . . .

JANKO na stranu.

To ja uviek kažem . . .

OLGA.

Al da uviek zanovetam.

JANKO kao gore.

Živa istina!

OLGA okrene se pram Janku žestoko.

Al to nije istina . . .

JANKO prestrašeno.

Molim ponizno, ta ja ništa nekažem. (Na stranu.) Nije moguće, da je čula, što sam u sebi rekao.

ŽUPNIK.

Kako bi bila istina . . . Od malih nogu živite u gospodarstvu . . .

BRIGITA.

Pod mojom pazkom . . .

OLGA župniku.

I dvie godine sam bila u zavodu „sacre coeur“ u Gradcu, gdje sam sve naučila . . . Bez šale ja vam znam sve!

BRIGITA.

Sve vrsti ručnoga posla i izvrstno kuhati . . . Kažem vam izvrstno!

OLGA.

Današnji doručak pravljen je po mojoj uputi . . . Vidjet ćete, gosp. župniče, kako je izvrstan.

ŽUPNIK.

O već se unapried veselim!

TITO.

I ja, i ja! Moram priznati, da sam i sám već gladan.

JANKO.

Stol je prostrt!

BIGITA i OLGA.

Doručak odavna već gotov!

BRIGITA.

Al samo jedan gost fali!

PRIZOR ŠESTNAESTI.

PRIJAŠNJI i POLONKA.

POLONKA.

Gospodin Marcel upravo je sada ujašio u dvorište.

OLGA.

Hvala Bogu!

ŽUPNIK.

Baš na vrieme!

OLGA Polonki.

Reci mu, neka se žuri gore, jer da ga odavna čekamo! (U to se vrata otvore i Marcel se pojavi.) Ali, evo ga! Već je ovdje . . . (Janku.) Doručak! . . . (Polonka i Janko izadju na vrata.)

PRIZOR SEDAMNAESTI.

PRIJAŠNJI bez Janka i Polonke. MARCEL. Nešto kasnije opet JANKO.

MARCEL.

Izvinite gospodje i gospodo! (Gleda na sat.) Zakasnio sam za mnogo, ali nezgoda kod kuće . . . (Pristupi k Brigiti poljubi joj ruku.)

SVI.

Šta, šta se je dogodilo?

MARCEL.

Moja krasna Bjelanka, iduć jutros na vodu, počela djipati od obiesti i zaletiv se preskočila prieko jarka uz cestu . . .

TITO.

Bravo!

OLGA.

Koli nepristojno!

MARCEL.

Na nesreću posrne u isti čas, padne i gane si nogu u koljenu. Trebalo je čitavu uru, dok su ju gore dopremili i ja joj koljeno uravnao . . .

TITO.

Bravo! Bravo!

OLGA ljutito.

Ti joj koljeno uravnao? . . . (Na stranu.) Bezsramna djevojka!

MARCEL.

Slučajno naučio sam taj posao u Altenburgu, gdje sam polazio gospodarske nauke. Jedva sam počeo gospodariti, već sam imao priliku upotriebiti tu vještinu. Siguran sam, da nijedan živinar nebi bolje taj posao obavio. Za tjedan dana moja će Bjelanka moći izać na pašu.

OLGA za se u čudu.

Na pašu? . . . (Glasno Marcelu.) A tko je ta Bjelanka?

MARCEL.

Bjelanka je ures moje stoke, mlada čistokrvna kravica, koja mi daje svaki dan petnaest litara najboljega mlieka . . .

OLGA za se.

Dakle kravica, — hvala Bogu!

BRIGITA župniku potiho.

To vam je izvrstan gospodar! . . . Dušom i tielom gospodar!

ŽUPNIK isto tako.

Velika preporuka kod mlada čovjeka!

BRIGITA naumice veoma glasno.

Doista, gospodine župniče . . . Bar znam, da u dobrih rukuh ostavljam naše diete i imetak. S tom utjehom razstati ću se ovim svietom.

TITO.

Oh, majčice, ja ću se žrtvovati za svoje diete . . .

BRIGITA

Ti? (Smije se glasno.) A tko o tebi govori? . . .

ŽUPNIK.

Nemisli se na vas . . . Ah, kako ste naivan! . . .

TITO.

Nego na koga? . . .

ŽUPNIK.

Govorimo o gospodinu Marcelu. (U to unidje Janko, noseć na velikoj tasi doručak.)

MARCEL, koji je dosada razgovarao s Olgom.

Izvolievate, gospodine župniče?

ŽUPNIK ustane sa sjedala.

O, drage volje, doručak je donešen!

MARCEL.

Istina! (Na stranu.) Malo nesporazumljenje!

BRIGITA, ustavši takodjer.

Molim liepo gospodo!

TITO, ponudiv joj ruku.

Draga, dobra majčice!

BRIGITA.

Tito! Tito!

TITO, vodeć ju k stolu.

Bit ćete zadovoljni sa mnom!

ŽUPNIK, iduć uz Brigitu s druge strane.

Ja ću paziti, da se nikakova sablazan nedogodi!

(Posjedaju oko stola. Župnik s desna Brigiti, Tito s lieva. Marcel i Olga sjede jedno uz drugo. Janko dvori oko stola, noseć jelo.)

BRIGITA prama Marcelu.

Tvoj susjed mladi Borković došao je, kako čujem, kući na dopust.

MARCEL.

Još prekjučer!... Bio je s otcem kod mene.

OLGA.

Je li avancirao?

MARCEL.

Ne, još i sada je poručnik...

OLGA.

Petu godinu... Siromah! Neće nikada postati general.

TITO prama Marcelu.

Ima li dugovâ?

MARCEL.

Zato je i došao kući... Ima u hiljade duga, koje će trebat brzo platiti... Inače morat će kvitirati.

BRIGITA.

Čudnovato, da je takav razsipnik, a otac je poznati skupac.

TITO.

Možda je krivo, da sam mu ja krstni kum.

BRIGITA.

A, sbilja! tada mi je jasno!

ŽUPNIK.

Izvinite, milostiva gospodjo! . . . Ja jedem ovdje izvrstnu hladnetinu, a nemogu pogoditi kakovo je to meso?..

OLGA.

To je žaba!

ŽUPNIK skoči sa stolca.

Žaba! . . . Čašu vina, Janko! . . . Davi me! . . Prokleta žaba! (Izpije naglo čašu, koju mu Janko natoči.)

SVI ustav sa sjedala.

Ali gospodine župniče.

ŽUPNIK stresa se.

Brr! . . . Zašto mi niste prije kazali? . . . Meni se gade žabe!

BRIGITA.

Nije to žaba, kako vi mislite. To je izvrstna morska riba, koju naši primorci zovu žabom. Jučer ju posve frišku dobih iz Rieke od moje prijateljice . . . Fina je to, vrlo tečna riba.

ŽUPNIK.

Vjerujem, vjerujem, — ali se zove žaba, . . . mora svakako da je u rodu s timi gadnimi stvorovi . . .

BRIGITA Janku.

Odnesi tu hladnetinu! (Janko učini to.)

MARCEL točeć župniku.

Zadavimo tu žabu, gospodine župniče! U vaše zdravlje!

(Svi se kucaju sa župnikom.)

ŽUPNIK.

Hvala, hvala! Ja sam glede jestvina velik konservativac . . . Jedem samo to, čega ima u našem kraju . . . i što se onako čestito po hrvatski priredi . . .

OLGA.

O, molim, gospodine župniče, — žaba je bila izvrstno pripravljena. Sami ste priznali.

ŽUPNIK.

Istina! ali žaba je žaba, to nemože biti dobro.

(Janko dvori medjutim drugom jestvinom.)

TITO.

U mene je jak želudac, — meni se nikoje jelo negadi. To imam zahvaliti vojničtvu. Tamo se neizbira mnogo, osobito u ratno vrieme. Kad smo 1848. godine u Italiji vojevali, uzesmo na maršu peći staro kljuse. Govedâ nismo nigdje dobiti mogli. Jedva se je koža počela nešto žariti, stali trubiti na alarm. Mi gladni kao vuci, tu se konjetina peče, a tamo treba odmah oružje pograbiti. Što nam je preostalo? Tko je dospio, odsjeko si komad skoro posve priesna konjskog mesa i hvalio Bogu, da je šta ugrabio. Bilo je doduše još sve krvavo....

ŽUPNIK pridigav malko svoj tanjir.

Kao i ovo ovdje.

OLGA.

Ah, koja prispodoba! Konjsko staro meso i najfiniji beefsteak na englezku pečen. Nema ništa tečnijega, nego tako pečeno meso sa sardelnim maslacem.

BRIGITA.

Gospodin župnik valjda nepodnosi sukrvna mesa...

ŽUPNIK.

Sigurno ne!... (Na stranu.) Nisam grabežljivac, da jedem sirovo meso.

MARCEL Olgi.

Nezaboravi to!... Drugi put mora biti beefsteak posve dobro pečen!

OLGA.

Gospodin župnik odsudjuje moju kuharsku vještinu.

ŽUPNIK.

Izvinite, gospodično! . . . Ja sam čovjek stare dobe, kad se još nije znalo u nas za takove novotarije.

(Janko dvori sirom.)

MARCEL.

Roquefortski sir! . . . To vam osobito preporučam, gospodine župniče!

OLGA.

Najpikantniji sir!

ŽUPNIK prignuv se k siru, da bolje vidi, silno kihne.

Ah, taj oštri vonj! (Odkloni.)

TITO.

Izvolite samo kušati . . .

ŽUPNIK.

Ne, ne! . . . Moj nos svetčano protestira!

BRIGITA.

Ah, kako mi je žao! . . . Vi ćete gladni ustati od stola . . .

OLGA.

Niste upravo ništa jeli . . .

TITO.

Nešto žabe . . .

ŽUPNIK prama Titu molećim glasom.

Molim Vas! . . . (Brzo pije čašu vina.)

TITO.

Pravo govoreć, gosp. župnik nema krivo, kada kori tu stránu kuhinju. I naša hrvatska kuhinja ima izvrstnih stvari za doručak.

ŽUPNIK.

Sveta istina!

TITO.

Na primjer: bošpor od purana!

ŽUPNIK.

Pržolica s kiselimi krastavci ili paprikom.

TITO.

Izvrstno!... Pa k tomu razpuznjenca sira.

ŽUPNIK.

Božanstveno!...

(Janko dvori kavom.)

OLGA županiku.

Prvom prilikom ću vas podvoriti upravo takovim doručkom.

TITO.

Siguran sam, da će gosp. župnik mnogo zadovoljniji ustati od stola...

MARCEL.

Nego sada... vjerujem!

ŽUPNIK za se.

Upravo sam gladan.

BRIGITA.

Ovu ćemo pogrešku prvom prilikom popraviti. Kad bude Olgin pir, biti će pravi hrvatski objed. Da, skoro sam zaboravila! Marcele, budi spreman, jer moja je želja da vjenčanje čim prije bude.

MARCEL.

O, i moja!...

OLGA.

I moja!...

ŽUPNIK.

Svih nas! To svi od srca želimo!

JANKO na stranu.

Ja ne,... jedan gospodar više!

BRIGITA župniku.

Prvu nedjelju izza moga povratka iz Rogatca želim da bude prvi ozov u crkvi.

MARCEL, uhvativ Olgu za ruku.

Čuješ li Olgice!

OLGA pleska rukama.

Ah to je divno!

ŽUPNIK.

Kako dugo će ostati Vaša milost u Rogatcu?

BRIGITA.

Bar mjesec danâ.

OLGA.

Tako dugo! . . .

TITO za se.

Tako kratko! . . .

BRIGITA.

To je najmanje, što moram ondje ostati . . .

PRIZOR OSAMNAESTI.

PRIJAŠNJI. POLONKA

odjevena za put, nosi šešir u ruci i suncobran, a na ruci ogrtač za Brigitu.

POLONKA.

Kočija je zaprežena!

BRIGITA ustajuć.

Gospoda će dozvoliti . . . (Svestrano se naklanjaju.)

TITO na stranu.

Sviće mi zora slobode!

ŽUPNIK Brigiti, koja si namiešta šešir pred zrcalom.

Želim Vašoj milosti srećan put i najugodniji boravak u liečilištu!

BRIGITA.

Hvala, dragi župniče! (Polonki.) Moj ogrtač! (Župniku.) Vas pako još jedanput molim, da imate pazku na ovaj dom.

ŽUPNIK.

Nemajte brige, Vaša milosti, pazit ću kao Cerber.

TITO na stranu.

I tebi će se naći tvoj Herkul.

BRIGITA Olgi, ogrliv ju.

S Bogom, drago diete! Čuvaj svoje zdravlje i liepo upravljaj u kući.

OLGA.

Hoću majčice!

BRIGITA pruživ Titu ruku, koju ovaj poljubi.

Tito! (Pruži zatim Marcelu ruku, koju ovaj takodjer poljubi.) Marcele! . . . Pazite mi na Olgu!

JANKO.

Srećan put, Vaša milosti!

BRIGITA.

S Bogom, Janko! . . . Da sve u redu nadjem, kad se vratim! . . . Ajdemo, gospodo!

(Izilaze Brigita, Olga, župnik, Tito, Marcel.)

JANKO Polonki brzo.

Jedan poljubac!

POLONKA.

Samo brzo! (Poljube se.)

JANKO.

Čuvaj se konobara!

POLONKA.

Prste k sebi od Janice! (Ode žurno za drugimi.)

PRIZOR DEVETNAESTI.

JANKO (sám.) Odmah zatim JANICA.

Odoše! . . . Sada samo brzo! . . . Nesmijem ni časa izgubiti! (Prileti k brzo lievim vratam i otvori ih.) Janice, Janice! Brzo amo!

JANICA pojaviv se na lievih vratih.

Što hoćete, Janko!

JANKO.

Neoklevaj! . . . Dodji amo i sjedi kraj mene! (Namiešta dva stolca uz kredencu.) Ima tu krasnih zalogajacâ i dobra vina.

JANICA pristupi kredenci.

Ako tko nadodje!

JANKO meće joj ribe na tanjir.

Neskanjivaj se, već sjedi i jedi! (Povuče silom Janicu na stolac.) Evo ti vilica, nož! . . . Samo brzo jedi, ne po seljački, kao da ti se neće.

JANICA jeduć.

Jesti ću po gospodski . . . gospoda sve brzo rade.

JANKO, jeduć takodjer.

Sve, sve, . . . samo kad treba plaćati, onda su tromi kao i seljaci.

JANICA.

Kada dodje ovrhovoditelj, traže po svih džepovih . . .

JANKO.

I ništa nenadju . . .

JANICA.

Baš kao mi seljaci . . .

JANKO toči vino u čaše.

Pijmo Janice! . . . To ti je francezko vino! (Piju oba.)

JANICA.

Posve kao naše! (Otare si usta rukavom.)

JANKO.

Još jednu Janice! (Toči joj u čašu.)

JANICA.

Vi ćete mi pomiešati glavu!

JANKO.

Založi prije toga mesa!

JANICA pogleda.

Ovo krvavo! . . . To neka ostane gospodi!

JANKO.

Ti si kao tvoj župnik! . . . Hoćeš li možda sira?

JANICA primiriši.

Hu! majko božja! . . . To zaudara kao pljesnivo platno . . . (Pljune na stranu.)

JANKO založiv sira.

Da samo znaš kako je izvrstan! . . . Gospodski sir!

JANICA.

Gospoda koješta jedu . . . Ja volim frižki kravlji sir s crljenim lukom . . .

JANKO.

U naše zdravlje, Janice! (Kucaju se i piju.) Ah, kako je sladko za tim sirom!

JANICA.

Meni se već mieša u glavi! . . . Idem ja!

JANKO.

Kamo ćeš, dušice? . . .

JANICA.

Spremati sobu naše gospodične . . .

JANKO.

Ostaj još malo, da se razgovaramo . . .

JANICA.

Gospoda idu! (Brzo zamakne u sobu na lievo.)

JANKO.

Gospoda idu! (Priskoči ka kredenci i brzo pije čašu vina.)

PRIZOR DVADESETI.

TITO. ŽUPNIK. MARCEL i OLGA stupe na glavna vrata.

TITO.

Sada je zrak čist!

ŽUPNIK.

Kako to mislite?

TITO.

Gledajte, kako voljko, slobodno dišem. (Odiše slašću.)

ŽUPNIK.

Vidim, vidim!

OLGA.

Strašna vrućina, već sada!

MARCEL.

Sigurno ima dvadeset i pet stupnjeva Reaumira.

TITO.

Šteta samo, da neću dugo tako slobodno disati, samo jedan mjesec!

ŽUPNIK.

Vi nišanite na svoju majku.

TITO.

Pogodili ste!

OLGA.

Ajdemo u vrt, Marcele! Pokazat ću ti moje cvieće!

MARCEL.

Ajdemo, ajdemo!

(Odu na glavna vrata.)

PRIZOR DVADESET PRVI.

ŽUPNIK. TITO i JANKO.

TITO.

Pod stare dane držan sam na uzdi kao diete! (Janku.) No, jesi li već gotov!

JANKO.

Jesam, vaša milosti. Zapoviedate što?

TITO.

Daj zapregnut lahku moju kočijicu, izvesti ću se malko!

JANKO.

Bit ćete služeni! (Ode na glavna vrata.)

PRIZOR DVADESET DRUGI.

ŽUPNIK i TITO.

ŽUPNIK.

Ona uzda nimalo vam neškodi! Pomislite na vaš odnošaj s Ursinom! Zar se je to pristojalo?

TITO smijuć se.

Ah, Ursina! . . . Samo da ste ju vidjeli, dragi župniče! Silna vam je ta djevojka, . . . heroička ljepota! Kad me je pri večernjoj pouzdanoj zabavi, razigrana vatrenim šampanjcem, ogrlila svojima snažnima rukama, mislio sam, da moram izdahnuti na njezinih grudih!

ŽUPNIK.

Molim vas prestanite, jer meni se koža ježi, slušajuć te bogumrzke pripoviesti. (Na stranu.) Izgubljena ovca!

TITO.

Umirite se, dragi župniče! To bijaše moj prvi, ali i poslednji odnošaj s orjašicom! Ja sam tu pustolovinu orijaški platio! . . .

PRIZOR DVADESET TREĆI.

PRIJAŠNJI. JANKO unide na glavna vrata.

JANKO.

Jedna strana mlada gospodja želi govoriti s vašom milosti!

TITO naglo.

Mlada gospodja . . . Neka unide! . . .

JANKO otvori vrata.

PRIZOR DVADESET ČETVRTI.

PRIJAŠNJI. GIZELA.

GIZELA u elegantnom putnom odielu. Koketno se nakloni.

Imam li čast s gospodinom vlastelinom Dobročajem?

TITO.

Stojim vam na službu.

GIZELA.

Ja sam udova trgovca Dornera iz Zagreba i putujem u Sutinske toplice . . .

TITO na stranu.

Krasna udovica!

GIZELA.

Na putu desi mi se velika nesreća . . .

TITO.

Je li moguće?

ŽUPNIK.

Nesreća?

GIZELA.

Jest, nesreća! . . . Nedaleko od vašega dvora slomi se os moje kočije i ja moradoh izaći iz karuca . . .

TITO.

Žalim vas, veoma žalim milostivna gospodjo, . . . ali tomu je lahko pomoći. Moj vlastelinski kovač uredit će tu stvar još danas.

GIZELA.

Još danas?... Morat ću, dakle, čekati više urâ.

TITO.

Neće preostati ino!... Medjutim vam nudim svoj krov i iskreno gostoljublje...

GIZELA.

Vrlo sam zahvalna, al moram priznati, da moram još prije podne stići u Sutinsko, gdje imam važna razgovora s prijateljicom, koja poslije objeda odilazi u Varaždin.

TITO.

Ako vam je toli hitno,... ja ću vas odmah onamo odvesti, a stvari ćemo dopremiti kasnije! (Janku.) Je li kočija zapregnuta?

JANKO.

Na službu, vaša milosti!

TITO Janku.

Moj šešir, amo!... (Na stranu.) Sudbina mi šalje krasnu ljubavnu zgodu!

JANKO donese šešir.

TITO.

Do vidjenja, gospodine župniče!... Prepuštam vas brizi moje kćeri. (Ponudi ruku Gizeli.) Izvolite!

ŽUPNIK tiho sa strane, uhvativ za ruku Tita.

Kada ćete se vratiti?

TITO

glasno, izilazeć na glavna vrata, kud za njim i Janko izadje.

Neznam,... idem za svojom zviezdom!

ŽUPNIK.

Izgubljena ovca!

(Zastor brzo pade.)

ČIN DRUGI.

Dvor Dobročajev sa licem u vrt. Na velika staklena vrata, kroz koja se vidi u oveću sobu, izilazi se na prostranu terasu, s koje se po kamenih stubah silazi u perivoj, gdje su mjestimice ponamještene klupe i sjedala uz stabla i hrpe grmića. Na terasi namješten je okrugao, poveći stol sa ukusnimi stolci naslonjači od drva.

PRIZOR PRVI.

JANKO. JANICA **nosi na tasi više čašâ limunade, te meće to na stol.**

JANKO.

Tako liepo; metni na stol, a ovdje ima limuna, sladora i vode, ako bi tko htjeo popraviti taj hladni napitak. **(Metne na stol tanjir s limuni i nasjecana sladora.)**

JANICA.

Sad nikoga tu nema, a malo prije su svi ovdje bili.

JANKO.

Jamačno su otišli u vrt na onaj humak, s koga se vidi na naše oranice. Odonud gledaju na naše strnište.

JANICA.

Što gledaju?

JANKO.

Imaju, Boga mi, i šta gledati. Tamo naš gospodin Tito jaše u sav trk s onom mladom udovicom . . .

JANICA.

Koja svaki dan k nam dolazi? . . .

JANKO.

Dà, ... kojoj se je nedavno pred našim dvorom slomila os od kočije; na nesreću baš pred našim dvorom.

JANICA.

I jest nesreća, kada os pukne.

JANKO.

Još veća, ako pukne pred našim dvorom, razumiješ li?

JANICA.

Dakako da razumijem!

JANKO.

Da čujem! reci, dè?

JANICA.

Eh, odkud bi ja znala, što vi mislite.

JANKO.

Vidiš, da si guska! Dakle čuj mene! ... Odkad je ona os pukla pred našim dvorom, ide naopako kod nas. Naš gospodin Tito pomahnitao za udovicom...

JANICA.

To znamo svi ...

JANKO.

I silno troši rad nje, ... što vi opet neznate.

JANICA.

Je li moguće? ...

JANKO.

Biti će strašna pokora, kada se natrag vrati stara gospodja ... Neće naći ni novčića kod kuće.

JANICA.

A tko je ta udovica, da toliko troši na nju?

JANKO.

Žensko stvorenje, angjelska lica i vražjih očiju, koje bi čovjeka odvele na kraj svieta... Baš kao tvoje!...

JANICA.

Idite s Bogom, Janko, baš ludo govorite! Sad još neznam, tko je ona udovica?

JANKO.

Što ja znam . . . Kažu, da je bogata kramarica iz Zagreba. Da je kramarica, to vjerujem, ali da je bogata, to nije nikomu na čelu napisano . . .

JANICA.

Kramarica, pa zna jašiti . . .

JANKO.

To je, što se našemu gospodinu najviše dopada . . . Čitav bies od žene! . . . Al evo dolaze . . . Idi sada! (Janica ode na staklena vrata.) Već je i vrieme, jer bi se limunada doskora utoplila.

PRIZOR DRUGI.

PRIJAŠNJI. OLGA. IRENA. SILVIN dolaze iz perivoja s desna.

OLGA.

Gospoja Dornerova upravo divno jaši!

SILVIN.

Mogla bi kod svake utrke sudjelovati.

OLGA.

Otac ju je jedva dostigao, a on je bar izvrstan jahač! . . . (Janku.) Je li gotova limunada?

JANKO.

Na službu, gospodično!

OLGA.

Donesi ju!

IRENA.

Još smo vruće od hoda, nećemo smjeti odmah piti.

SILVIN.

Išli smo posve polagano, a nije ni tolika vrućina, jer je već sunce zapalo.

OLGA

Ah, svaki dan se veselim večeri . . . Tako su krasne, a noći upravo čarobne. Ta mjesečina, hladno povjetarce, šum potoka, tajinstvenost noćnih siena . . .

SILVIN.

K svemu tomu zaljubljeno srdce . . .

OLGA.

U koga?

IRENA.

Nije li suvišno pitati?

OLGA.

Misliš li mene, Ireno?

IRENA.

To je bar posve naravno.

OLGA Janku, koji je dvorio limunadom.

Metni tasu na sjedalo i čekaj dok te zovnem!

JANKO, odilazeć za se.

Ovdje je sve zaljubljeno! . . . Sretne li kuće!

OLGA Ireni.

Naravno veliš, valjda zato, jer sam zaručena?

IRENA zvedljivo.

Zaručena od ljubavi . . .

SILVIN.

Koja traje još od malih nogu . . . Nije li tako, gospodično?

OLGA.

Jest, jest! . . . Ili, kako uzmete . . .

IRENA kao gore.

Zar bi moguće bilo, da je tvoje čuvstvo prama Marcelu ohladnilo? . . .

SILVIN.

Ali Ireno! . . . Takovo pitanje? . . .

OLGA.

O neka samo pita, — ja ću joj odgovoriti, da je čuvstvo moje isto ostalo.

SILVIN.

Zar vas Marcel neljubi?

OLGA.

Nemogu reći.

IRENA.

Svi su uvjereni, da te iskreno ljubi? Zar ti nisi?

OLGA.

Kako kad.

SILVIN.

Tako? . . . Koji povod može biti, gospodično, da sumnjate o njegovoj ljubavi?

OLGA.

Koji povod? . . . Hm! . . . To vam neću kazati! . . .

IRENA.

To je tajna!

OLGA.

Jest i nije.

SILVIN.

Možda prijašnji kakav ljubovni odnošaj . . .

OLGA naglo i strastveno.

S kim? . . . Govorite! . . .

SILVIN.

Ja neznam ništa . . . Usudio sam se samo pitati...

OLGA.

To bi još trebala! . . . Odmah bi ga ostavila . . .

IRENA.

Do toga valjda neće doći . . .

OLGA.

Sve je moguće, . . . ja sam strašno svoje glave . . .

IRENA za se.

Ah, kad bi Marcel tada po me došao! . . .

SILVIN za se.

Ova nada bila bi izvrstna partija za me. (Glasno.) Ja bih se okladio, gospodično, da imate krivo mnienje o mužkarcih.

OLGA.

Netajim . . . Svi su jednaki.

SILVIN.

U čem, ako se smije znati?

OLGA.

U neiskrenosti i nestalnosti . . .

SILVIN.

To bi vrlo žalostno bilo.

IRENA.

Imaš pravo, Olgice. Sadanji mužkarci nezaslužuju naše ljubavi . . .

OLGA.

Nekoč je to bilo posve drugčije . . .

SILVIN.

Kada?

OLGA.

U staro doba ... Ah, koliko sam krasnih stvari čitala iz starijih viekovâ ... Onda je cvala prava ljubav.. (Silvinu.) Jeste li već čitali Manzonieve „Vjerenike“.

SILVIN.

Tako po prilici ... Poznata mi je stvar! ...

OLGA.

To su bili vjerenici! ... Toga Renza trebalo bi pozlatiti! (Ireni.) Pomisli samo, draga Irenice! njegova zaručnica imala je kugu, pa ju je ipak oženio ...

IRENA.

Vidi se, da je bio tvrd značaj ...

OLGA.

A njegova zaručnica bijaše uz to velika sirota, koja nije ništa imala, nego dobro, pošteno srdce ...

IRENA.

O dan danas nebi se sigurno udala! ...

OLGA.

Danas se samo gleda na miraz.

SILVIN

Tomu su krive gospodje, koje ljube razkošan život.

OLGA.

Nipošto! ... I tu su krivi mužkarci, koji žele o mirazu svoje žene sjajno živjeti ...

SILVIN.

To su riedki slučajevi ...

OLGA.

Svi su jednaki ... Svi!

IRENA zvjedljivo.

Negovori tako!... Zaboravljaš, da i sama zaručnika...

OLGA.

Pravo imaš, negovorimo o tom... (Tiho Ireni.) Kad budemo na sámu, kazat ću ti više toga... (Glasno.) Čudim se, da još nema naših jahača. (Zvoni.) Mi odosmo sa humka baš, kada su naumili vratit se kući; mogli su već odavna dojašiti natrag.

PRIZOR TREĆI.

PRIJAŠNJI. JANKO.

JANKO.

Zapoviedate, gospodično?

OLGA.

Je li otac već došao kući sa gospodjom?

JANKO.

Malo prije su dojašili... Sada se presvlače...

OLGA.

Dobro, dobro!... Ako tko dodje, gospodin Marcel ili tko drugi, javi mi odmah.

JANKO.

Došao je prije pol ure jedan trgovac sa žitom, koji bi želio govoriti sa starim gospodinom...

OLGA.

Taj me nezanima, neka samo čeka...

(Janko ode.)

PRIZOR ČETVRTI.

PRIJAŠNJI bez JANKA.

IRENA Olgi.

Tvomu otcu biti će vrlo dugočasno, kada gospodja Dornerova ode iz kupališta . . .

OLGA.

Bez dvojbe, on je sav zaniet njezinom osobom.

SILVIN.

Nije čudo! . . . Liepa je, mlada udova, živa duha, uz to izvrstna jahačica, . . . što se otcu na njoj najviše mili . . .

OLGA Silvinu.

Kako dugo poznajete gospodju Dornerovu?

SILVIN.

Ima tomu tri godine, dok je još bila djevojka, a naša ulanska pukovnija ležala u Subotici . . . Tamo u blizini, na svojoj pusti, živi joj otac kao husarski častnik u miru, pa od duga časa naučio je svoju jedinicu izvrstno jašiti. Ta njezina vještina mnoge je naše častnike začarala, a i ona je često znala kazati, da neće za nikoga drugoga poći, nego za konjaničkoga častnika... Kad tamo, zaprosi ju mlad trgovac, i ona na naše veliko čudo privoli . . . Vjenčali se i odselili u Zagreb, gdje je muž otvorio trgovinu, ali već za poldrug godine umro . . . Ostala udovicom! . . .

IRENA.

Uboga! . . . (Prama Olgi.) Premda se čini, da baš jako nežali za njim . . . (Smješljivo.) Šta misliš, Silvine?

SILVIN.

Nije nikakovo čudo . . . Koliko znam, nije od ljubavi zanj pošla . . . Jedna i druga strana mislila je okoristit se tim brakom.

OLGA.

Nije im sudjeno bilo dugo u njem živjeti . . .

SILVIN.

Sva sreća! . . . Njihovi posve različiti temperamenti neobećavahu srećan, složan brak . . . Pokojni Dorner bijaše čovjek blage, mirne ćudi, uz to sušičav, . . . a njegova žena živa kao vatra, jedra i zdrava.

IRENA.

Bolje, da je pošla za kakova častnika . . . Takova žena spada više u pukovniju, nego li u mirni brak . . .

SILVIN.

Da nije bilo njezina otca, koji je želio, da podje za toga trgovca, ona bi bila danas . . .

IRENA.

Udana za častnika . . .

OLGA.

Konjaničkog?

SILVIN.

Bez dvojbe.

OLGA.

Od vaše pukovnije?

SILVIN.

Po svoj prilici!

IRENA lukavo.

Možda baš za te, Silvine!

SILVIN nehajno.

Možebit! . . . Sa mnom je vrlo rado plesala i zabavljala se.

PRIZOR PETI.

JANKO. PRIJAŠNJI.

JANKO Olgi.

Gospodin otac moli, da izvolite odmah gore doći!

OLGA.

Zar je takova preša?

JANKO.

Nemožemo nikako naći novi ovratnik, što ga je gospodinu otcu doniela gospodja Dornerova.

OLGA

Novi ovratnik... Ha! sjećam se!... Ja sam ga spravila, al kamo? To je pitanje!...

IRENA.

Idemo ga potražiti, ja sam vrlo sretne ruke...

OLGA.

Hajdemo!... Gospodin će Silvin dotle izviniti... (Nakloni se Silvinu.)

SILVIN.

Ja bih takodjer ponudio svoju pomoć, al u tom poslu vrlo sam neokretan... (Poprati Olgu i Irenu, koje odu na staklena vrata sa Jankom.)

PRIZOR ŠESTI.

SILVIN sám, suče cigaretu.

Do biesa!... Gizele još nema,... a zna da imam važna razgovora s njom... u četiri oka... Zlosretne moje mjenice spremaju se, da mi stvore užasnu katastrofu... Otac neće ni da čuje o tom, da plati moje dugove, a njegov sin osim svoje poručničke plaćice neima ništa... Baš se ljutim na otca... Pozna ga doduše sav sviet, da je skupac, ali kad se radi o sinu,

o njegovoj budućnosti, onda bi čovjek morao inače postupati ... U ostalom, ako pravo uzmem, nemogu mu ni zamjeriti ... Toliko je već dugova platio za me, da se ni kraja nezna, sada veli: više neću, ako neumiješ štedljivo živjeti, slobodno kvitiraj!

PRIZOR SEDMI.

SILVIN i GIZELA s desna iz vrta dolazeć.

GIZELA poluglasno.

Silvine.!

SILVIN okrene se.

Gizelo! (Podje joj brzo u susret.)

GIZELA.

Nisam li brzo došla? ...

SILVIN ponudiv joj ruku.

O da, uviek si žustrna i okretna kao vjeverica ...

GIZELA.

Sjedimo, da se malko ohladim. (Mećuć ruku Silvinovu na svoje lice.) Vidiš, još sva gorim od jahanja ... Nisam li jako rumena?

SILVIN.

Baš tako, kako mi se najbolje dopadaš?

GIZELA.

Laskavče! ... Al sjednimo! (Sjedaju oboje.) Dobila sam tvoje pisamce, gdje mi javljaš, da imaš sa mnom važna razgovora ...

SILVIN.

Dosta važna! ... Radi se o vrlo neugodnoj stvari?..

GIZELA.

Možda o tvojih dugovih? ...

SILVIN.

Ala si oštroumna! . . . Pogodila si, Gizelo!

GIZELA.

Nevaljanče! . . . To nije ništa nova kod tebe . . . Je li velik dug? . . .

SILVIN.

Nešto prieko tri tisuće . . .

GIZELA.

Nije mnogo!

SILVIN.

Ali je dug na mjenice! . . .

GIZELA.

To je zlo!

SILVIN.

Za koji dan dospjeti će mjenice, . . . to je još gorje!

GIZELA.

Što veli otac?

SILVIN.

Neće ni da čuje o plaćanju!

GIZELA.

Nečudim se, već mu je dodijalo! . . . Ti se nećeš nikada opametiti, Silvine!

SILVIN.

Ah, nekori me, — kad je već prekasno! . . . Ukori me neće spasiti iz neprilike! . . .

GIZELA.

Znam, . . . tu treba novaca, ali gdje su? . . . Ja bih ti od srdca rado pomogla, al moram priznati, da i moje financije vrlo lošo stoje. U poslednje vrieme skoro sam posve odnemarila trgovinu . . .

SILVIN.

Nije to posao za te . . .

GIZELA.

Al od njega živim . . . Dà, mojà trgovina tako je pala, da sam prisiljena svoj posao po što po to prodati . . .

SILVIN.

A onda?

GIVELA.

Onda ću se ili vratiti k otcu i gospodariti na njegovoj pusti, . . . ili, . . . (oteže.) al ti ćeš se smijati . . .

SILVIN.

Govori, Gizelo, molim te!

GIZELA.

No, ili ću se ovdje udati . . . za gospodina Tita . . .

SILVIN.

Ti sbijaš šalu! . . .

GIZELA.

Nipošto! . . . Velim ti, da mi taj stari ljubovnik neide s vrata . . . Hoće na svu silu, da se oženi sa mnom!

SILVIN.

A ti . . . Nije moguće! . . .

GIZELA.

Tko zna? . . . Stvar je vriedna, da se o njoj razmišlja . . .

SILVIN.

Pomisli, da mu ima šestdeset godina . . .

GIZELA.

Poznato mi je . . .

SILVIN.

Da je to stari, nepopravljivi nevaljanac . . .

GIZELA.

Dobit će za to rogove već na ovom svietu! . . .

SILVIN.

Pazi, da te on neprevari! . . .

GIZELA.

Nemaj brige, neću se žalostiti . . . (Ustavši.) Pošetajmo malo po vrtu . . . Već sam željna s tobom na sámu razgovarati se . . . Nu gle, zaboravismo na tvoje mjenice . . .

SILVIN.

Da, to je sad najpreče . . (Ponudi joj ruku i podju lievo vrtom.)

GIZELA iduć.

Kako ti rekoh, ja gotovih novaca nemam, ali gledat ću, da ti ma kako pomognem . . .

SILVIN.

Bit ću ti do groba zahvalan . . . Stvar je osbiljna . . . Morao bih sbog dugova kvitirati . . . a to bi sramota bila i za me i za svu obitelj . . .

(Nestane ih lievo.)

PRIZOR OSMI.

OLGA i IRENA dolaze niz stube.

IRENA.

Sad smo sáme! Sad mi moraš povjeriti, što je s tobom i s Marcelom . . .

OLGA.

Nikomu nesmiješ dalje o tom govoriti! . . .

IRENA.

Mučati ću kao riba! . . .

OLGA.

Ah, ja sam ti nesretna, draga Ireno!

IRENA.

Je li moguće?

OLGA.

Sve više uvidjam, da me Marcel neljubi...

IRENA.

Kako to?... Imaš li dokazâ?

OLGA.

Svi, koji su oko mene, opažaju to i glasno govore, da me Marcel uzima samo radi mog imetka...

IRENA.

Tko,... tko ti to govori?...

OLGA.

Naš inoš Janko...

IRENA.

Od koga on to zna?...

OLGA.

Od otca...

IRENA.

Valjda laže...

OLGA.

O, ne, ne... U poslednje vrieme nemine skoro dan, da me otac neopomene, neka pazim što radim, jer Marcel da ženi moj imetak, a ne mene...

IRENA.

Kako je otac došao na tu misao... Ta on je tutor Marcelov i nije nitko više želio tu ženitbu, nego baš on...

OLGA.

Istina je,... al u jedanput se je sav preobrazio. Mora da nešto zna o Marcelu, jer su se neki dan žestoko porečkali, a ni jedan neće da mi kaže zašto...

Opazila sam, da od toga vrémena Marcel sve to riedje k nam dolazi . . .

IRENA.

Doista?... (Za se.) Još bi se mogao razbiti taj odnošaj.

OLGA.

I sa mnom nije više onako ljubezan, kao nekoč . . . Malo govori i vrlo je mrk, kao da mu je sve mrzko, što ovdje vidi . . .

IRENA.

To je grozno!

OLGA.

Nezaboravi, da si baštinica dvajuh imanja, veli mi otac, da si jedna od najboljih partija u Zagorju . . .

IRENA.

Istina je . .

OLGA.

I da nisi liepa, . . . da te nitko radi ljepote nebi ženio . . .

IRENA.

Ah, to nije istina!

OLGA.

Nemoj me tješiti . . . Kad mi je to otac rekao, išla sam pred zrcalo, i malo da se nisam razplakala . . .

IRENA.

To zrcalo sigurno nevalja . . .

OLGA.

Izvrstno zrcalo! . . . Ima samo jednu mahnu, da je posve iskreno.

IRENA.

Pa što ti je kazalo zrcalo?

OLGA.

Da sbilja nisam nimalo liepa ... Malena sam, oči kao u tigra, a lice nekako kiselo, kao da me zubi bole... O, ja vjerujem, da me Marcel neljubi ...

IRENA.

Zašto ga neupitaš? ...

OLGA.

Nikada, ... volila bi umrieti! ...

IRENA.

Što ćeš dakle činiti?

OLGA.

Čekat ću, dok se uvjerim, da je nesebičan, da želeć moju ruku, nemisli na moja imanja ...

IRENA.

Nepoznate li se već od djetinstva? ... Imanja vaših roditelja graničila su jedno s drugim, a vas dvoje ste tako rekuć skupa odrasli. Već ste se kao djeca voljeli...

OLGA.

A kad je poslije izgubio otca i mater, i ostao sirota, još smo se jače počeli ljubiti, onako, kô što se čita u romanih ...

IRENA.

Ah to je nasladja ljubav ...

OLGA.

Mislila sam, da se nitko na svetu tako iskreno neljubi, kao nas dvoje ... Otac moj i báka, vidiv našu ljubav, pristaše radostno na moju udaju za Marcela, kad me je zaprosio ... A sad otac moj drugačije misli o toj stvari,... a ja sam na sve spremna... na sve...

IRENA.

Zar bi kadra bila odbiti ga?

OLGA.

Odmah, čim se uvjerim, da moj otac istinu govori.

IRENA za se.

Oh, kad bi tada pokucao na moja vrata. (Glasno.) Uboga Olga!

OLGA.

Otac dolazi . . . Šutimo o tom! . . .

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI. TITO.

TITO vrlo ukusno odjeven.

Ah, vi ste ovdje gospodične, . . . pa same . . . A gospodja Gizela?

OLGA.

Nismo ju vidjele . . .

TITO.

A Silvin?

IRENA.

Mora da je negdje u vrtu . . . Malo prije ga ovdje ostavismo . . .

TITO.

Moramo ih potražiti, djeco!

OLGA.

Nije nuždno, jer eno već dolaze!

PRIZOR DESETI.

PRIJAŠNJI. SILVIN i GIZELA.

TITO za se.

Sami su se šetali, to mi se nimalo nesvidja! (Glasno prama Gizeli.) Bijah skoro u brigi rad moje obožavane udovice.

GIZELA.

Ta briga bijaše posve neumjestna, gdje sam imala uza se ovakova viteza.

SILVIN.

Koji je svoju dužnost svršio, te predaje gospodju rukam njezina redovitoga kavalira.

TITO uzev izpod ruke Gizelu, potiho.

Jeste li čuli redovitoga kavalira! . . . Kako sviet dobro vidi. (Glasno.) Redoviti kavalir, koji se tom svojom službom ponosi, bio je zapriečen doći prije u družtvo. Imao sam, da obavim vrlo suhoparan posao . . .

OLGA.

Prodavali ste žito . . .

TITO.

I prodao, dobro prodao . . . Tisuću vaganâ, vagan po pet forinti . . .

SILVIN.

Dakle pet tisuća! . . . (Za se.) Oh, kad bi ti novci bili u mom džepu!

TITO.

Punih pet tisuća i to odmah izbrojenih! . . . (Gizeli.) O, ja sam stvoren za trgovca.

GIZELA.

Nebi vas ni za pomoćnika uzela.

TITO.

Al kao druga? . . .

GIZELA.

Možebit, al samo kao tajnoga . . .

TITO tiho.

Okrutnice! . . .

SILVIN Titu.

A propos . . . gospodine Dobročaju! Moram priznati, da vam zavidim vaše jahače . . .

TITO.

Vjerujem vam! . . . Oba konja odlikuju se starom, plemenitom krvi. Jedan i drugi ima najsjajniji pedigrée...

OLGA.

Naša obitelj gojila je uviek plemenite konje, . . . i ja sam velika prijateljica konjâ.

IRENA.

Oh, kako žalim, da neumijem jahati!

TITO Silvinu.

Oba ta jahača vuku lozu iz ugarske ergele u Babolni . . . Njihove predke doveo je još moj pradjed odanle.

GIZELA Titu.

Nu Favorita, koju sam ja jašila, daleko nadkriljuje vašega Plutona.

TITO.

Dopuštam . . . Pluto ima glavu punu hira . . . Izprva jašili smo gotovo uzporedo, nu kod one živice on se ludo zaustavio i okrenuo natrag . . .

GIZELA.

A dotle je moja Favorita letimice prejurila živicu i ja daleko izmakla pred vami! . . .

TITO.

Ne baš daleko, jer sam mogao dobro gledati, kako se jedri vaš stas previja u strielovitu trku, . . . naslada, koju neću nikada zaboraviti.

GIZELA.

Ta vi imate slab vid . . .

TITO.

Ima danâ, kada posve dobro vidim . . .

SILVIN.

To je vrlo opasno svojstvo, čovjek nezna, kad bi se imao vas čuvati. (Gizeli.) Nije li tako, gospodjo?

GIZELA.

Sigurno!

TITO Gizeli tiho.

Ovi nam smetaju, moram ih odpraviti. (Glasno.) Gospodine Silvine, kako vam se dopadaju moji fazani?

SILVIN I IRENA.

Fazani?

TITO.

Kako vidim, vi i neznate, da imam fazanâ? . . . Upravo na ulazu u perivoj smještena je moja fazanerija . . .

SILVIN.

Baš sam ljubopitan . . . A koje su vrsti vaši fazani?

TITO.

Za sada imam samo zlatnih fazana, . . . phasianus pictus, . . . naručenih ravno iz dvorske fazanerije u Beču.

SILVIN.

Ja volim obične fazane . . .

TITO

I na to sam mislio . . . Ovi zlatni su za ures perivoju, ali obični gnjeteo je izvrstna pečenka . . . Ja sam nakanio ustrojiti družtvo za gojitbu gnjetelâ u našem kraju . . . Tu će vam oni uspievati, kao malo gdje . . . Za nekoliko godinâ neće već nitko ni pitati za naše purane . . .

IRENA.

Đa vidimo te liepe ptice!

TITO.

Vriedno ih je vidjeti . . . Olgice pokaži im!

OLGA.

Neće li i gospodja Dornerova s nami?

GIZELA.

O, ja sam jih već tolikoput vidjela . . .

TITO Silvinu i Gizeli.

Idite, idite samo, vi ćete se čuditi, . . . divne su to ptice!

SILVIN Ireni tiho.

Čini mi se, da smo mu na putu . . .

IRENA isto tako.

Vrlo domišljat ljubovnik! (Silvin, Irena i Olga odilaze zadnjom kulisom desno.)

PRIZOR JEDANAESTI.

TITO i GIZELA.

TITO.

Da počmemo gdje smo prestali . . .

GIZELA.

Vi ste vrlo tvrdoglav . . .

TITO.

Netajim; u ovoj stvari neću da popustim. Uvjeren sam, da ste vi, Gizelo, jedina žena, koja me usrećiti može.

GIZELA koketno.

Da se nebi prevarili?

TITO.

Nebojim se! . . . Obožavat ću vas kao vrhunaravno biće, a čuvati, kao najveće blago . . . Gizelo! . . . Usliši me, budi mi ženom!

GIZELA.

Već sam tolikoput kazala, da to neide, gdje vam je kći pod prstenom . . .

TITO.

Rekoh vam, da neće doći do udaje . . . Ja sam umio u srdce svoje kćeri uliti nepovjerenje prama njezinu zaručniku. Moja Olga tvrdo vjeruje, da ju moj štićenik prosi samo radi njezina imetka. Uboga mala sva je nesretna s te misli i nema sumnje, da će ga odbiti.

GIZELA himbeno.

Nije li to okrutna spletka s vaše strane?

TITO.

Svaki je sebi najveći prijatelj. Bude li Marcel mojim zetom, onda od naše ženitbe nemože ništa biti. Moja majka obožava toga derana, jer je razuman i štedljiv gospodar . . . Ona bi mu povjerila upravu svega imetka, a nas dvoje morali bismo živjeti od njegove milosti i zadovoljiti se onim, što bi nam on dao. Bi li vi to podnositi mogli? . . .

GIZELA.

Još pitate?

TITO.

A što se majke tiče, nemajte brige! . . . Ona je bogobojna žena, koja će jedva dočekati, da po drugiput stupim u brak . . . Tà, kolikoput me je već nagovarala, da si nadjem ženu. Tražio sam ju dugo, al nenadjoh. Napokon mi posluži sreća i nadjoh ženu po svom uzoru; (Nježno i laskavo.) ja ju molim, ja ju zaklinjem, da me usreći, da mi pruži svoju ruku, a ona, kao da nema volje, kao da neće . . .

GIZELA odlučno.

I neće!

TITO trgnuv se.

Gizelo, neubijaj me!

GIZELA.

Vi me silite, da vam povjerim, što sam naumila zatajati pred vami.

TITO.

Vi imate tajnâ preda mnom? . . . Gizelo, smilujte se i povjerite mi tu groznu tajnu!

GIZELA.

Nemojte se prepadati, . . . to vam je nešto posve obična. Nad mojom imovinom otvorit će se stečaj . . .

TITO.

Radi duga?

GIZELA.

Za tjedan dana ako neplatim mjenični dug od četiri tisuće for., propala sam. Moju trgovinu prodati će po što, po to, a ja ću tada s onim, što mi ostane preselit se k svomu otcu u Bačku.

TITO.

Do toga nesmije doći . . . Ja ću vas spasiti, Gizelo!

GIZELA.

Vi? . . . kako vi dolazite do toga? (Za se.) Zahvatio je udicu!

TITO.

Vi me vriedjate, Gizelo! . . . Nisam li ja vaš obožavatelj, vaš prosac, vaš budući . . .

GIZELA.

Ne, ne! Prestanite, molim vas!

TITO.

Čujte me, Gizelo! . . . Naša sudbina i naša imovina mora da bude odsad zajednička . . . Ja ću vam dati novce, da izkupite svoje mjenice . . .

GIZELA.

Nipošto, neprimam! (Za se.) Izvrstan čovjek!

TITO.

Morate! . . .

GIZELA.

Gospodine!

TITO sklopiv ruke.

Umekšajte se, neodbijte!

GIZELA izza male stanke.

Dobro, neka bude, al pod jedan uvjet . . .

TITO.

Govori, angjele!

GIZELA.

Da vam poslije vratim taj novac.

TITO uvriedjen.

Ne, nikada! . . . (Moleć.) Tu malenkost primite kao moje uzmirazje!

GIZELA.

Nesmiljeniče! Vi me hoćete baš prisiliti, da za vas podjem.

TITO.

Gizelo, dražestna Gizelo! (Klekne pred nju.)

GIZELA.

Što je biedni pokorniče?

TITO.

Smiluj se, usreći me!

GIZELA.

Ajdete, nevjerujem vam!

TITO.

Kunem ti se! Poginut ću za tobom!

GIZELA na stranu.

Gori stari panj! (Glasno.) Zar tako zlo stoji s vami?

TITO.

Umriet ću bez tebe.

GIZELA.

Do toga nesmije doći . . . Evo vam moje ruke!

TITO uzneseno prihvativ ruku, skoči na noge.

Ah! . . . Jesam li dobro čuo, . . . Gizelo! . . . (Ogrli ju.) Ta sreća! . . . To blaženstvo! . . .

GIZELA.

Za Boga ne tako burno, . . . kao da vam je šestnaest godina . . .

TITO.

Pomahnitat ću od radosti! (Stiska joj i cieliva ruke.)

GIZELA.

Umirite se i slušajte, što ću vam reći . . . Dok sam u kupelji, neću da se znade, da smo se jedno drugomu zavjerili.

TITO.

Neka to ostane tajnom! . . . A sada je sve u redu. Je li, grlice moja?

GIZELA.

Jest, golube moj, sve je u redu! (Pogladi ga po licu.)

TITO.

Ah, kako mi nježno gučeš . . . Hoćeš li mi uviek tako gukati?

GIZELA lukavo.

Ta ja neumijem inače! (Za se.) Samo da znaš!

TITO ogrli ju.

Ah, ta sreća, to blaženstvo!

PRIZOR DVANAESTI.

PRIJAŠNJI. OLGA doletiv u perivoj, poslije bez Gizele.

OLGA.

Tatice, tatice!

GIZELA.

Eto Olge . . . s Bogom, do vidjenja! (Zamakne brzo lievo u perivoj.)

TITO.

Do biesa, što će ta mala? (Okrene se.) Što je Olgo?

OLGA.

Marcel je došao . . . sa župnikom.

TITO.

Pa? . . . (Na stranu.) To je bilo vriedno, da me smeta.

OLGA.

Ja sam nakanila, da kažem Marcelu, sve što mi je na srdcu . . . Tako je srdačno pozdravio Irenu, a mene jedva da je pogledao . . . Baš ću mu sve kazati u lice…

TITO.

Slobodno! . . . Slobodno! (Za se.) Dolazi baš u horu . . . (Glasno.) Sve mu kaži, samo ne, da sam ti ja što govorio…

OLGA.

O, taj će imati šta slušati . . . Kazat ću mu, da je neiskren, himben, da je sebičan mladić, koji kod svoje ženitbe više pazi na novac, nego na ljubav; kazat ću mu, da je to ružno, da ga mrzim . . .

TITO.

Da nećeš zanj poći . . .

OLGA.

Nebi li to prerano bilo?

TITO.

Šta?... Ti se još nisi riešila?... Samo oklevaj, još ćeš se predomisliti i poći zanj. No, a tada neka ti se Bog smiluje.

OLGA.

Što mi se može tako strašna dogoditi?

TITO.

Najstrašnije, što može žena izkusiti... On će te odnemariti,... neće ni pitati za te...

OLGA.

Što treba, tà ćemo biti pod istim krovom.

TITO uzev ju za ruku, potiho.

Naći će si tebi na žalost po volji milostnicu...

OLGA.

O nebojte se, ja ću već oštro nanj paziti...

TITO.

Misliš, da će te se bojati... Budeš li mu prigovarala, on će te još i zlostaviti.

OLGA.

Mene zlostaviti?... Neka se samo usudi, ja bi mu nà ovako oči izgrebla! (Poleti na Tita, koj uzmakne.)

TITO.

Vjerujem, vjerujem!... A to će biti krasan život, zar ne Olgice? Nuder samo mirno razmisli, pa ćeš vidjeti, da je bolje s mlinskim kamenom o vratu u vodu skočiti, nego s takovim mužem u brak stupiti.

OLGA plačuć.

Ah, pa baš mene morala je stići takova sudbina.

TITO.

Još uviek možeš joj umaći... To samo do tebe stoji... Reci mu: ja vas neću, i spašena si!

PRIZOR TRINAESTI.

MARCEL. PRIJAŠNJI.

MARCEL, dolazeć žurno.

Ah, tu si Olgice! . . . Dobar večer, gospodine tutore!

OLGA.

Evo ga!

TITO tiho Olgi.

Drži se!

MARCEL prišav k Olgi, koja se odanj odvrne.

Ja te htjedoh pozdraviti, a ti si medju tim izčezla bez traga.

OLGA.

O, imao si dosta vremena pozdraviti me, al tebi je Irena prečija . . .

TITO na stranu.

Već ga je načela!

MARCEL.

Ljuto se varaš, pozdravih ju prije, jer mi je prije u susret došla. Ti si se jedva ganula s mjesta. Al ništa zato, ja bih već bio došao k tebi, k svojoj miloj, liepoj Olgici. (Hoće da ju uhvati za ruku.)

OLGA trgne rukom.

Gospodine! . . .

TITO na stranu.

Dobro, dobro!

MARCEL.

Oho! . . . (Šaljivo.) Vi ste nešto zle volje, gospodično! . . . Ta neljuti se Olgice, Boga ti, — baš si ružna, kada se ljutiš.

OLGA jarostno.

Znam ja, znam! Vam je svaka druga ljepša i pametnija od mene! . . . O ja vam u srdce vidim!

MARCEL.

Ali Olgice! . . . Ja te neshvaćam! Je li ti osbiljno govoriš, ili sbijaš nespretnu šalu sa mnom? . . . (Nježno.) Dodjoh ovamo s punim srdcem, goreć od želje, da te vidim, da govorim s tobom, a ti me tako primaš.

TITO na stranu.

Ala je prevejan . . . Još će ju obmaniti!

OLGA.

Posve, kako zaslužujete . . . Vi ste gospodine neiskren, vi nosite krinku napram meni . . .

MARCEL uvriedjeno.

Tko može šta takova o meni reći? . . .

OLGA.

Ja, svi, to zna cieli sviet . . . Zar ne tatice?

TITO u zabuni.

Ja . . . ja neznam ništa. Posve ništa!

MARCEL za se.

To je spletka proti meni! (Glasno.) Čuj me, Olgo! Ja hoću da znam što ljudi o meni kleveću! Ti ćeš mi ovaj čas kazati sve, što si čula, (uhvativ ju silom za ruku) jer inače nećeš ni korak s mjesta!

OLGA.

Vi me silite, . . . odmah ću vikati! (Viče izza glasa.) U pomoć, u pomoć!

TITO na stranu.

Dolazi do gusta . . . Ja se preporučam! (Odšulja se žurno lievo.)

*

PRIZOR ČETRNAESTI.

MARCEL. OLGA. Odmah zatim VINKO.

MARCEL.

Jesi li poludila, Olgice? Neviči za Boga! (Hoće da joj začepi usta.)

OLGA viče.

Pusti me! Pusti me!

VINKO trčeć s puškom s desna.

Čekaj lupežu, ja ću ti pokazati! . . . (Prama Olgi.) Gdje je, gdje je?

OLGA, koju je Marcel izpustio, smeteno.

Tamo, . . . tamo je pobjegao! (Pokaže pravcem, kuda je Tito otišao.)

VINKO pogledav tim pravcem.

Aha, vidim ga! . . . (Poleti onud.) Stoj, ili ću pucati! . .

PRIZOR PETNAESTI.

PRIJAŠNJI bez VINKA. U isti čas dolaze žurno na pozornicu: ŽUPNIK. SILVIN i IRENA.

ŽUPNIK, SILVIN i IRENA.

Što je, za Boga?

ŽUPNIK.

Kakva je to vika?

IRENA Olgi.

Ti si u pomoć zvala! . . Što ti se je dogodilo? . . .

OLGA u zabuni.

Ništa . . . Učinilo mi se, da se netko izmedju grmlja šulja k dvoru.

IRENA.

Kako si uzrujana! . . . Umiri se Olgice!

ŽUPNIK.

Toliki smo tu, nemate se ničesa bojati.

PRIZOR ŠESTNAESTI.

PRIJAŠNJI. TITO. GIZELA. Za njimi VINKO.

TITO, vodeć izpod ruke Gizelu.

Kakve su to ludorije . . . U malo, da ova budala nije pucala na me.

SVI.

Aah!

GIZELA.

Tako sam se prestrašila! . . . A što je svemu tomu uzrok?

ŽUPNIK.

Ništa, posve ništa . . . Gospodični Olgi pričinilo se, da se netko šulja k dvorcu.

TITO Vinku.

Zar bi ti sbilja pucao, da nisam stao? . . . Što?

VINKO.

Bi vjere mi! . . . Tako je po reglamanu.

TITO.

Pa me nisi prepoznao?

VINKO.

Činilo mi se, da je to vaša milost, al sam si opet mislio, zašto da gospodar u svom vrtu bježi?

SILVIN.

A da je slučajno bio lupež!

VINKO.

Taj bi upamtio, što je Vinko kapral domaće regimente.

TITO.

Ajde sada, ajde! Pa nas uviek tako srčano čuvaj! (Vinko ode.)

PRIZOR SEDAMNAESTI.

PRIJAŠNJI bez VINKA.

ŽUPNIK.

Zlata vriedan momak! . . . Baš se je vratio kući iz šume i u taj čas čuje pomaganju! . . . Poletio odmah i prvi priskočio u pomoć.

TITO.

Koje sada nije trebalo . . . Gospodine župniče! . . . Imam čast predstaviti vam gospodju Gizelu Dornerovu.

ŽUPNIK.

Udovicu?

GIZELA.

Žalibože, udovicu!

ŽUPNIK.

Drago mi je! (Na stranu.) To je dakle ta Amazonka!

TITO.

Gospodo i gospodje! Mjesec je izašao . . . To je poziv na čarobnu šetnju po perivoju! Pristajete li?

SVI izim župnika.

O da!

ŽUPNIK.

Izim mene! Ja dosta šećem po danu. Sada su mi noge već trudne. Ali to neka nikoga nesmeta, ja ću vas ovdje čekati.

TITO.

Sasma po volji! . . . Dakle djeco en avant! Mladež neka napried stupa, a mi ćemo udovci za vami.

OLGA.

Gospodine Silvine, vašu ruku!

SILVIN.

Vrlo rado! (Uzme Olgu izpod ruke i podje s njom.) Danas ćete promienit ulogu!

OLGA tiho Silvinu.

Ali će se Marcel ljutiti! . . . Hoću baš, da ga pošteno naljutim.

MARCEL Ireni, ponudiv joj ruku.

Gospodično! (Uzmu se izpod ruke.)

OLGA okrenuv se, za se.

Ide s Irenom! pa se drži kao da nije ljut (Glasno.) Ha, ha, ha! (Izmakne sa Silvinom u perivoj.)

IRENA.

Na ovakovih večernjih šetnjah obično zaručnici zajedno idu.

MARCEL.

Razumijem vas, gospodično! Ali to pravilo ima svoje iznimke . . . Na primjer danas . . . (Zamaknu u perivoj za Silvinom i Olgom.)

TITO držeć Gizelu izpod ruke.

Tako! Sad je mladi sviet otišao . . . Sada ćemo mi za njim, . . . al samo polahko, . . . da dobrahno zaostanemo . . .

GIZELA.

A čemu to, ja volim brzo šetati!

TITO.

Neuvidjaš li? . . . Imam ti toliko pripoviedati, a neću da nas čuju i vide ovi naprvo. (Župniku.) Do vidjenja, gospodine župniče!

ŽUPNIK.

Dobro, dobro! Ja ću tu čekati!

GIZELA potiho Titu.

Kakav je čovjek taj župnik?

TITO isto tako.

Moramo se sveto držati pred njim, vrlo sveto!... On ima da pazi na me!

GIZELA.

Vrlo liepo, tako li se ti obično vladaš?... (Koketno.) Pazi se stari Don Juane, ja nerazumijem šale...

TITO.

Gizelo, obožavana Gizelo!... (Zamaknu u perivoj.)

PRIZOR OSAMNAESTI.

ŽUPNIK sám.

Sve mi se čini, da sam kasno došao... Ova udovica vidi mi se veoma pogibeljnom... Okladio bih se, da ga posve ima u svojoj mreži!... Mnogo sam već čuo o njegovu odnošaju prama toj udovici, a sada sam na svoje oči vidio, da je lud za njom... Gledati ću, da učinim kraj tomu poznanstvu, koje može zlo izpasti... Obećao sam gospodji Brigiti, da ću joj paziti na sina, pa sam dužan održati rieč... Nesretni Tito!...

PRIZOR DEVETNAESTI.

ŽUPNIK. VINKO. JANICA.

VINKO.

Gospodine župniče!

ŽUPNIK okrene se.

A, ti si to, Vinko? Što želiš?

JANICA pristupi i poljubi župnika u ruku.

VINKO ukoči se na vojničku.

Došao sam na raport, gospodine župniče!

ŽUPNIK.

Na raport?... Imaš li koga tužiti?

VINKO.

Imam, gospodine župniče! Naš inoš Janko velika je hulja!...

ŽUPNIK.

Samo polahko, ... da čujem, što je kriv?

VINKO.

Govori ti, Janice!

JANICA sakriva si lice.

Mene je tako sram!

ŽUPNIK osbiljno.

Govori, kao da si na izpoviedi.

JANICA.

Ah, kako bi samo rekla, ... Janko me hoće na zlo navesti ...

ŽUPNIK.

Kakovo zlo?

JANICA.

Ah, vidite gospodine župniče, hoće da budem njegova, kao draga, ili šta ja znam, a da ostavim moga Vinka.

ŽUPNIK.

On te na to zavadja? (Za se.) Kakav gospodar, takav sluga.

VINKO izvadi iz džepa korale.

Evo, te korale njoj je darovao, samo da ju zamami... al ja ću toga staroga ugursuza onako po kapralski, kako u reglamanu stoji...

ŽUPNIK Janici.

Ove korale ti je dao?

JANICA.

Jest, gospodine župniče, a nisu ni njegovi, nego Polonkini, . . . ja sam ih toliko put vidjela na njezinu vratu.

ŽUPNIK.

Pa zašto mu ih nisi bacila u lice?

JANICA.

Htjela sam samo pokazati Vinku, kako me hoće zavesti . . .

ŽUPNIK.

Drugiput se niti nedotakni onoga, što ti on nudi!... To su Belzebubovi dari, na kojih je grieh i prokletstvo.

JANICA za se.

Ah majko božja bistrička! . . . Odmah ću si sapunom ruke prati.

ŽUPNIK Vinku.

Imaš li mi još šta kazati?

VINKO.

Hvala na pitanju, samo još nešto! . . . Vidite gospodine župniče, nas dvoje ima liepu službu u ovom dvoru. Ako ćemo tu ostati jednu, dvie godine, prištedit ćemo toliko, da ćemo se moći uzeti. Ali, ako ovako dalje potraje, ako naš inoš bude i nadalje napastovao moju Janicu, onda ćemo morat ostaviti ovu službu, a Bog zna, nadje li se drugdje ovako dobra prilika.

ŽUPNIK.

Što dakle, želiš?.. Da tužim Janka tvomu gospodaru?

JANICA.

To neće ništa hasniti! (Tiho i obziruć se župniku.) Jer znate, gospodine župniče, naš gospodin nije ništa bolji od Janka.

ŽUPNIK.

Znam, znam!

VINKO.

Mi vas liepo molimo, gospodine župniče, da bi Janka pred sebe pozvali i poštenu mu prodiku držali, onako kako u sv. pismu stoji.

ŽUPNIK.

A gdje je taj nevaljanac?

JANICA.

Tamo je u dvoru... Mi smo ga zvali, da ide s nami pred vas, ali on nije htjeo...

VINKO.

Nije se ufao!

ŽUPNIK.

Ah čekaj, ti stari griešniče!... Ja ću tebe potražiti, kad ti nećeš k meni. (Ide žurno pram dvoru.)

VINKO.

Samo oštro, gospodine župniče, da si za sve vieke zapamti.

ŽUPNIK.

Nemaj brige!... Čekaj ti grabežljivi vuče, koji moje ovčice napastuješ...

VINKO.

Sad će biti batalija! (Svi odu desno pri zadnjoj kulisi.)

PRIZOR DVADESETI.

SILVIN i OLGA dolaze s desna.

OLGA.

Neda mi se više šetati... Sjednimo Silvine!...

SILVIN.

Kako izvolite!... Tu ćemo dočekati ostalo družtvo! (Sjednu lievo na klupu.)

OLGA.

Idu već za nami Marcel i Irena. Jeste li čuli, kako se živo razgovaraju?

SILVIN.

Nije me mimoišlo . . . Prijatelj Marcel baš izvrstno zabavlja moju sestru.

OLGA povjerljivo.

To je sve od prkosa, jer sam vas izabrala za pratioca.

SILVIN.

Tako . . . To je, dakle, naumice bilo?

OLGA kao gore.

Mi smo se svadili . . . ja ga više negledam.

SILVIN.

Vi ste me dakle od prkosa odlikovali? . . . A ja sam mislio . . .

PRIZOR DVADESETPRVI.

PRIJAŠNJI. Zatim MARCEL i IRENA.

OLGA.

Evo dolaze! (Za se.) Sada ću ga ujedati kao zmija. (Vrlo glasno Silvinu.) Niste krivo mislili! . . . Izvolite mi vjerovati, da sam od uviek bila najveća prijateljica vojničkoga stališa. Tu ima nešto vitežkoga, ima čara, koji može zanieti žensko srdce . . . Birokrat, trgovac, gospodar itd., to su sve obična, dosadna lica, koja nisu kadra probuditi ni iskru simpatije . . . Osobito gospodar — —

(Marcel i Irena došli su medjutim do stola, gdje Silvin i Olga sjede, te slušali, što potonja govori.)

MARCEL na stranu.

Nišani na me!

IRENA Olgi.

Kako to misliš, Olgo?

OLGA.

Gospodar nemože biti idealom finijoj djevojci. Molim te, cieli dan obći s družinom i prostimi težaci, mota se medju svakovrstnom živinom, kojoj u pristojnom družtvu nesmiješ ni imena spomenuti, pa onda, zaudarajuć po stajskom parfumu, dodje k svojoj ženici i gladi joj lice istom rukom, kojom je malo prije gladio tele, ili blatno kakovo odojče . . . Brr! Ja bih u nesviest pala, ili bi mi se smučilo . . .

IRENA.

Čudim se, da su ti gospodari tako mrzki, gdje si i sama vlastelinska kći.

OLGA.

Vlastelin, i to bogat vlastelin je šta drugo . . . On netreba, da se bavi gospodarskimi poslovi. Zato ima špana i družinu.

IRENA.

Što velite k tomu gospodine Marcele?

MARCEL.

Ja? . . . Ništa! . . . Na prvi pogled vidi se, da su ti nazori površni . . .

OLGA plane.

Gospodine! . . .

MARCEL.

Oprostite, gospodično! To je predmet, o kom se dade posve mirno razpravljati . . . (Ireni.) Vi ste, gospodično, poznati u našoj okolici, kao najizvrstna kućanica medju vašimi vršnjakinami.

OLGA nemogav se svladati.

Ah!

MARCEL na stranu.

Nije promašilo!

IRENA.

Zašto to spominjete, Marcele?

MARCEL.

Želim, da mi vaše izkustvo posvjedoči, da dan danas svaki vlastelin bez razlike mora sám svagdje prigledati i sve nadzirati, ako hoće da nepropadne.

IRENA.

Posve je tako, gosp. Marcele!

MARCEL.

Fine gospodične mogu imati o toj stvari druge nazore, ali to nemienja istine. Te djevojke neimaju pojma o praktičnom životu i ob uvjetih dobra gospodarstva. U prvoj svojoj mladosti ostavljaju one redom svoju kuću i idu u tudjinu, da u kakovom internatu nauče za nuždu nešto ručne radnje i prilično loše francezki govoriti . . .

OLGA gnjevno na stranu.

Zlobnik nijedan! . . . to sve mene ide.

MARCEL.

Takove gospodične s prezirom govore o stajskom parfumu, al neka znadu, da si tolike i tolike nebi mogle kupiti ni bočicu kolonjske vode, da nemaju muževâ, koji kadkad zaudaraju po stajskom parfumu.

SILVIN.

Ti se žestiš, Marcele, kao da si izazvan. Gospodična Olga nije tako zlo mislila, kao što si ti shvatio. Ja sam uvjeren, da ona vrlo štuje gospodarski stališ...

OLGA otresito.

Ja sam već kazala, da sam oduševljena za vojnički stališ . . .

MARCEL Silvinu ironički.

Zar nečuješ Silvine? . . . ta gospodična Olga govori tako jasno, da netreba komentara. Ha, ha, ha!

SILVIN na stranu.

Do biesa! Marcel nema krivo . . .

OLGA osorno Marcelu.

Vi se smijete, gospodine?

MARCEL.

Kako vidite . . . Vi imate osobit dar čovjeka na smjeh natjerati . . .

OLGA na stranu.

Oh! . . . Razderala bi ga! (Glasno.) Smijte se, smijte! . . Al za malo pa ćete plakati, a onda ću se ja smijati, kao sada vi . . . (Smije se usiljeno izza glasa.) Ta smijte se i vi, gospodo! (Svi se smiju.)

PRIZOR DVADESETDRUGI.

PRIJAŠNJI. TITO i GIZELA s desna dolaze.

TITO.

Samo veselo! . . . To mi je drago, da se mlado družtvo tako krasno zabavlja . . . I ja sam danas izvrstne volje, da bih odmah poletio u zrak . . .

GIZELA tiho Titu.

Ja te nepustim! . . .

TITO tiho.

Al skupa s tobom, moj angjele!

OLGA.

Tatice, meni je jako dosadno.

TITO.

Od jedanput? . . . Ovaj čas si se na vas glas smijala . . .

OLGA.

Dà, dà, ali sada mi je dosadno! . . . Ja bih plesala . . . Ajdmo plesati, gospodo! . . . Silvine, vaša je prva tramblanka! . . . (Uhvati izpod ruke Silvina.) Žurite se, gospodo, tà već je kasno!

TITO.

Ajdemo, ajdemo, kada tako sili!

PRIZOR DVADESETTREĆI.

PRIJAŠNJI. ŽUPNIK.

ŽUPNIK vraćajuć se.

Sodoma i Gomora!

SVI.

Što je, što je?

ŽUPNIK.

Ništa! . . . Sad je već gotovo . . . Dao sam spasosan nauk jednomu slugi ove kuće, koji je stajao na rubu propasti . . . Ah, ta služinčad! . . .

TITO.

Ništa nevalja, ništa.

ŽUPNIK.

Jer vide zle primjere. (Povuče Tita na stranu.) Gospodine kolatore i nas dva imamo razgovora . . .

TITO.

Kako to?

OLGA.

Gospodine župniče, samo u kratko! Mi bi plesali...

ŽUPNIK.

Samo časak! (Titu.) Vaš je odnošaj s tom udovicom dopro već i do mojih ušiju . . . Da to nebi bila slična zgoda kao s Ursinom . . .

TITO.

Molim, da o gospodji Dornerovoj s počitanjem govorite, jer ona je — — moja zaručnica!

ŽUPNIK radostno iznenadjen.

Vaša za . . . . Je li moguće!

TITO.

Malo prije zavjerismo se jedno drugomu!

OLGA.

Ali gospodine župniče!

ŽUPNIK.

Evo me, evo me! (Vukuć za sobom Tita.) Gospodo i gospodje imam vam priobćiti ugodnu i radostnu viest . . .

TITO.

Šutite za Boga, to je još tajna . . .

ŽUPNIK.

Nikakova tajna, — neka cieli sviet zna, da su gospodin Tito Dobročaj . . .

TITO hoće da mu zaprieči dalje govoriti.

Molim vas, dragi župniče!

SVI.

Što, štó?

ŽUPNIK braneć se od Tita i produžujuć.

I gospodja udova Dornerova zaručeni!

SVI u čudu s odgovarajućim izrazom.

Zaručeni!

GIZELA Titu tiho s ukorom.

Niste mogli zamučati tajnu . . .

TITO isto tako.

Prisilio me na to.

SILVIN tiho Gizeli.

Što si uradila, nesretnice?

GIZELA isto tako.

Tvoji dugovi su plaćeni . . .

SILVIN.

To je drugo! . . .

ŽUPNIK.

Čestitajmo, dakle, gospodo vjerenikom! Evo ja prvi čestitam! (Klanja se Titu i Dornerovoj.)

SILVIN IRENA i OLGA.

Čestitamo, čestitamo!

OLGA.

Sad ćemo valjda već jedanput plesati.

SVI osim Marcela.

Na ples, na ples! (Podju prama staklenim vratam.)

MARCEL na stranu.

Sada znam, odkud vjetar duva; ali čekajte, gospodine tutore! (Ponudi Ireni ruku i podju za drugimi.)

(Zastor pade.)

ČIN TREĆI.

Pozornica prikazuje elegantan salon s ukusnim namještajem. Desno kod prve kulise je prozor, kod druge vrata u pobočnu sobu. Lievo takodjer druga vrata naprama desnim. Na predňjoj strani pozornice malen pisaći stol, na kom je tinta, pera, papir itd. Pred njim stolac.

PRIZOR PRVI.

OLGA sáma, sjedeć za pisaćim stolom.

Ne! . . . Ja neću, da se s njim sastanem . . . Neću, da ijednu rieč progovorim s njim . . . Odlučila sam, da ću ga ostaviti i to ću mu javiti ovim pismom! (Plačno.) Pravo ti je Marcele, zašto me nisi iskreno ljubio, kao ja tebe . . . (Još plačnije.) Ja ću biti sretna s drugim, al ti ćeš siromah uzdisati za mnom do groba! . . . (Plače.) Al, kako da mu pišem? . . . Čuvstveno nesmijem, jer bi još mislio, da ga ljubim, a to nije istina . . . Sbilja, to nije već istina! — Da mu hladno pišem, neda mi se, jer ga žalim... (Plačno.) Ubogi mladić! . . . Što će on bez mene? . . . (Misli.) Ha, znam, kako ću početi! (Piše.) „Štovani prijatelju! . . . Tužnim srdcem laćam se pera, da vam priobćim tvrdu moju odluku . . . Ja vas ostavljam, Marcele, jer vidim, da me vi neljubite . . . Vi ćete reći, da to nije istina, al ja vam velim, da je istina“ . . . Sad neznam dalje! . . . (Čita, što je napisala.) To je vrlo malo, što sam mu dosele kazala! . . . Ah, kako sam glupa! (Zvoni.) Pitati ću Polonku, ona je sigurno više takovih listovâ pisala . . .

PRIZOR DRUGI.

PRIJAŠNJA. POLONKA, došav na desna vrata.

POLONKA.

Zapoviedate gospodično!

OLGA.

Hodi bliže, Polonko! ... Ti si pametna djevojka...

POLONKA veselo

To su mi već govorili, kad sam posve mala bila...

OLGA.

Kako je to liepo, a vidiš, ja sam užasno glupa...

POLONKA.

Ah, što govorite, gospodično!

OLGA.

Istina je, moram priznati! ... Malo prije puhnulo mi u glavu, da bi napisala jedan list mladu čovjeku, pa neznam ... Neznam ništa!

POLONKA.

Zar ljubovno pismo?

OLGA.

Tako, na pol ...

POLONKA povjerljivo.

U tom sam ja majstorica ... Samo me pitajte, ja ću vam sve kazati ... To vam ja na pamet znam. Izvolite samo slušati ... „Dragi golube moj! Kô što cviet ljubi rosu, slavulj svoj zeleni gaj, kô što pčelica ljubi sladki med, tako ja ljubim tebe sladki moj Amore! Nebo i zemlja će propasti, al moja ljubav prama tebi nikada“ ...

OLGA.

Netrebam ja tako ...

POLONKA.

Samo izvolite kazati kako, znam ja i drugačije...

OLGA.

Slušaj me! . . . Ti si, dakako, već bila zaljubljena?...

POLONKA sladko.

O, već više putâ . . .

OLGA.

Jesi li već doživila, da si ostavila svoga dragoga?

POLONKA

I to je bilo! . . .

OLGA.

Vidiš, dakle! Kaži, kako si pisala onomu, koga si ostaviti odlučila.

POLONKA.

To sam ja uviek ustmeno obavila . . . Pošteno sam ga izgrdila, pa Bog! Vjerujte, gospodično, to vam je najbolje! Na taj način odlučila sam moga Janka ostaviti . . . O, to vam je gospodično, ružan čovjek! . . . Dok sam bila sa starom gospodjom u Rogatcu, on je posve zaboravio na me. Ova naša Janica zavrtila mu je mozag, . . . čisto je poludio za njom, a ona ga neće . . .

OLGA.

To se mene netiče, ovdje se radi o gospodinu Marcelu . . .

POLONKA.

Šta, vi ste nakanili, gospodično?

OLGA.

Ostavit ću ga! . . .

POLONKA.

Vi se šalite . . .

OLGA.

... Ne, ne! On me neljubi, zato ga neću... Zar ne, da su svi mužkarci jednaki!

POLONKA.

Svi, svi! Živa istina!

OLGA.

Htjela sam mu se osvetiti i zaljubiti se u gospodina Silvina, al nisam mogla... Meni se on nesvidja... Zar ne, da je Marcel ljepši...

POLONKA.

To se zna, mnogo ljepši!

OLGA.

Baš mi ga je žao, al si je sám kriv! Što ne, Polonko, on će jako žaliti za mnom?

POLONKA.

Sigurno, gospodično!

OLGA.

Mislila sam, da će se zaljubiti u moju prijateljicu Irenu, al on joj ni blizu neide.

POLONKA.

Vi ste mnogo ljepša!... I ja bih vas voljela, da sam mužko.

OLGA.

Ti mi samo u lice laskaš!

POLONKA.

Vjerujte mi, gospodično!... Gospodin Marcel ima veoma dobar ukus... Zato on samo za vas mari, a za druge ni nepita, kao da ih ni nema na svietu.. Nemojte vi, gospodično, njega ostaviti, jer takova muža nećete skoro naći... I ja nešto znam o tom, al moram kazati, da vam mogu sve biti zavidne za Marcela...

OLGA.

Što mi to govoriš . . . Mi smo se već razkrstili . . .

POLONKA.

Al ćete se opet pomiriti . . . Staroj gospodji nije i onako pravo, da se je to dogodilo, zato će danas doći ovamo i gosp. župnik i gospodin Marcel, da se ta stvar izravna.

OLGA prkosno.

Al ja neću ništa da čujem o tom . . . Ja neću ni da ga vidim, nego ću mu pisati, da je sada sve prestalo . . . (Sluša.) Kočija se uvezla u dvor, vidi der, tko je došao?

POLONKA, pristupiv k prozoru.

Gospodin župnik!

OLGA.

Idi sada! (Polonka ode.)

PRIZOR TREĆI.

OLGA sáma.

I ova hoće da me izmiri s Marcelom. Al ja neću, te neću . . . Koliko me je baka molila i nagovarala, da popustim, pa nisam htjela . . . On me je u srdce uvriedio svojim ponašanjem u perivoju! . . . Još bi možda i popustila, da se on pokori i liepo preda me klekne, pa da me moli za oproštenje. Al on sada već ni nedolazi k nam, pa ni danas nebi došao, da ga nije baka pozvala . . . Tvrde je glave, al ja sam još tvrdje . . . Baš neću da popustim!

PRIZOR ČETVRTI.

ŽUPNIK, BRIGITA i OLGA.

BRIGITA.

Vi ćete izviniti, gospodine župniče, da sam vas pozvala k sebi . . . Radi se o važnih stvarih, koje neću bez vas da svršim.

ŽUPNIK.

Uviek sam spreman na službu Vaše milosti! (Prama Olgi.) Dobar dan gospodično!

OLGA.

Dobro došli, gospodine župniče!

BRIGITA Olgi.

Što si nakanila sada raditi, kćerce?

OLGA.

Ništa, ostat ću ovdje s vami.

BRIGITA.

Ali samo kratko vrieme ... Poslije imamo važna razgovora, gdje ti nesmiješ biti polag.

OLGA.

Zašto to? ... (Zlovoljno.) Tà nisam već diete!

BRIGITA ublažujuć ju.

Ne za to, draga Olgice; ali je stvar tako delikatna, da je upravo ti nesmiješ čuti.

OLGA za se.

Aha! Govorit će o meni i Marcelu! (Glasno.) E dobro, ja idem u vrt, kad sam tu suvišna. (Na stranu.) Slušat ću na ključanicu iz druge sobe. (Glasno.) Do vidjenja, gospodine župniče! (Ode naglo u sobu lievo.)

PRIZOR PETI.

ŽUPNIK i BRIGITA.

ŽUPNIK.

Čim, dakle, mogu služiti Vašoj milosti?

BRIGITA.

Možda već i sami slutite ... Pozvah vas radi ženitbe moga sina ...

ŽUPNIK.

Mislio sam si . . .

BRIGITA.

Što sudite vi o toj stvari, dragi prijatelju?

ŽUPNIK.

Ja? . . . Da vam pravo kažem, ta ženitba je svakako čudna stvar, al sa svoga gledišta moram ju zagovarati.

BRIGITA.

Sa čisto moralnoga gledišta?

ŽUPNIK.

Ovo je svakako i najvažnije . . . ali i s praktične strane ovaj se brak preporuča . . .

BRIGITA.

To je, što čuti želim! . . .

ŽUPNIK.

Stvar je po sebi jasna . . . Gospodin sin je obiestan i razuzdan, a glavni uzrok tomu je njegovo neženstvo.. Kad se jedanput oženi biti će posve drugačiji.

BRIGITA.

Krotčiji?

ŽUPNIK.

I koliko!

BRIGITA.

I osbiljniji?

ŽUPNIK.

I osbiljniji i razboritiji! Sve te krieposti donieti će mu brak.

BRIGITA.

Dopuštam, ali samo onda, ako buduća njegova supruga bude ga umjela držati na uzdi . . . Poznajete li tu udovu?

ŽUPNIK.

Imao sam jedanput priliku, da ju s bliza motrim.

BRIGITA.

Pa što vam se vidi? . . . Moj Tito veli, da je to pravi angjeo . . .

ŽUPNIK.

Po vanjštini, al to je u ovom pitanju nuzgredna stvar. Od veće je važnosti znati, da li je jake volje, i hoće li biti kadra držati u stegi svoga supruga . . Koliko sam ja prosuditi mogao, uvjeren sam, da će gospodin Tito za kratko vrieme biti krotak kao janješce.

BRIGITA.

Zar je tako energična? . . .

ŽUPNIK.

Energična i prevejana. Čitava psiholožka študija.

BRIGITA.

Baš sam ljubopitna, da ju vidim . . . Danas ima i ona ovamo prispjeti iz Zagreba, pa ako mi se svidi, onda u ime božje, neka se uzmu. Ali prije ju moram vidjeti, jer ja izvrstno sudim ljude po licu . . . Sigurno je vješta koketa?

ŽUPNIK.

Pogodiste! . . . Opasna koketa!

BRIGITA

Odmah sam si to mislila . . . Inače moj Tito nebi se zaljubio u nju . . . Nu to neškodi, to će ga samo još više vezati uz nju . . .

ŽUPNIK.

Biti će manje sablazni u kući i izvan kuće . . .

BRIGITA.

Pravo rekoste, dragi župniče, i to je poglaviti uzrok, da ću po svoj prilici odobriti taj dosta nenaravni brak.

ŽUPNIK.

Vrlo nenaravni: šestdeset i dvadeset godina! To je jedino zazorno na cieloj stvari. Ali providnost božja može i tu pomoći. Nu što je s mladim parom, s gospodičnom Olgom i Marcelom?... Ja sam opazio, da medju to dvoje mladî postoji razmirica.

BRIGITA.

Pomislite si, župniče! To malo, ćudljivo stvorenje sad u jedanput neće da podje za Marcela.

ŽUPNIK.

Čuo sam.

BRIGITA.

Ona je uvjerena, da ju Marcel uzima samo radi njezina imetka.

ŽUPNIK.

To nije istina... U to su ju sigurno opaki ljudi uputili. Marcel je sasma valjan mladić...

BRIGITA.

Već sam ju višeput pozivala, da mi kaže razloge, s kojih tako sudi o svom vjereniku, nu ona izbjegava tomu i navodi kojekakve sitnice, što ništa neznače.

ŽUPNIK.

Trebalo bi ih suočiti... To će biti najbolje.

BRIGITA.

Zato sam baš i pozvala Marcela za danas ovamo... Mi ćemo ih suočiti.

BRIGITA.

Bila bi velika šteta, da se razbije toli liepa sveza.. Njih oboje je tako dobro i valjano, da su kao stvoreni jedno za drugo.

PRIZOR ŠESTI.

PRIJAŠNJI. TITO.

TITO ulazeć u jahaćem odielu.

Izjašio sam milju daleko u susret Gizeli, a još je nema . . . Da samo nije bolestna.

BRIGITA.

Još nije podne . . . Može svaki čas prispjeti . . .

ŽUPNIK.

Iz Zagreba treba dovle pet ura.

BRIGITA.

Ali Marcel je već mogao doći.

TITO.

Šta? i Marcel ima doći amo?

BRIGITA.

Imam važna razgovora s njim.

TITO.

Nesmije li znati njegov tutor, o čem se radi.

BRIGITA.

Radi se o tom, da izmirimo Olgu i njega. Ti ćeš nam sigurno pomoći u tom.

TITO na stranu.

Do biesa! (Glasno.) Ja da pomognem? . . . U taj posao ja se nerazumijem . . . a i neću da se miešam u to . . .

BRIGITA.

Bila bi tvoja dužnost . . .

TITO.

Priznajem, ali tko posreduje, odgovara za sve posljedice . . .

ŽUPNIK.

Čega se bojite vi, štovani prijatelju?

TITO.

Nesretna braka... A ipak je Olga moje jedino diete, komu želim svu sreću.

ŽUPNIK.

Neimate, dakle, povjerenja u Marcela?

TITO.

Ako baš želite znati: ne!

BRIGITA.

Odkud ta promjena? Nisi li ti upravo najviše zagovarao taj brak.

TITO.

Nekoč da; sada sudim inače o toj stvari.

BRIGITA.

Na kojem temelju?

TITO.

Na temelju dobrih razloga.

BRIGITA zapoviedajućim tonom.

Hoću da ih čujem.

PRIZOR SEDMI.

PRIJAŠNJI. JANKO koji odmah ode.

JANKO.

Gospodin Marcel dovezao se ovaj čas (Ode opet.)

BRIGITA.

U horu! (Titu.) Želim, da mu u lice kažeš, što znaš o njem.

TITO.

To neide, draga majčice!

BRIGITA.

Medju poštenimi ljudmi uviek je to običaj . . .

TITO.

Istina radja zlovolju . . . Ja neću da pravim smutnje.

BRIGITA strogo.

Ti ćeš ipak kazati sve . . . Ali evo već Marcela.

PRIZOR OSMI.

PRIJAŠNJI. MARCEL unidje na glavni ulaz.

BRIGITA.

Dobro došo, Marcele! . . . Vrlo si ljubezan, da si se odazvao mojemu pozivu.

MARCEL, poljubiv joj ruku pram Titu i župniku.

Vaš sluga gospodo!

BRIGITA.

Hodi Marcele i sjedi prama meni! (Posadi ga naprama sebi.) Imamo važna razgovora. Dok sam u Rogatcu bila, doma se je koješta dogodilo, što me nemalo iznenadjuje... I ti si mi posve drugačiji . . . Tako se osbiljno, dà hladno držiš, sasma proti svomu običaju.

MARCEL.

Izvinite me, milostiva gospodjo! . . . Odkad me počeše hladno primati u ovom dvorcu, priznajem, da sam i ja ohladnio . . .

BRIGITA.

Nu ja toga neću trpiti . . . Ja hoću, da ti u ovom domu bude sve prijatno i ugodno kao nekoč, i zato sam te pozvala ovamo.

MARCEL.

Vrlo sam vam zahvalan, milostiva gospodjo! I moja je vruća želja, da bude kraj razmirici medju menom i Olgom.

BRIGITA.

Moraš joj ovdje, ondje popustiti . . . Ta ona je još neizkusno, ludo diete . . .

MARCEL.

Na sve sam spreman, samo da znam, što se zahtieva od mene.

BRIGITA.

Ti, dakle, ni neznaš, zašto se Olga na te ljuti . . .

MARCEL.

Ni s daleka . . . Znam samo to, da me drži neiskrenim i da ju više neljubim . . . Više ništa!

BRIGITA.

Ostalo mora nam ona sama kazati (Zvoni.) Pozvati ću ju amo!

ŽUPNIK

Da, da! Neka gospodična dodje!

TITO za se.

To je samo još trebalo.

PRIZOR DEVETI.

PRIJAŠNJI. JANKO.

JANKO.

Zapovieda, Vaša milost?

BRIGITA.

Gospodična neka dodje!

JANKO.

Bit ćete služeni! (Otvori vrata lieve sobe, gdje se pojavi Olga.) Evo gospodične!

PRIZOR DESETI.

PRIJAŠNJI. OLGA.

OLGA naklonív se, vrlo veselo.

Dobar dan gospodo! Zapoviedaš majčice?

BRIGITA.

Dodji bliže, Olgice! Ti si pametno djevojče, a mi trebamo savjeta.

OLGA.

Moga savjeta? . . .

BRIGITA.

Ti ćeš nam najbolje znati kazati, kako da tebe i Marcela izmirimo.

OLGA podražena.

Vi me hoćete da dražite!

ŽUPNIK.

Nipošto, gospodično! Vi imate ključ k izmirenju.

OLGA.

Izgubila sam ga.

ŽUPNIK.

Nevjerujemo. Radi se o tom, da nam kažete, što imate proti gosp. Marcelu, a kad se bude to znalo, vi ćete se za nekoliko časaka izmiriti.

BRIGITA.

Kaži nam, dakle, Olgice, zašto zazireš od Marcela?

OLGA.

To u javnost nespada... Ja samo velim, da ga neću.

BRIGITA.

To nije dosta. Ti si mu obećala svoju ruku, a ja i tvoj otac blagoslovismo vaš savez. Ako si se sada inače predomislila, moraš nam kazati povod. (Strogo.) Ja ti to zapoviedam!

OLGA skoro plačno.

Vi me hoćete mučiti. Slobodno! Al ja neću ništa da kažem. Pitajte Marcela.

MARCEL.

Ja neznam ništa. Gospodična Olga drži, da ju iskreno neljubim, — a to nije istina.

OLGA osorno.

Vi se još usudjujete niekati?

MARCEL.

Pred cielim svietom! Tko protivno tvrdi, spletkar je i klevetnik.

OLGA Titu.

Tatice, jeste li čuli? . . . Govorite! . . . Još će mu se vjerovati.

TITO za se.

Izlanula se. (Glasno.) To se mene malo tiče, ja tu nemam ništa govoriti.

OLGA.

Al vi ste ipak prvi bili . . .

TITO brzo i tiho.

Hoćeš li zamuknuti!

BRIGITA.

Što je to? . . . Nije li možda sam tvoj otac govorio proti Marcelu, a sada ti brani priznati.

TITO.

Majčice! . . . Ta vi ste gorji od svakoga iztražnoga sudca. (Na stranu.) Još će ju prisiliti da kaže.

BRIGITA.

Tebe nepitam! . . . Kaži istinu, Olgice!

ŽUPNIK.

Samo istinu, gospodično! . . . Laž je odurna!

TITO postrance Olgi.

Niti pisni!

OLGA izza male duševne borbe.

Ja ću mučati!

BRIGITA.

Al ja ti zapoviedam, da govoriš!

ŽUPNIK Olgi.

Slušati roditelje, prva je dužnost svakoga djeteta.

OLGA.

Baš zato i mučim, jer mi otac zabranjuje govoriti.

TITO.

Tako je, a znam i zašto?

MARCEL.

Milostiva gospodjo! Mislim, da je suvišno dalje ići u trag istini. Što sam dosele čuo i vidio, uvjerava me, da sva spletka proti meni potječe od onoga, koji bi me morao najviše u zaštitu uzimati, — od moga gospodina tutora.

BRIGITA.

Žalibože sad sam i ja sama o tom uvjerena.

ŽUPNIK.

I ja!

OLGA za se.

I ja!

TITO Marcelu.

Ogradjujem se proti tomu, da sam spletku snovao. Kao otac dužan sam bio upozoriti svoje diete, da li je doista uvjerena o ljubavi svoga vjerenika.

BRIGITA.

Nisi li ju mogao prije na to upozoriti, dok još nebijaše izprošena.

TITO.

Nije bilo povoda . . . U zadnje tek vrieme počeo sam dvojiti o iskrenoj ljubavi moga štićenika prama mojoj jedinici.

MARCEL.

Čim dadoh povoda toj dvojbi? . . Kažite, gospodine tutore!

TITO.

Svojim ponašanjem . . . Ovo poslednje vrieme, što bijaše u liečilištu moja majka, koja te najviše štiti, dolazio si riedko kada k nam . . . Nije li Olgice? . . .

OLGA potvrdjuje kimanjem glave.

TITO.

A kada si i došao, bio si mrk i neprijatan, a prama vjerenici svojoj posve ravnodušan . . . Nije li Olgice?

OLGA.

O da, da!

TITO.

I ne samo ravnodušan, nego si ju počeo i vriedjati . . . Nije li Olgice?

OLGA.

Sjećam se, u perivoju!

MARCEL.

To bijaše mala partija prkosa, koju odigrasmo . . . Medju zaljubljenici nije to ništa neobična . . . A što se tiče mojega ponašanja u zadnje vrieme, priznajem, da sam riedje nego prije ovamo zalazio, da sam bio mrk i zlovoljan, al ako (prama Brigiti) uvjerim milostivu gospodju, da se je u ovom dvorcu u zadnje vrieme koješta dogadjalo, što ja samo znam i česa nikada nebi odobriti mogao . . .

OLGA.

Ja sam se veoma dobro ponašala . . .

MARČEL.

Nemislim vas, gospodično . . .

TITO tiho sa strane.

Mučite za Boga.

MARCEL glasno.

Nebojte se, gospodine tutore; i ja ću mučati!

BRIGITA.

Dobro! (Uprvši prstom u Tita.) Al on će govoriti, pred menom, pred majkom! Izvolite za mnom, gospodine župniče! Tito! (Podje u drugu sobu desno.)

TITO.

Ta veksacija! . . . Ja neznam ništa kazati!

BRIGITA strogo.

Ili ćeš govoriti, ili od tvoje ženitbe neće ništa biti...

TITO.

Ta ja se pokoravam! (Podje za Brigitom i župnikom prama desnoj sobi.)

OLGA s nemirom.

Trebate li i mene majčice?

BRIGITA na vratih.

Ti ćeš tu čekati s Marcelom . . . (Ode u sobu, za njom župnik i Tito.)

OLGA kao prestrašena.

S Marcelom!

PRIZOR JEDANAESTI.

MARCEL i OLGA.

MARCEL.

Olgice!

OLGA.

Govorite li sa mnom?

MARCEL.

Drugog nema u sobi. (Pristupiv joj na dotik.) Olgice, draga Olgice?

OLGA odmičuć.

Što želite, gospodine?

MARCEL.

Budi pravedna! Priznaj, da su me oklevetali pred tobom. Nisi li vidila, kako je postidjen, kako je smeten moj protivnik?

OLGA.

Prestanite o tom govoriti. Iz mene nećete ni riečce izmamiti.

MARCEL.

Vidiš, kako si okrutna. Je li moguće, da su opaki ljudi u nekoliko dana tako otvrdnuli srdce tvoje? Kako si nekoč bila dobra, blaga srdca! Sjeti se, Olgice, kad mi je prije dvie godine otac umro i ja neutješan došao k vam... Ti si tada plakala skupa sa mnom i birala najmilije, najnježnije rieči, da mi ublažiš veliku moju bol. Rekla si mi: netuguj Marcele, ja ću ti biti sestrom, a moji roditelji biti će i tebi otac i majka.

OLGA dirnuta.

Ja sam još uviek dobra srdca.

MARCEL.

Dokaži to!... Pruži mi ruku i reci mi: Marcele, ja ti vjerujem, da me iskreno, vierno ljubiš.

OLGA.

Nemogu... U zadnje vrieme vi ste me posve odnemarili.

MARCEL.

Nevjeruj tomu... Nadam se, da ćeš skoro saznati uzrok tomu mojemu ponašanju... Ja šutim, jer hoću da poštedim otca tvoga i moga tutora. Vjeruješ li Olgice?..

OLGA.

Makar, ti me ipak neljubiš. (Izpravi se.) Jest, vi me neljubite, gospodine!

MARCEL.

Nemoj djetinjiti! Ja da te neljubim, svoju milu, liepu Olgicu . . .

OLGA uleti mu u rieč.

Ja nisam liepa!

MARCEL.

Liepa si, veoma liepa, a meni od svih najljepša na tom svietu . . .

OLGA.

Vaše laskanje neće me smesti . . .

MARCEL.

Nelaskam ti, niti umijem laskati . . . Što ti kažem, vadim iz iskrenoga moga srdca, koje te svim žarom mladenačke strasti ljubi . . . Bože, kako srećna, kako blažena bijaše naša ljubav, dok ju zlobni ljudi nepomutiše... (Razdragano.) Sjećaš li se, Olgice, kako sam izvojštio prvi cjelov od tebe? . . .

OLGA zabunjeno.

Znam . . . ili ne . . . Već sam . . . zaboravila.

MARCEL.

Čekaj, ja ću ti kazati! . . . Bijaše krasan proljetni dan . . . Ja sam te tražio po perivoju, al te nemogah nigdje naći . . . Stanem te zvati: Olgice, Olgice! Za kratak čas čujem, gdje mi zvonki ženski glasić dozivlje: ku, ku! Ah, pomislim, čekaj ti dobroguka ptičice, ja ću te već uloviti. Pretrčim prieko maloga travnika i došuljam se do jasminâ, odkud mi se činilo, da dopire glas. Tamo te doista i nadjem . . . Sjedila si na klupčici medju grmići i obazirala se u okolo, hoću li ja odkuda doći. U jedanput opet se javi moja mala kukavica, a ja priskočim izza ledjâ, te ju naglo uhvatim za ruku. (Uhvati ju za ruku.)

OLGA.

Još se i sada sjećam, kako sam se prestrašila . . .

MARCEL.

Ja htjedoh, da te po pravilih te igre poljubim, primaknem usta k tvomu licu, al ti se iztrže i bježi! . . . Ja za tobom . . .

OLGA smijuć se.

Bilo je sbilja vrlo smiešno . . .

MARCEL.

Zar ne? . . . Dotjeram te do pčelinjaka, a ti, bojeć se pčelâ, skreneš prama ribnjaku. Ja poletim još brže na prietoč i zakrčim ti put. Sada si bila u škripcu. K pčelinjaku nisi se ufala vratiti . . .

OLGA

Naše su pčele jako zle . . .

MARCEL.

A u ribnjak nije ti se htjelo skakati. Nije dakle preostalo ino, nego predati se na milost i nemilost. (Lukavo.) Kako mi te je žao bilo! Stala si, pokriv lice, evo ovako! (Pokrije joj lice njezinima rukama.) A ja došao, i polahko raztvorio te ručice, . . . ti se smiešila, baš kao sada, a ja primaknuo usta i poljubio te baš kao sada... (Poljubi ju.)

OLGA.

Ah, nevaljanče! . . . Ja sam zaboravila, da se ljutim na te.

MARCEL veselo, držeć ju za ruku.

Dakle si zaboravila?

OLGA.

Samo se rugaj! Kad se drugiput razsrdim na te, nećeš tako sretno proći.

MARCEL njeæno.

Al sada je mir!

OLGA.

Mir! . . .

MARCEL vatreno.

I ljubav!

OLGA.

Ah da, i ljubav! (Ogrle se.)

PRIZOR DVANAESTI.

PRIJAŠNJI. BRIGITA. TITO i ŽUPNIK.

BRIGITA opaziv zagrljene.

Ah, ta ovdje je sve u redu!

MARCEL.

Jest, majčice! Ljubav je svladala spletku.

TITO na stranu.

Izigrao me!

ŽUPNIK Titu.

Bar sada priznajte, kad vidite, da su se vjerenici izmirili.

TITO.

Molim vas, dragi župniče, prestanite mi već tim dosadjivati . . . Ja si od svega perem ruke . . . Moja kći radi po svojoj glavi, i ja unapried odbijam svaku odgovornost za buduću njezinu sudbinu.

MARCEL

Gospodine tutore!

BRIGITA.

To je nedostojno sumnjičenje . . . Svih nas sudbina u božjoj je ruci, nije li tako, gospodine župniče?

ŽUPNIK.

Tako je.

PRIZOR TRINAESTI.

PRIJAŠNJI. POLONKA noseć na tasi list.

POLONKA.

Jedan list!

BRIGITA Olgici.

Otvori ga Olgice, i vidi, od koga je.

TITO.

Je li iz Zagreba?

OLGA, vadeć list iz omotka.

Gle, list je otvoren?

SVI.

Otvoren!

POLONKA.

Ja ga nisam otvorila, mogla bi priseći . . .

BRIGITA.

Tko piše?

OLGA čita.

U Rogatcu Jean Redek!

POLONKA klikne.

Ah, to je moj list! (Brigiti.) Vaša milost sjeća se onoga konobara iz Rogatca . . . Sada mi piše, nebi li htjela poći zanj . . .

BRIGITA.

No, a ti?

POLONKA.

On ima par stotina na strani, a i ja nekoliko u štedioni . . . Otvoriti ćemo gostionu u Celju . . .

ŽUPNIK.

A Janko? . . . Zar ćeš ga ostaviti?

POLONKA.

Janko je veliki gursuz! Dok sam ja bila u Rogatcu, počeo je s Janicom plesti . . .

ŽUPNIK.

A ti sa Jeanom . . . Bolje je, da se razstavite, . . . vidi se, da niste jedno za drugo.

POLONKA Olgi.

Ah, kako sam sretna, gospodično! I ja vam želim do skora takovu sreću.

OLGA.

Hvala liepa, evo spravi taj dragocjeni list . . .

POLONKA.

Dà sbilja, onaj drugi list, koji je za milostivog gospodina, imam ovdje. (Vadi list iz njedarâ.)

TITO.

List za mene? Daj ga amo!

POLONKA.

Od uzrujanosti zamienila sam listove. (Preda Titu list, a primi od Olge svoj list.)

BRIGITA Titu, koji je otvorio i počeo čitati list.

Je li list od tvoje zaručnice?

POLONKA odilazeć.

Ah kako sam sretna, dobit ću mladoga, liepoga Štajerca. To će biti par!

PRIZOR ČETRNAESTI.

PRIJAŠNJI bez POLONKE.

BRIGITA Titu.

Što je u listu? Ti si se sav promienio u licu.

TITO

Bezsramno, nečuveno!

SVI.

Što je, što je?

TITO.

Evo čitajte! . . To sam dobio s listom.

OLGA prihvati list i čita.

Gizela udova Dorner i Silvin pl. Borković, c. kr. poručnik, zaručeni.

SVI, izim Marcela.

Je li moguće?

MARCEL na stranu.

Slutio sam, da će tako izpasti.

TITO.

Ah, ti lukava Sireno!

BRIGITA

Što piše k tomu?

TITO.

Zmija, zmija! (Čita uzrujan.) „Mislila sam, da ću moći za vas poći, ali prva moja ljubav održa pobjedu. Moradoh popustiti molbam Silvinovim, koga sam ljubila, dok bijah još djevojkom. Zaboravite, što je bilo. Vaše uzmirazje vratit ću, kad mi bude moguće“.

BRIGITA.

Uzmirazje, kakovo uzmirazje?

TITO smeteno.

Ništa . . . malenkosti, koje joj poklonih.

ŽUPNIK.

Iskreno govoreć, meni se ta udova, čim sam ju prvi put vidio, nije nimalo svidjala. (Titu.) Žalim vas prijatelju!

TITO usiljenom nehajnošću.

Dapače, čestitajte mi, da sam se riešio takove žene. Sad sam opet slobodan!

OLGA.

Sada znam, zašto je ona vrlo rado bila na samu sa Silvinom.

MARCEL.

Nije bila nikakova tajna, da ona Silvina vrlo rado vidi . . . On ju je svaki dan u kupelji pohadjao.

TITO.

Nije moguće, jer bi ga i ja tamo vidio.

MARCEL.

Čim bi se vi odvezli, on se je stvorio uz nju. U kupelji imao je za se stalno najmljenu sobu . . . Neki pače misle, da je to bio njihov ugovoreni sastanak u kupelji . . .

TITO.

To mi istom sada pripoviedaš . . .

MARCEL.

I ja sam tek kasnije doznao za to . . . Istom, kad se zaručiste s udovicom, dočuo sam koješta . . . Nu tada nisam se već ufao, da dirnem u osobu, vam tako blizu.

ŽUPNIK Titu potiho.

U buduće znati ćete, da šestdeset u dvadeset neide . .

TITO.

Već se mora posuditi . . .

ŽUPNIK.

Tako bar uče matematici počam od Šiloboda sve do danas.

PRIZOR PETNAESTI.

PRIJAŠNJI. JANKO s knjigom dostavnicom.

JANKO.

Obćinski pandur doneo je dva važna sudbena pisma za milostivog gospodina . . . Ima se potvrditi primitak.

TITO za se, pograbiv dostavnicu.

Do biesa, da nije . . . (Sjedne k pisaćemu stolu i podpisuje u knjizi.)

BRIGITA, ustav i podje k stolu.

Kakova su to važna pisma . . . Mi sa sudom neimamo sada nikakova posla? . . Da vidim! (Uzme spise u ruke.)

TITO preda dostavnicu Janku.

Idi sada! (Janko ode.)

PRIZOR ŠESTNAESTI.

PRIJAŠNJI bez JANKA.

BRIGITA čita polahko.

Platežni nalog! . . . Mi smo sav porez namirili, što traže još? Marcele, nuder pročitaj, tvoje su oči mladje . . .

TITO, koji se je u spis nalukavao, hoće da uzme pisma.

Ah to nije ništa, nekakove tiskanice, koje se moraju izpuniti . . .

BRIGITA, pružajuć Marcelu spise.

Samo neka Marcel čita . . . Ja moram za sve znati, što oblast od nas traži.

TITO na stranu.

Sada će biti grmljavine, . . . moje mjenice izplivaše na površinu!

MARCEL, gledajuć u spise.

Platežni nalog . . . za mjenični dug od 500 for., opet drugi platežni nalog takodjer za mjenični dug od 500 for. . .

BRIGITA uzrujana.

Tko ima to platiti?

MARCEL.

Nalog glasi na gospodina tutora.

BRIGITA jarostno.

Tito! ... Zar opet mjenice?

ŽUPNIK.

Tisuću forintî! ... Toliko ja jedva kroz čitavu godinu potrošim!

OLGA Brigiti.

Nesrdi se majčice, mi ćemo to već platiti ... Ja ću makar dati od mojih novaca u štedioni.

BRIGITA.

Ah diete moje! Bude li to tako dalje išlo, mi ćemo posve osiromašiti ... (Titu.) Razmetniče, na što si potrošio taj novac?

TITO nehajno.

Ali majčice, vi ste tako razumna gospodja, pa me još pitate! ... Odnošaj, u kom stajah prama Gizeli, neda se ni pomisliti bez troška ... Samo, da jedno spomenem! Kad je bio njezin rodjendan, priredih njoj u čast sjajan ples u kupelji ...

OLGA.

A mene nisi htjeo pozvati! ... Kazao si, da nespadam onamo.

TITO Olgi.

O tom nema dvojbe, diete moje! ... (Brigiti.) Taj ples bio je u istinu sjajan, al me je i mnogo stajao ... Pomislite samo: vojnička glasba iz Zagreba, slastičar iz Zagreba itd. Vi ćete priznati, da je taj dug malenkost, radi koje nije vriedno, da se ljutite.

BRIGITA.

Ali čemu mjenice? ... Nisam li ti strogo zabranila, da nesmiješ nikada uzajmiti novaca na mjenice?

TITO.

Inače nemogoh doći do novacâ. Bio sam došao k Marcelu, al on mi nehtjede dati ...

MARCEL.

Jer sam slutio, na što bi taj novac otišao. (Brigiti.) Jesam li pametno uradio?

BRIGITA.

Posve si pravo uradio Marcele! . . .

MARCEL.

Ali gospodinu tutoru nebijaše to pravo. Strašno se je razljutio na me!

OLGA za se.

Dakle toga radi su se oni poriečkali?

TITO.

Istina, to me je uvriedilo.

MARCEL.

I zato ste počeli me ogovarati kod Olge? Nije li tako Olgice?

OLGA.

Šutimo o tom! Priznajem, da sam ti krivo činila! .. (Tiho Marcelu u uho.) Poslije ću ti sve kazati.

BRIGITA.

U ime božje! . . . Platit ću još i taj dug, al se nadam, da je to tvoje poslednje lahkoumno djelo! Čuješ li me poslednje!

TITO.

Sigurno majčice!

BRIGITA.

Sve bih pregorila, da se samo to obistini.

PRIZOR SEDAMNAESTI.

PRIJAŠNJI. JANKO unide na glavna vrata.

JANKO.

Molim ključe od žitnice!

BRIGITA.

Tko ih treba?

JANKO.

Trgovac, komu prodasmo žito, poslao je svoje vozare po robu.

TITO na stranu.

Sada će se nebo provaliti.

BRIGITA uzrujano.

Tko je prodao žito?

JANKO.

Milostivi gospodin! . . . Tisuću vagana po pet forinti.

BRIGITA još jače uzrujana.

A novci, tko je novce primio?

JANKO.

Milostivi gospodin! . . . Punih pet tisuća!

TITO za se.

Pomozi mi Bože!

BRIGITA u najvećoj uzrujanosti Titu.

Ti šutiš! . . . Gdje su ti novci? . . .

TITO.

Nehasni tajiti . . . Dadoh jih za uzmirazje mojoj zaručnici!

BRIGITA, zalomiv rukama.

Christe eleison! (Klone u naslonjač.)

ŽUPNIK.

Za ljubav božju, onoj pustolovki!

OLGA Marcelu tiho.

Što veliš k tomu Marcele?

MARCEL tiho Olgi.

Ti su novci izgubljeni!

TITO.

Ona obećaje, da će sve vratiti.

JANKO.

Govore, da je tim novcem platila dugove gospodina Silvina.

SVI.

Što?

JANKO.

Tako sva njegova družina pripovieda!

TITO za se.

O ti gušterice!

ŽUPNIK Titu.

Nisam li vam rekao, da će to biti ista zgoda, kao s Ursinom!

BRIGITA Titu.

Nesretniče! Sada je kraj mojoj strpljivosti!... (Župniku.) Gospodine župniče! Sutra je nedelja ... Oglasite, da ovo dvoje mladî stupa u brak ... (Titu.) A ti, nevriedniče!...

TITO pokorno.

Zapoviedajte, majčice!

BRIGITA.

Ti ćeš sa mnom pred sud!

SVI.

Pred sud!

TITO.

Ali majčice!

BRIGITA.

Da, ići ćeš sa mnom pred sud i ondje moliti, da ovaj pošteni mladić (pokaže Marcela) bude punoljetnim proglašen.

TITO brzo.

O, drage volje!

BRIGITA oštro.

A onda ću j a zamoliti sud, da tebe proglasi razsipnikom!...

SVI.

Ah! . . .

BRIGITA.

To ti budi kazna! . . . Doći ćeš pod kuratelu! . . . Sad hajde, spremaj se! (Podje k vratam.)

MARCEL Olgi.

Siromah tutor! (Odilazi s Olgom za Brigitom.)

ŽUPNIK zaustavi Tita, obuhvativ ga izpod ruke.

Ta sramota, prijatelju!

TITO nehajno.

Neboli me glava za to! Sviet me i onako pozna kao razsipnika, a pod kuratelom bio sam i dosada! (Tiho župniku.) Dobro, da je tako prošlo; sad ću se opet vratiti k mojoj krčmarici. (Podje smijuć se za Brigitom.)

ŽUPNIK sklopiv ruke na prsih.

Izgubljena ovca!

(Zastor pade.)

KONAC.